

LUND UNIVERSITY

Existentiella utmaningar hos unga på HVB

Frihet, ångest och livets grundvillkor

Assarsson, Johan

2025

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Assarsson, J. (2025). *Existentiella utmaningar hos unga på HVB: Frihet, ångest och livets grundvillkor*. [Licentiatavhandling, Socialhögskolan]. Lund University (Media-Tryck).

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
CC BY

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

RESEARCH REPORTS IN SOCIAL WORK 2025:3
LICENTIATUPPSATS
School of Social Work
Lund University

Existentiella utmaningar hos unga på HVB

Frihet, ångest och livets grundvillkor

JOHAN ASSARSSON

Existentiella utmaningar hos unga på HVB

Frihet, ångest och livets grundvillkor

JOHAN ASSARSSON

Research Reports in Social Work 2025:3

Licentiatuppsats

School of Social Work | Lund

Omslagsbild: Greg Rakozy, Unsplash

ISBN i tryck: 978-91-989360-7-0

ISBN i elektronisk form: 9978-91-989360-8-7

© Författaren och Socialhögskolan, 2025

Formgivning: Sandra Jeppsson, Socialhögskolan

Innehållsförteckning

Abstract.....	6
Läsanvisning – en inbjudan till selektiv läsning.....	7
Förord.....	8
Artikelöversikt.....	10
Inledning.....	11
Syfte och frågeställningar.....	14
Definitioner.....	14
Teoretiska utgångspunkter.....	16
Att försöka benämna existentiella erfarenheter.....	16
Tre analytiska begrepp.....	17
Begreppsmotivering och avgränsningar.....	21
Den svenska kontexten.....	23
Att möta människors existentiella utmaningar i en sekulär välfärdskontext.....	23
Existentiella utmaningar under ungdomstiden.....	25
Språkets betydelse.....	26
En omdebatterad koppling till hälsa och välbefinnande.....	28
Existentiell terapi: en marginell företeelse i Sverige.....	30
Den sociala barnvården.....	32
Att bedöma ungdomars behov och komplexa livssituationer.....	32
Placering som en sista utväg.....	33
Varför placeras vissa ungdomar i institutionsvård?.....	34
Ungas navigering i en motsägelsefull och belastad myndighetspraktik.....	35
Vad är ett HBV?.....	36

Behandling i institutionsmiljö	38
Tidigare forskning	39
Relationers centrala roll i institutionsvården	39
Att förstå sig själv och sin tillvaro	41
Institutionsmiljöns betydelse	43
Metod.....	45
Ambitionen att fånga levd erfarenhet	45
Urval och tillvägagångssätt	46
Insamlingsmetoder	50
Analytisk bearbetning.....	54
Metodologisk reflektion	56
Etiska överväganden.....	57
Resultat	60
Artikel 1	60
Observation till artikel 1	62
Artikel 2.....	64
Observation till artikel 2	65
Diskussion	68
Att omorientera livet under en HVB-placering kan medföra både stolthet, skuld och ambivalens.....	69
Ovisshet och existentiell ångest i barnavårdens strukturer.....	71
Etiska och praktiska dilemman med ett existentiellt perspektiv.....	73
Existentiella utmaningar som ohälsa eller ett möjligt vägval	75
Behovet av både kunskap och solidariska vardagsrelationer.....	77
Implikationer för praktiken.....	78
Vidare forskning.....	80
Referenser.....	82

Bilaga 1 – informationsbroschyr	100
Bilaga 2 - originalartiklar	104

Abstract

When young people are placed in residential care (HVB) it is one of the most far-reaching interventions in social work, often involving significant disruptions to their everyday lives, future outlook, and sense of self. While such placements frequently raise questions about meaning and freedom these challenges remain largely unexplored from an existential perspective in both research and practice. This study aims to explore the lived experiences of existential challenges among young people (age 14 – 20) in residential care (HVB), and to examine the opportunities and dilemmas of applying an existential perspective in this context. Drawing on existential philosophy, the study focuses on how ontological conditions of existence manifests in everyday life in residential care. The empirical material consists of interviews (N:11) and participatory observations, involving a total of 16 youths across five different residential care facilities in southern Sweden.

The first paper explores existential dimensions in the youths lived experience of being in residential care. The findings indicate that their experience is marked by a fundamental uncertainty, shaped by both structural conditions and existential challenges. The study concludes that existential anxiety and uncertainty are deeply intertwined in youths' everyday lives in care as a result of handling existential challenges such as reorientation, impermanence and discerning and situating their freedom.

The second paper examines how the youths experience existential loneliness, understood as an awareness of being fundamentally separate from others. The findings indicate that the youths lived experiences of existential loneliness were characterized mainly by a sense of not being understood, of being reduced to a client and of lacking emotional recognition. At the same time, moments of togetherness and everyday conversation emerged as meaningful and alleviated the emotional burden of loneliness.

The study conceptualizes residential care as a boundary situation in which fundamental ontological conditions become salient. It highlights the need for ethically sensitive and carefully reasoned responses to young people's existential challenges, mindful of organizational dilemmas and the risk of pathologizing existential struggles.

Läsanvisning – en inbjudan till selektiv läsning

Jag har skrivit denna licentiatavhandling samtidigt som jag arbetat inom socialtjänsten. Detta har varit möjligt genom att jag varit en del av Forskarskolan för yrkesverksamma i socialtjänsten (FYS). FYS syftar bland annat till att öka möjligheterna för att skapa forskningsbaserad kunskap som är relevant och användbar i praktiken. Samtidigt ska texter som denna avhandling följa vissa formella krav, som att redovisa ett metodavsnitt och ge en översikt av tidigare forskning, vilket delvis kan motverka en lättillgänglig framställning.

Därför vill jag säga till dig som läser: Varmt välkommen att läsa denna studie utifrån din nyfikenhet och dina villkor! Plocka det som känns intressant och lämna resten. Om du exempelvis är en socialarbetare som främst vill få en snabb överblick kring användbar kunskap behöver du inte läsa alla stycken och inte heller läsa dem i kronologisk ordning. Ett tips är läsa inledning och syfte för att förstå vad studien handlar om. Du kan sen hoppa till de rubriker som känns relevanta för dig. Har du riktigt ont om tid eller energi, gå direkt till diskussionsavsnittet; där sammanfattar jag studiens resultat och diskuterar sedan hur det kan förstås utifrån den sociala barnavårdskontexten. Jag har valt bort att ge en separat sammanfattning av studien då min erfarenhet är att en sådan riskerar att förenkla och utelämna viktiga nyanser. I stället kan en selektiv läsning av just de avsnitt som intresserar dig ge en rikare och mer användbar förståelse. Jag tror att en sådan läsning är nyckeln för att ta till sig forskning kontinuerligt i vardagen, och i förlängningen skapa en kunskapsbaserad socialtjänst.

Förord

Det är många jag vill tacka. Först och främst de 16 ungdomar som låtit mig vara en del av sina liv en kort stund, jag hoppas jag lyckats förmedla hur värdefullt ert bidrag varit. Vidare vill jag rikta ett stort tack till de fyra HVB-föreståndare som hjälpt mig att komma i kontakt med ungdomarna.

Tack till alla som skapat och står bakom FYS, särskilt Sofia Rydh och Kerstin Svensson som jag har haft mest kontakt med. Jag är imponerad av hur ni öppnar dörrar för oss doktorander, sprider kunskap i olika sammanhang och skapar nya gemenskaper. Genom FYS har jag själv lärt känna många imponerande socialarbetare, forskare och framför allt alla doktorandkollegor. Vår gemenskap har gett energi och lust i en snårig forskningsprocess, och jag har uppskattat att dela studietiden med er alla. Inte minst har Lisa Norén, min lokala FYS-kollega i Lund, inspirerat mig mycket med sin kompetens och drivkraft. Mina utmärkta handledare Stig Linde och Elizabeth Martinell Barfoed har varit centrala i min egen läroprocess. Trots att vi aldrig slutat brottas med frågan om vad som är existentiellt och inte, har jag alltid fått trygg vägledning och uppmuntran längs resan gång. Jag har också haft flera seminarier där Karl Eriksson, Marie Söderlind, Ulrika Levander och Kajsa Nolbeck diskuterat mina texter och gett kloka råd. Jag är även tacksam för alla värdefulla kommentarer jag fått av andra kollegor, doktorander och forskare som deltagit på dessa seminarier.

Jag känner mig privilegierad över att jobba i Lunds kommun som vågade satsa på mig som en tredje FYS-doktorand. Det visar på den vilja som finns i hela Arbetsmarknads- och socialförvaltningen att skapa en kunskapsbaserad socialtjänst och som jag är stolt över att få vara en liten del av. Flera kollegor i Lunds kommun har varit vägvisande såsom Kristin Arve som visat att det går att lyckas med forskarstudier och att arbeta kvar som socialsekreterare. Harald Liebenstein Gegner har drivit kunskapsutvecklingen i Lunds socialtjänst under många år och jag är glad över att ha fått lära känna dig och ha fått följa ditt banbrytande arbete. Ett särskilt tack till Maria Svensson som är en sann förebild och som alltid ställt upp och gett mig uppmuntrande och hjälpsamma råd vid viktiga tidpunkter längs vägen. Viktigast av alla har dock varit min tidigare chef och stöttepelare Sara Pettersson som alltid uppmuntrat och möjliggjort för mig att lyckas med både studier och i arbetet. I olika FYS-

sammanhang har du som min arbetsplatsrepresentant alltid bidragit på ett självklart sätt vilket jag är stolt och glad över. Dina kunskaper, entusiasm och förmåga att stå upp för viktiga värderingar har betytt mycket dessa år, och jag hoppas att vi kan fortsätta jobba tillsammans och utveckla vår socialtjänst. Även alla kollegor på utredningsenhet barn och unga har varit betydelsefulla genom att ha stöttat mig på olika vis och gett en värdefull gemenskap.

Jag vill också tacka mina föräldrar som alltid ger mig stöd och trygghet i livet. Men inget hade varit möjligt utan min fru Klara. Att jag lever med dig och våra fina barn Valter och Ossian gör att jag vågar ta mig an utmaningar som känns svåra. Livet med er är ändå det som egentligen spelar någon roll. Jag älskar er.

Lund, september 2025

Johan Assarsson

Artikelöversikt

Assarsson, J. (2025) Fundamental Uncertainty: An Existential Phenomenological Exploration of Existential Dimensions Experienced by Youths in Residential Care. *Residential Treatment for Children & Youth*.
<https://doi.org/10.1080/0886571X.2025.2566020>

Assarsson, J. (Inskickad till en vetenskaplig tidskrift) Ungdomars levda erfarenhet av existentiell ensamhet i institutionsvård.

Inledning

Beslutet om att placera barn och unga utanför hemmet är en av samhällets mest ingripande åtgärder. När unga människor skiljs från sin hemmiljö och placeras i samhällsvård innebär det en omvälvande livsomställning som påverkar deras vardag, framtid och den egna självförståelsen (Pålsson, 2025). Hur stödet till dessa unga ska utformas har länge varit en svårlöst samhällsutmaning. Genom hela 1900-talet har olika insatser och boendeformer prövats för att försöka tillgodose deras omfattande behov och kompensera för bristande sociala förutsättningar (Levin, 2017). I denna studie riktas fokus mot unga i samhällsvård som är i de sena tonåren. Idag placeras denna grupp ofta i institutionsvård, vilket kan vara alltifrån stora statligt drivna särskilda ungdomshem till mindre privata Hem för vård eller boende (HVB) (Sallnäs, 2019). Studien fokuserar på ungdomar placerade på HVB, vilka utgör majoriteten av alla institutionsplacerade ungdomar i Sverige (Socialstyrelsen, 2024).

En institutionsplacering innebär inte bara en förändrad yttre tillvaro, utan väcker också frågor kring mening, den egna friheten och framtidshopp (Zondervan & Olthuis, 2015). Sådana existentiella frågor kan leda till att tidigare självklara föreställningar om framtiden och ett givet socialt sammanhang kan förlora sin betydelse, och förståelsen av tillvaron kan i stället bli osäker och öppen för omförhandling (Jacobsen, 2008). Parallellt uppstår ofta en diskrepans mellan ungdomens liv före en placering, den tillfälliga institutionsvistelsen och en tilltänkt framtid, vilket kan göra det svårt att uppleva en sammanhängande livsberättelse (Egelund & Jakobsen, 2009a; Skoog, 2013). Placeringen blir på så vis en potentiellt livsomvälvande situation där ett samspel mellan tidigare erfarenheter, institutionsvistelsen och föreställningar om framtiden formar ungdomarnas förståelse av sig själva och sin tillvaro (Almqvist & Lassinantti, 2024; Johansson & Andersson, 2006).

Hur placerade ungdomar förstår sig själva, sin tillvaro och framtid är både viktigt och högst individuellt. I tidigare undersökningar har ungdomar beskrivit att en institutionsplacering till en början upplevdes som att ha tvingats in i ett obegripligt sammanhang, men senare som en livsavgörande och positiv vändpunkt i livet (Bengtsson, 2022). Unga som under en viss

period varit placerade på samma institution och erhållit likartad behandling kan samtidigt beskriva sin tid i samhällsvård på radikalt olika sätt (Johansson & Andersson, 2006).

I denna studie får institutionsplacerade ungdomar beskriva sig själva och sin tillvaro, med syftet att analysera deras levda erfarenheter av existentiella utmaningar. Dessa utmaningar handlar bland annat om hur de tolkar sin livssituation och förstår möjligheter att påverka sin framtid (van Deurzen, 2003). Sådana livsfrågor kan skapa en existentiellt präglad ångest som är förlamande och skrämmande, men kan också leda till en personlig reflektion över den individuella livsberättelsen och ansvarskänslor inför olika vägar och livsval (Tillich, 2014; Yalom, 1980). De danska barnavårdsforskarna Egelund och Hestbæk (2003) menar att de existentiella utmaningar som en institutionsplacering aktualiserar för unga inte alltid får utrymme i den sociala barnavården då det saknas kunskap och ett språk som ger möjligheter att förstå och hantera dem.

Vissa existentiella utmaningar ställs på sin spets i samband med en institutionsplacering, såsom spänningen mellan självständighet och att vara i beroendeställning, genom att ungdomarnas handlingsutrymme begränsas (Henriksen & Øye, 2023). Detta hänger samman med institutionsvårdens organisatoriska ramar, där kontroll och struktur prioriteras för att skapa trygghet när ungdomar med olika typer av beteendeproblematik och sociala svårigheter ska leva tillsammans (Gradin Franzén, 2014; Levin, 1998). Ungdomars förståelse av sig själva och sin livssituation påverkas också av att de genom en placering positioneras som klienter, vilket innebär att de tillskrivs problem som kan påverka deras självförståelse och identitetsbygge (Becevic, 2015; Espersen, 2010). En följd av detta är att ungdomars tillvaro på en institution tidvis präglas av en strävan efter att hålla fast vid en identitet som anknyter till livet innan en placering (Severinsson, 2010; Spånberger Weitz, 2011). Ibland prioriterar dock ungdomar i stället att få komma ut från institutionen och kan då motvilligt spela med i beskrivningar av dem som problematiska och i behov av hjälp (Ponnert, 2024a).

Ungdomar som placeras under tonåren befinner sig dessutom i en period i livet då existentiella utmaningar såsom utvecklandet av en identitet och frigörelse utgör centrala dilemman (Berman, Weems & Stickle, 2006; Shumaker, 2011). Ungdomstiden beskrivs ofta som en övergångsperiod präglad av osäkerhet och ett sökande efter mening och identitet (Adamson &

Lyxell, 1996; Garnow, 2024). Erfarenheter av en existentiellt präglad ångest är då vanliga där känslor av osäkerhet och vilsenhet är framträdande (Berman et al., 2006; Lloyd, 2018; Lundvall, 2020). Hur ungdomar lyckas hantera sin existentiella ångest kan ha stor påverkan på deras förmåga att skapa hopp inför framtiden och uppleva meningsfullhet i livet (Lin & Shek, 2019; Michaelson et al., 2019). I denna process har ungas livssituation, sociala relationer och handlingsutrymme avgörande betydelse och därför lyfter vissa forskare fram behovet av existentiellt inriktade stödinsatser för unga med begränsade sociala och individuella resurser och psykisk ohälsa (Garnow, Garmy, Edberg & Einberg, 2022; Lloyd, 2018; Lundvall et al., 2022).

Ansvar för att tillgodose placerade ungdomars rätt till olika samhällsinsatser vilar till stor del på kommunala socialnämnder. Vid en institutionsplacering blir omsorgen ett delat ansvar mellan vårdnadshavare, socialtjänst och institution, där socialsekreterare har en nyckelroll i att samordna insatser och beslut kring ungdomens vardag (Andersson, Sjöblom, Höjer & Sallnäs, 2019). Sedan 1990-talet har även ett barnrättsperspektiv fått en allt starkare ställning inom den sociala heldygnsvården, som en del av arbetet utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, ofta kallad barnkonventionen (Enell, Mattsson & Sallnäs, 2023). Enligt barnkonventionen har placerade ungdomar omfattande rättigheter till levnadsomständigheter som är gynnsamma för deras utveckling, skydd och bästa möjliga hälsa (SFS 2018:1197). Både socialsekreterare och institutionspersonal bär därmed ett stort etiskt och juridiskt ansvar för att ge placerade ungdomar stöd i att navigera sina existentiella utmaningar (Griffiths, 2017; Zondervan & Olthuis, 2015). Trots detta är institutionsplacerade ungdomars erfarenheter av existentiella utmaningar relativt okända, då ett existentiellt perspektiv har en marginell roll i det sociala arbetets praktik och forskning (Payne, 2020). Det har också gjorts få försök att konkretisera hur det kan användas i vardagspraktiken (Eisikovits & Buchbinder, 2022; Krill, 2014; Nilsson, 2018; Thompson, 2010). Studiens empiriskt grundade undersökning bidrar därmed till att utvidga det existentiella forskningsfältet inom socialt arbete i Sverige.

Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att skapa en fördjupad förståelse av HVB-placerade ungdomars levda erfarenheter av existentiella utmaningar. Detta görs genom att analysera ungdomarnas beskrivningar av sig själva, sin tillvaro och framtid med hjälp av existentiell teori. Då en utmaning visade sig tydligt i ungdomarnas berättelser; en existentiell ensamhet, ägnas den ett särskilt utrymme i resultatdelen. Studien ämnar besvara följande forskningsfrågor:

- Vilka existentiella utmaningar framträder i ungdomarnas beskrivningar av sig själva, sin tillvaro och framtidsvisioner? (artikel 1 & 2)
- Vilka möjligheter och dilemman medför ett existentiellt perspektiv i arbetet med ungdomar som är placerade på HVB? (kappan)

Definitioner

I studien förstås *barn* innefatta alla mellan 0–18 år. Med *ungdomar* och *tonåringar*, som är studiens fokus, avses åldern 13 till drygt 20 år. Med *social barnavård* avses all den samhällsverksamhet som har att se till att barn och familjer får den hjälp de behöver som bedrivs med inblandning av en kommunal socialtjänst. *Samhällsvård* omfattar alla barn om är omhändertagna och placerade i antingen familjehem, institutionsvård eller stödboende. I praktiken och i många officiella publikationer omnämns dessa barn som *placerade*. Med *institutionsvård* menas den vård som bedrivs på institutioner, till skillnad mot placeringar i mer familjeliknande former. Även om särskilda ungdomshem som drivs av Statens institutionsstyrelse (SiS) är en form av Hem för vård eller boende (HVB) förstås de som olika vårdformer i denna studie. HVB är en form av institution som innefattar allt från små familjeliknande verksamheter med ett fåtal platser till större institutioner med ett påtagligt säkerhetstänk och hög grad av kontroll. Gemensamt är att ungdomar lever i en reglerad vardag tillsammans med andra ungdomar, ofta med olika typer av problematik, där bemötande och struktur i det dagliga samspelet ses som en del av behandlingen. I följande text kommer jag för läsbarhetens skull ibland benämna HVB som *boendet* vilket också är den benämning som ofta används i vardagligt tal. För en närmre diskussion om

hur HVB kan förstås, och skillnaden gentemot särskilda ungdomshem, se avsnittet *Vad är ett HVB?*

Teoretiska utgångspunkter

Detta kapitel beskriver hur existentiella utmaningar har operationaliserats och avgränsats i studien. Att inleda med ett teoriavsnitt är nödvändigt på grund av de svårigheter som finns med att ringa in forskningsfältet och att definiera existentiella erfarenheter. Kapitlet är främst ett teoriavsnitt, men ger också en bakgrund till studiens vetenskapsteoretiska utgångspunkt i det fenomenologiska begreppet *levd erfarenhet*. På så sätt skapas en sammanhängande ram mellan de teoretiska och metodologiska ställningstagandena i studien. Kapitlet börjar med en problematisering av ambitionen att beskriva existentiella utmaningar. Sedan beskrivs de tre analytiska begrepp som använts i studien och avslutningsvis en sammanfattande begreppsmotivering och avgränsning.

Att försöka benämna existentiella erfarenheter

Det fält som studien positionerar sig inom, existentiellt socialt arbete, saknar en etablerad vedertagen definition (Nilsson, 2018; Krill, 2014). Begreppet *existentiell* används ofta i studier utan en tydlig definition eller gemensam begreppslig grund (Nygaard et al., 2022). Dock har flera tidigare försök att formulera ett existentiellt perspektiv i socialt arbete tagit avstamp ur den existentiella filosofin, även kallad existentialismen (Blom, 2002; Eisikovits & Buchbinder, 2022; Krill, 2014; Nilsson, 2018; Thompson, 2017). Existentialismen handlar förenklat om individens subjektiva erfarenheter av existensen med fokus på frihet, ansvar, ångest och autenticitet (Aho, 2020). Men den existentiella filosofin är mångfacetterad och spretig, där tongivande filosofer som Søren Kierkegaard (1813–1855), Martin Heidegger (1889–1976) och Jean-Paul Sartre (1905–1980) delvis har olika, ibland motstridiga, förståelser av människans tillvaro och förutsättningar (Bakewell, 2017). Användningen av existentialismens idéer i människovårdande yrken försvåras också av att flera centrala filosofer använder ett nyskapat och stundtals svårtillgängligt språk (Börjeson, 1986). Många av filosoferna anser att det är nödvändigt att använda egengjorda termer då vanliga språkliga konstruktioner inte räcker till och att centrala mänskliga erfarenheter

kännetecknas av ständig rörelse och gränslöshet (Craig, 2015). Ofta framhålls att det egentligen är omöjligt att definiera människans subjektiva upplevelse av att existera som består av ständigt pågående kvalitativa erfarenheter vilka inte kan definieras eller benämnas utan att mening går förlorad (May, 2005). Detta gör att en vanlig epistemologisk utgångspunkt hämtad ur fenomenologin är att kunskap om existentiella erfarenheter bäst kan nås genom att beskriva och tolka hur människor ”träder fram” och ”existerar” i olika situationer och sammanhang (Aho, 2020). I min studie gör jag detta genom att fokusera på placerade ungdomars levda erfarenhet vilket vidare förklaras i metodavsnittet.

Trots att existentiella erfarenheter är svåra att fånga i språket behöver praktiker i människovårdande yrken försöka att benämna dessa ”obenämnbare” erfarenheter (Bornemark, 2018a). Annars riskerar det existentiella perspektivet att bli urvattnat, konturlöst och förlora betydelse i det sociala arbetets praktik (Eisikovits & Buchbinder, 2022). Inom den existentiella psykologin och terapin har vissa gemensamma koncept inom existentialismen operationaliserats för att kunna bearbeta existentiella frågor i mötet med människor (Cooper, Craig & van Deurzen, 2019). Några av dessa är fokuset på människans konfrontation med ontologiska grundvillkor och existentiell ångest, och att kunskap om dessa erfarenheter bäst nås genom tolkning av människors levda erfarenhet med hjälp av fenomenologisk metodologi (Cooper, 2017; Correia, Cooper, Berdondini & Correia, 2017). Även om existentiell terapilitteratur ofta inriktas mot existentiell *psykoterapi* betonas också att de förhållningssätt och den människosyn som förespråkas är lika relevant för andra yrkesgrupper som jobbar med att ge vägledning och omsorg (Lagerström & Serrander, 2019; Spinelli, 2014).

Tre analytiska begrepp

I denna studie används tre begrepp som är hämtade från den existentiella filosofin och terapin för att försöka avgränsa existentiella utmaningar i ungdomars beskrivningar av sin tillvaro. I följande avsnitt förklaras först *ontologiska grundvillkor* med fokus på existentiell frihet. Därefter beskrivs hur ungdomarnas möte med dessa villkor kan förstås som *existentiell ångest*.

Slutligen liknas den specifika livssituationen på HVB vid en *existentiell kris* och *gränssituation*.

Ontologiska grundvillkor

För att kunna säga vad som särskiljer existentiella utmaningar från andra utmaningar i livet behöver vi gå tillbaka till existensfilosofin. Där beskrivs skillnaden genom begreppen *ontisk*, som handlar om personliga egenskaper och vardagliga erfarenheter, och *ontologisk*, som berör universella grundläggande villkor för vår existens (Cohn, 2002; Harman, 2011). Ontologiska grundvillkor utgör själva förutsättningen för vår tillvaro och går inte att undkomma eller fly ifrån (Craig, 2015). Ett klassiskt exempel på ett ontologiskt villkor är döden som vi inte kan välja bort, medan sättet vi i vardagen och i relationer hanterar faktumet att just vi en dag ska dö kan variera och därmed utgör en ontisk utmaning (Becker, 1997). Ett annat ontologiskt villkor är Heideggers tydliggörande av att människan ständigt erfar sig som ”kastad in” i en tillvaro som vi kontinuerligt tolkar och tillskriver mening (Davidov & Russo-Netzer, 2022). Att vi tolkar vår tillvaro och ständigt orienterar oss är därmed ett ontologiskt villkor, medan *hur* vi tolkar den är en ontisk utmaning där det alltid finns olika möjliga tolkningsalternativ (Harman, 2011). Att särskilja mellan vardagliga och existentiella utmaningar är grundläggande både i min studie och i existentiell terapi och handlar om att: ”...distinguish the ontological aspects from its ontic manifestations.” (Cohn, 2002, sid 33). Utifrån denna beskrivning syftar min studie till att urskilja vilka existentiella (ontologiska) utmaningar som framträder i ungdomarnas beskrivningar av sina vardagliga (ontiska) erfarenheter (jfr Køster & Fernandez, 2023).

Jean-Paul Sartre vidareutvecklade Heideggers syn på människan som ett ständigt tolkande subjekt och beskrev att människan är *dömd till frihet*. Enligt Sartre är människans existens inte bestämd av någon förutgiven essens då *existensen föregår essensen*, vilket tydliggör skillnaden mellan det ontologiska faktumet att något är (existens) och det ontiska vad något är (essens) (Sartre, 1966). Om man överför Sartres resonemang till den sociala barnavårdskontexten skulle det kunna synliggöra den risk som finns i att förstå barn och unga utifrån olika diagnoser eller målgruppskategorier som riskerar att förenkla och reducera deras existens till en fixerad essens. Sartres

förståelse av frihet understryker i stället betydelsen av att komma ihåg att människan alltid är mer än en produkt av diagnoser, behandlingskategorier eller sociala strukturer (Aho, 2020). Den existentiella friheten innebär också att *ansvar* och *skuld* är oundvikliga erfarenheter i tillvaron då vi, trots att vi inte har valt våra förutsättningar, tolkar och väljer hur vi ska leva och förstå de förutsättningar vi ställs inför (Binder, 2022a; Harman, 2011). Att hantera erfarenheter av ansvar, osäkerhet och skuld i ofördelaktiga och utsatta livssituationer utgör därför också grundpelare i ett existentiellt socialt arbete (Eisikovits & Buchbinder, 2022).

En relativt tillgänglig och användbar operationalisering av begreppet ontologiska grundvillkor finns i Irvin D Yaloms standardverk *Existential Psychotherapy* (1980). Yaloms teori är en av världens mest använda bland existentiella terapeuter (Correia, Cooper & Berdondini, 2015) och har globalt bidragit till att den existentiella terapin populariserats och gjorts mer tillgänglig (van Deurzen, 2003). Enligt Yalom uppstår existentiell ångest i vårt möte med fyra olika, men sammanbundna, ontologiska grundvillkor. Yalom kallar dessa för ”existential givens” och ”fundamental concerns” och de kan förenklat förstås som:

Döden – En medvetenhet om vår ofrånkomliga död och tidens gång väcker ångest som utmanar oss att välja hur vi ska ta till vara på livet på bästa sätt.

Frihet – Människans existentiella frihet medför ansvar som kan skapa ångest och skuld. Frihetens ångest kan väcka en strävan efter struktur och stabilitet.

Existentiell ensamhet – Vi är fundamentalt ensamma i att uppleva livet ur vår unika tolkningsposition. Denna insikt kan frammana ångest vilket leder till en vilja till djupare mänsklig kontakt och samhörighet.

Meningslöshet – Det finns inte någon given mening i livet vilket orsakar ångest som driver människan till att engagera sig i olika livsprojekt för att skapa mening.

Yaloms fyra ”fundamental concerns” har använts som ett sätt att begripliggöra studiens fokus på ontologiska villkor genom hela forskningsprocessen samt för att avgränsa och konkretisera studiens existentiella fokus för mig själv och andra (se vidare förklaring i avsnittet *Intervjuer* i metodkapitlet).

Existentiell ångest

För att kunna utforska ungdomars möte med olika ontologiska villkor har en existentiell förståelse av ångest och oro (*existential anxiety*) använts i studien. Existentiell ångest kan förstås som mycket närliggande mitt valda begrepp existentiella utmaningar och har en central plats i den existentiella litteraturen (May, 2005). Existentiell ångest kännetecknas av en grundläggande oro inför ontologiska villkor och betraktas som en ofrånkomlig del av det mänskliga livet (Yalom, 1980). Den existentiella ångesten ska förstås som en diffus och abstrakt intern känsla, i motsats till rädsla och fruktan som är riktad mot något specifikt situationsbundet yttre hot (Iacovou, 2011). Binder (2022b) menar att existentiell ångest bäst förstås som en form av obalans där människan försöker hitta en position mellan möjligheter för frihet och mening samt stagnation och rigiditet. Existentiell ångest kan vara skrämmande just eftersom den blottlägger ontologiska grundvillkor som vi ofta skyddar oss ifrån genom att leva ett rutinartat vardagsliv (Jacobsen, 2008). Ur ett existentiellt perspektiv bör därför inte människor fly ifrån sin ångest utan i stället uppbåda ett livsmod och sträva efter att göra medvetna livsval trots att det kan kräva ett risktagande och upplevas utmana ett tryggt och komfortabelt levnadssätt (Tillich, 2014). Ångesten är därför frigörande genom att den medför att vardagslivets autopilot fränkopplas och tvingar oss att göra medvetna val om hur vi vill leva våra liv (Adams & van Deurzen, 2016).

Existentiell kris och gränssituationer

Studien syftar till att undersöka vilka existentiella utmaningar som kan aktualiseras i den specifika livssituationen på ett HVB. En existentiell förståelse av kris har därför använts för att tydliggöra hur människan i olika situationer och faser i livet tvingas förhålla sig till existentiella utmaningar (Jacobsen, 2000). Karl Jaspers (1883–1969) begrepp *gränssituationer* har använts för att beskriva hur ontologiska villkor i dessa krissituationer kan upplevas och inte går att fly undan. Jaspers menade att en gränssituation, genom att blottlägga existensens oberäknelighet och grundvillkor, trasar sönder det skyddande skal av föregivettagna föreställningar och rutinartade levnadssätt som människor bygger upp (Bornemark, 2006). Gränssituationer tvingar människan att medvetet förhålla sig till oundvikliga ångestkällor som

död, osäkerhet och skuld (Fuchs, 2013). En gränssituation kan på så sätt medvetandegöra både livets begränsningar och möjligheter vilket kan leda till djupare självinsikt om hur människan tolkar sin tillvaro (Bornemark, 2006). Den existentiella traditionen betraktar därför en gränssituation som en möjlighet, där ett avbrott från den sociala miljö och levnadssätt som människan vanligtvis befinner sig i kan hjälpa till att klarlägga grundläggande antaganden, vilket kan öppna för en mer medveten riktning i livet (van Deurzen, 1998).

Begreppsmotivering och avgränsningar

Att välja hur existentiella erfarenheter ska omskrivas och benämnas är en generell svårighet som beskrivits i inledningen av detta kapitel. I forskningssammanhang är det dock en angelägen fråga då språket och olika begreppsval oundvikligen påverkar hur resultatet av studien tolkas. Genom studiens gång har olika begrepp prövats och senare valts bort. Existentiell *ångest* är ett kärnbegrepp inom den existentiella litteraturen som jag förhållit mig till genom hela arbetet, men inte använt som ett bärande begrepp, då jag menar att det riskerar att ge en alltför patologiserande och negativ förförståelse av ungdomarnas existentiella erfarenheter. Och även om det i vardagliga sammanhang är vanligt att prata om existentiella *frågor*, anser jag att inte heller att det begreppet ger en rättvisande bild av empirin då ungdomarna sällan uttryckte explicita frågor kopplat till existentiella erfarenheter. Termen existentiella *utmaningar* valdes därför i stället som utgångspunkt eftersom det återspeglar hur det i ungdomarnas beskrivningar snarare fanns en rörelse mellan olika positioner i relation till ontologiska villkor såsom mellan frihet och maktlöshet eller mening och meningslöshet. Dock har jag i olika delar av texten också använt både existentiell ångest och existentiella frågor när det bedömts lämpligt och för att ge en språklig variation då alla begreppen har ett gemensamt fokus på ontologiska villkor.

En viktig avgränsning som gjorts i studien är också att inte använda begreppet *andlighet* (spirituality), trots att det lyfts fram som en viktig del av människans livsvärld i existentiell terapi (Bernling, 2009; van Deurzen, 1998) och ofta används i internationella forskningssammanhang (Cheon & Canda, 2010; Folkhälsomyndigheten, 2024). Genom ett flertal internationella

konferenser har begreppet andlighet utvecklats och definierats (Puchalski, Vitillo, Hull & Reller, 2014) vilket vissa menar har lett till en etablerad och tvärprofessionellt förankrad förståelse av begreppet. Dock menar andra forskare att begreppet tycks kunna innefatta nästan vad som helst, och snarare utgör en osystematisk blandning av olika idéer, värderingar och förhållningssätt (Salander, 2018). Mitt val att inte använda andlighet motiveras av att begreppet *existentiella* utmaningar kan anses vara mer inkluderande och tillämbart i en svensk, traditionellt sekulär myndighetskontext där jag hoppas att resultaten från studien ska komma till användning (jfr. Hvidt et al., 2021). Min förståelse av hur begreppen *existentiell*, *andlig* och även *religion*, relaterar till varandra hämtas från Sand och Strang (2013), som beskriver att medan begreppet andlighet ofta förknippas med helighet och transcendens, kan termen existentiell förstås som en överordnad kategori inom vilken både religion och andlighet rymms. Alla tre begreppen berör dock människans livsvillkor, mening och förhållningssätt till tillvaron.

Den svenska kontexten

I detta kapitel vill jag vidga förståelsen av de existentiella utmaningar som placerade ungdomar möter i vardagen på ett HVB, genom att sätta dem i en samhällsövergripande kontext. Detta är viktigt för att inte underskatta de yttre förhållanden och samhällsutveckling som alltid präglar ett socialt arbete (Payne, 2005). Den sociala barnavården är ett tydligt exempel då den är en social institution som styrs och legitimeras av lagar och förordningar formade av samhällets moraliska värderingar (Linde & Svensson, 2013). Kapitlet inleds med en översiktlig bild av värderingar kring religion och andlighet i den svenska befolkningen och de utmaningar som kan finnas när offentliga myndigheter ska förhålla sig till människors existentiella frågor. Sedan redovisas hur ungas existentiella ångest förstås och hanteras i en svensk kontext, samt dess koppling till språk, hälsa och existentiell terapi.

Att möta människors existentiella utmaningar i en sekulär välfärdskontext

Existentiella frågor och religion har haft en central roll i den sociala barnavårdens framväxt i Sverige då präster utifrån en kristen barmhärtighetstanke länge hade dubbla roller som både andliga och världsliga vägledare. Detta syntes bland annat i 1924 års barnavårdslag där det krävdes att det ingick en präst i barnavårdsnämnderna (Levin, 2021). Med åren har kyrkan dock fått allt mindre inflytande över samhällsinstitutionerna och Sverige beskrivs idag ofta som ett av världens mest individualiserade och sekulariserade samhällen, präglat av en generell avsaknad av sådana religiösa ritualer som historiskt hjälpt människor att hantera existentiella utmaningar (Berggren & Trägårdh, 2014; Thurfjell, 2019; World Values Survey 7, 2023). Denna utveckling kan förklaras på många olika sätt, bland annat genom att religion och andlighet i Sverige alltmer ansetts vara något som individen förväntas hantera privat ”...i det inre livet – i tankarna och själslivet” (Thurfjell, 2019, sid 229). Detta kontrasterar mot andra kulturer där religion och andlighet praktiseras kollektivt och har en mer påtaglig plats i vardagen

(Sigurdson, 2009). Ibland problematiseras den traditionella religionens undanskymda plats i det svenska samhället av myndigheter som jobbar med att stötta ungas psykiska mående då de framhåller att samtal om existentiella frågor är nödvändiga just utifrån: "...vårt sekulariserade och postmoderna samhälle." (MUFC, 2015, s. 128).

Bilden av det svenska samhället som sekulärt utmanas dock alltmer av undersökningar som visar att Sverige på kort tid har blivit ett av Europas mest mångreligiösa länder (Ericson von Bahr, 2021). Forskare menar att det svenska samhället därför snarare präglas av förändring och en religiös komplexitet (Furseth, 2017; Hagevi, 2001; Sigurdson, 2009). Att möta människors existentiella frågor inom ramen för en traditionellt sekulär välfärdstradition kan innebära utmaningar i ett samhälle präglad av religiös komplexitet och förändring (Södertörns högskola, 2021). Inte minst kan juridiska gränsdragningar kring religionsfrihet och religion som diskrimineringsgrund skapa osäkerhet kring hur andliga och existentiella dimensioner bör bemötas (Ericson von Bahr, 2021; Sigurdson, 2009). Konsekvensen kan bli att sådana frågor uppfattas som privata, politiskt laddade eller etiskt svårnavigerade, vilket kan innebära att de i stället undviks. Risenfors (2011) visar hur detta leder till att ungdomar i en gymnasieskolekontext i stor utsträckning lämnas ensamma med att bearbeta viktiga existentiella frågor.

Placerade ungdomars inställning till andlighet och religion uppmärksammas sällan i svenska undersökningar. I studier med "ensamkommande" ungdomar som ofta är placerade på HVB, gestaltas dock det svenska samhällets särprägel genom att deras religiösa tro, som tidigare varit en självklar del av vardagen, ofta framställs som ett hinder för integration och i Sverige blir något som måste förklaras och försvaras (Ekström, H Bülow & Wilinska, 2020). I andra länder, såsom Iran (Nourian et al., 2016) och USA (Makanui, Jackson & Gusler, 2019), förstås religion och andlighet vara viktiga delar av hur placerade ungdomar hanterar sin livssituation och finner motståndskraft i svåra stunder. Hur välfärdsprofessioner hanterar människors existentiella utmaningar har i Sverige främst studerats i inom vården av äldre eller svårt sjuka patienter (Dillmar & Sundelöf, 2025). I dessa studier framkommer att vårdpersonals mod och förmåga att hantera sina egna känslor är avgörande för att samtal om död, meningslöshet och livsskuld ska bli möjliga (Sand & Strang, 2013). Dock visar andra svenska studier och

internationella sammanställningar att personal ofta undviker dessa samtal utifrån bristande kunskap, oro för att säga fel saker, tidsbrist och på grund av att existentiella frågor upplevs som alltför privata (Edwards, Pang, Shiu & Chan, 2010; Houtepen & Hendriks, 2003; Lewinson, McSherry & Kevern, 2015; Lundmark, 2005; Selman et al., 2018; Strang et al., 2014; Strang, Strang & Ternestedt, 2002; Udo, 2012).

Existentiella utmaningar under ungdomstiden

Flera sammanställningar kring ungas psykiska ohälsa i Sverige visar att erfarenheter som delvis har en existentiell prägel såsom ensamhet, meningslöshet och hopplöshet är vanliga (Folkhälsomyndigheten & MUFC, 2023; Forte, 2021; Mind, 2018; Svenska Läkarsällskapet, 2021). Dessa erfarenheter förekommer också i hög grad i undersökningar med placerade ungdomar (Barnombudsmannen, 2011; 2019). En existentiell oro bland unga lyftes fram extra tydligt i enkätundersökningar under covid-19 pandemin (Sarkadi, Sahlin Torp, Pérez-Aronsson & Warner, 2021). Existentiella samtal föreslås ibland därför vara viktiga som ett sätt att stötta unga i att acceptera livets skeenden och att kunna skapa mening i livet även under svåra omständigheter (Mind, 2018). Olika professioner som möter ungdomar såsom kuratorer, lärare och terapeuter anser dock ofta att ungdomars existentiella frågor är svåra att hantera utifrån en osäkerhet kring om de kan erbjuda tillräckligt med tid och om ungdomar klarar av att hantera komplexa och påfrestande existentiella resonemang (Lidén, Lindén & Westerup, 2025; Olstad et al., 2022). Lundvall et al. (2019a) fann i en intervjustudie med sjuksköterskor, kuratorer och psykologer att det oförutsägbara i existentiella samtal upplevdes som ett hinder i möten med unga. Informanterna betonade därför att samtal om existentiell oro krävde ett mod att våga erkänna sina egna gränser och svårigheter i att hantera existentiella frågor. För unga kvinnor som sökt professionell hjälp för psykisk ohälsa fann Lloyd (2018) att bristen på existentiell reflektion utgjorde en riskfaktor för emotionell smärta, identitetsförvirring, isolering, meningsförlust och psykologisk sårbarhet. Unga kvinnor beskriver ibland delandet av existentiell oro som att våga visa sig sårbara (Lundvall et al., 2019b). För unga män kan existentiell oro innebära att härda ut i vardagen och bära ett hårt yttre skal som döljer en

känsla av tomhet och kaos (Lundvall et al., 2020). Gemensamt för båda grupperna är dock betydelsen av att kunna dela sin livsberättelse i vardagen för att få hjälp i att bearbeta sin existentiella oro där tidigare erfarenheter av trygga relationer spelar en stor roll (Lundvall, 2020).

Existentiell ensamhet upplevs under ungdomstiden ofta som en sårbarhet som är svår att blotta för andra (Garnow, 2024). Svårigheten förstärks av att unga upplever sin existentiella ensamhet som unik och som att de inte blir förstådda, vilket leder till att de känner sig vilsna i sökandet efter tillhörighet och mening (Garnow et al., 2022). Ungdomars existentiella frågor handlar också ofta om en oro och osäkerhet inför framtiden (Adamson & Lyxell, 1996). I efterhand beskriver unga ibland att existentiella kriser gett lärdomar som hjälpt dem att hantera livets utmaningar (Risenfors, 2011). Men för vissa kan en existentiell ångest bli så överväldigande att den leder till försämrad sömn (Jakobsson, Josefsson & Högberg, 2020) och det finns fastslagna samband mellan ungas suicid och suicidförsök och känslor präglade av hopplöshet och meningsförlust (Lybbert, Ryland & Bean, 2019). Existentiell ångest undersöks ibland med kvantitativa metoder, men i nuläget saknas instrument som fångar dess komplexitet på ett tillfredsställande sätt. Det instrument som genomgått flest utvärderingar och prövats i olika kontexter är *Existential Anxiety Questionnaire* (EAQ) (van Bruggen et al., 2014). I en amerikansk studie fick 140 ungdomar (15–18 år) fylla i EAQ vilket visade att 96 procent av deltagarna rapporterade förekomst av existentiell ångest i någon form vilket författarna menade empiriskt stödjer den existentiella filosofins syn på ångest som en grundförutsättning i tillvaron (Berman et al., 2006).

Språkets betydelse

Som ett led i professionaliseringen av socionomyrket har olika begrepps-system och språkliga konstruktioner utvecklats vilket påverkar förståelsen av människor och verklighetsbeskrivningar (Dellgran, 2024). Det språk som används i svenska välfärdsinstitutioner anses ofta sakna dimensioner för att fånga människors existentiella erfarenheter (Svenaeus, 2013). Forskare argumenterar för att en stor del av den psykiska ohälsan bland unga i Sverige idag beror just på svårigheter att benämna ungdomarnas existentiella

utmaningar (Lloyd, 2018; Westerlund, 2016). Sveriges kommuner och regioner (SKR) framhåller också att en bristande förmåga att identifiera och uttrycka känslor, så kallad alexitymi, när det gäller existentiella erfarenheter, bidrar till psykisk ohälsa i befolkningen:

Vi ser en "existentiell alexitymi" i samhället och vården - där vi behöver erbjuda möjligheter att prata om existentiella frågor och känslor - tillsammans med andra. Vi ser att detta är avgörande för att vända den utveckling vi ser idag. (SKR, 2025, s. 7).

Avsaknaden av ett existentiellt språk inom välfärdsprofessionerna förklaras ofta bero på en vetenskapsbetonad evidensorientering med ett ökat fokus på dokumentation och byråkratisk handläggning. Detta förstås vara en följd av att vi lever i "mätbarhetens tidsålder" som utmärker sig genom en begreppsimperialism där erfarenheter och handlingar alltmer ringas in i begrepp som går att strikt definiera och mäta (Bornemark, 2018b). Existentiella frågor blir då hänvisade till den privata sfären och räknas inte in i den offentliga omsorgens ansvar (Bornemark, 2018a). Detta kan också skönjas inom socialtjänsten där ett fokus på administration visat sig leda till en upptagenhet kring vad som kan mätas och hur, vilket leder till att upplevelser och erfarenheter som inte är kvantifierbara och redovisningsbara riskerar att bli alltmer underordnade (Hjärpe, 2020). Även om begrepp och värden som erkänner människors mer svårfångade existentiella behov kan finnas med i myndigheters policydokument försvinner de ofta i mer verksamhetsnära beskrivningar då de inte enkelt kan omvandlas till mätbara mål och standardiserade omsorgshandlingar (Hjertström Lappalainen, 2018).

Offentliga myndigheters språkbruk beskrivs också vara starkt influerat av ett medicinskt paradigm vilket gör att allmänmänskliga tillstånd som oro och ångest ofta förstås som psykiatriska diagnoser och medikaliseras (Binder, 2022b; Strang, 2007; Svenaeus, 2013). Människors existentiella utmaningar riskerar därmed att förstås som sjukdomstillstånd som ska botas och behandlas, i stället för att vårdpersonal prioriterar att lyssna och söka förståelse för patienters existentiella lidande (Udo, 2012). En medicinsk och psykiatrisk förståelse av människors situation och behov har också växt sig stark inom den sociala barnvården från mitten av 1900-talet (Lundström, 1993). Detta har lett till att sociala och strukturella förklaringar i allt högre grad åsidosätts till förmån för biomedicinska och neuropsykiatriska

förståelsemodeller vilket går att ana i faktumet att institutionsplacerade ungdomar idag är kraftigt överrepresenterade när det gäller neuropsykiatriska diagnoser (Levander & Sturfelt, 2019; Socialstyrelsen, 2025). Kvalitativa studier har visat att ungdomar i samhällsvård ibland gör motstånd mot detta fokus på diagnoser då de inte speglar deras egen mer komplexa förståelse av sig själva och sin livssituation (Becevic, 2015; Severinsson, 2010).

Ibland lyfts Svenska kyrkans diakonala själavårdsarbete fram som en lämplig samhällsresurs för att hjälpa människor att hantera existentiella kriser (Ekedahl, 2001; Pettersson & Leis-Peters, 2015; Wikström, 2004). Ett bärande argument är då ofta att ett religiöst och andligt präglat språkbruk är särskilt lämpat för att fånga och hantera människors existentiella ångest (DeMarinis, 2004; Jeppsson-Grassman, 2001). Själavård har också länge bedrivits vid offentliga institutioner som sjukhus och fängelser (Pettersson & Leis-Peters, 2015), men inte i någon större utsträckning inom den reguljära institutionsvården av barn och unga. I samband med att barnkonventionen blev lag i Sverige år 2020 argumenterade därför företrädare för Svenska kyrkan för att barn som var placerade utanför hemmet av socialtjänsten inte fick sin rätt till andliga utveckling ombesörjd, och borde erbjudas själavård genom samtal med personer från olika trossamfund (Jackelén, 2020; Kempe, 2015). Dock lyfts varken samverkan med trossamfund eller placerade ungdomars existentiella utmaningar fram i de statliga utredningar som behandlar framtidens utformning av institutionsvård för unga i Sverige (SOU 2023:66; SOU 2025:84).

En omdebatterad koppling till hälsa och välbefinnande

Vikten av att uppmärksamma existentiella och andliga frågor i den offentliga vården har uppmärksammats internationellt av både forskare och vårdorganisationer (Lewinson et al., 2015; Puchalski, 2001; Rudolfsson, Berggren & da Silva, 2014). Numera inkluderas existentiella teman i både WHO:s definition av hälsa och välbefinnande och i diagnossystemet DSM-5 (Melder, 2023; Puchalski et al., 2014). Enligt Melder (2023) är det dock omdebatterat hur en existentiell hälsodimension ska operationaliseras i Sverige. I denna diskussion har professorn i religionspsykologi Valeri

DeMarinis framställning av det svenska samhället som präglad av en ”existentiell epidemiologi” haft ett stort inflytande (DeMarinis, 2004). DeMarinis (2003) menar att sociokulturellt utsatta grupper, bland annat isolerade ungdomar, upplever en vilshenhet och brist på sammanhang vilket gör det svårt för dem att bearbeta livets kriser. Flera efterföljande avhandlingar inom religionspsykologi har tagit avstamp från DeMarinis förståelse av det svenska samhället (Lloyd, 2018; Melder, 2011). Dessa har i sin tur varit tongivande i formandet av det alltmer populära begreppet *existentiell hälsa* (Folkhälsomyndigheten, 2025). Existentiell hälsa framställs ofta som en motpol mot den svenska samtidens individualisering och sekularisering och som en underutnyttjad resurs i arbetet mot en växande psykisk ohälsa i befolkningen (Haglund & Melder, 2023). Vissa menar också att begreppet är särskilt relevant för ungdomar med svårigheter att hantera livets kriser, identitetsproblem och känslor av meningslöshet (Lloyd, 2018). Existentiell hälsa är dock svårt att rama in och definiera. Det gör att det både kan avfärdas som ”flum” som ”måste ut ur folkhälsan” (Tännsjö, 2025), och att det gör det möjligt att inbegripa: ”...en komplexitet som krävs för att kunna gripa den svårfångade, mångfacetterade ohälsa som återfinns idag” (Melder, 2011, sid 59). När Folkhälsomyndigheten försökt tydliggöra begreppet konstaterar man att det saknas en entydig definition men att återkommande beskrivningar av existentiell hälsa innefattar: meningsskapande, relation till sig själv, andra och naturen, en känsla av trygghet samt en känsla av att vara en del av något större nära kopplat till identitetsuppfattningen (Folkhälsomyndigheten, 2024).

Det har förts fram kritik mot lanseringen av begreppet existentiell hälsa utifrån att människors existentiella frågor därmed blir alltför sammanvävda med en allmän hälsodiskurs (Binder, 2022b; Sigurdson, 2016). Hjärtström Lappalainen (2018) diskuterar möjliga risker med att begreppet existentiell hälsa införs i samhällsvården utifrån att en vårdlogik då riskerar skapa kategorier för vad som anses vara existentiellt patologiskt och friskt. Risker att människors existentiella hälsa därmed börjar definieras och mätas i syfte att ta fram konkreta vårdinsatser kan leda till att subjektiva upplevelser av existentiell ångest alltmer försvinner. Att merparten av forskningen som ligger till grund för begreppet existentiell hälsa har bedrivits inom ämnet religionspsykologi gör att det också har tydliga teologiska undertoner (Stiwne, 2023; Södertörns högskola, 2021). Vissa menar även att begreppet

kan bidra till en överbetoning på friska och hälsofrämjande sidor av livet, vilket riskerar att förbise betydelsen av nödvändiga mörka och svåra erfarenheter som tvivel, svaghet, ensamhet och brist på inre frid (Stiwne, 2023). Å andra sidan menar andra forskare att även om existentiell hälsa delvis betonar andra utgångspunkter och språkbruk än den existentiella terapin finns det också gemensamma inslag. Sigurdson (2019) visar hur människan kan uppnå existentiell hälsa genom att inta en aktiv och medveten hållning gentemot psykiska eller fysiska påfrestningar, snarare än att passivt reagera på dem, vilket överensstämmer väl med den existentiella terapitraditionens syn på hur människor bör hantera motgångar och svåra livssituationer (jfr van Deurzen, 2003).

Existentiell terapi: en marginell företeelse i Sverige

I de enstaka tidigare försök som gjorts av svenska forskare att föra fram ett existentiellt perspektiv i socialt arbete har främst begrepp och teorier från den existentiella filosofin och dess efterföljande terapitradition förespråkats (Blom, 2002; Börjeson, 1986; Nilsson, 2018). Olika former av existentiell terapi har etablerats i Sverige sedan 1990-talet och framåt men är fortfarande en marginell rörelse i den offentliga välfärden vilket främst förklaras utifrån ett svårföränderligt utbildningssystem och ett dominerande biomedicinskt paradigm (Sørensen, Jacobsen & Belfrage, 2019). Under senare år har det dock vuxit fram allt fler utbildningar för yrkesverksamma inom vården och socialt arbete som med utgångspunkt i existentiell filosofi och psykologi fokuserar på existentiella samtal (Marie Cederschiöld högskola, 2025; Södertörns högskola, 2025). Inom institutionsvården i Sverige används även vidareutvecklade varianter av kognitiv beteendeterapi såsom *Acceptance and Commitment Therapy* (ACT) (Livheim, 2019; SBU, 2018) som vissa forskare menar kan förstås som en form av existentiell terapi (Claessens, 2010; Hickes & Mirea, 2012; Ramsey-Wade, 2015; Yovel & Bigman, 2012). ACT beskrivs ibland som en bra metod för att arbeta med existentiella frågor i ett förändringsinriktat behandlingssammanhang (Hayes, 2019; Möller & Petrini, 2020). Om existentiella frågor faktiskt adresseras när ACT används i den svenska institutionsvården är dock ett utforskat område.

Trots att existentiell terapi internationellt har en relativt lång tradition inom psykoterapi finns det få kvantitativa studier som utvärderar dess effekt. Detta beror delvis på att många praktiker av existentiell terapi tar avstånd från standardiserade mätinstrument eftersom de anses stå i motsättning till människans komplexitet och den fenomenologiska epistemologin (Vos, 2019; Vos, Craig & Cooper, 2015). Metaanalyser av de studier som finns visar att meningsfokuserade terapier har störst potential att förbättra livskvalitet och minska psykisk stress, särskilt för personer i övergångsfaser i livet då dessa grupper ofta uttrycker behov kopplade till mening och existentiella frågor (Vos & Vitali, 2018). I kvalitativa undersökningar har existentiell terapi med barn visat sig kunna stärka deras känsla av självständighet genom att de får ett språk för att hantera sina existentiella tankar (Malboeuf-Hurtubise et al., 2021).

Den sociala barnavården

Detta kapitel belyser det organisatoriska sammanhang, den sociala barnavården, som formar placerade ungdomars tillvaro. Det inleds med en översikt av socialtjänstens utredningspraktik och den komplexitet som präglar arbetet. Därefter beskrivs hur institutionsplaceringar i praktiken har blivit en insats som främst används efter att andra alternativ prövats. Fokus riktas sedan mot de barn som placeras i institutionsvård och den motsägelsefulla och belastade myndighetspraktik de tvingas förhålla sig till. Slutligen ges en beskrivning av placeringsformen HVB och den behandling som erbjuds.

Att bedöma ungdomars behov och komplexa livssituationer

Varje år blir många barn och unga föremål för den sociala barnavården genom att de eller deras vårdnadshavare ansöker om stöd, eller att personal inom exempelvis skola, polis och sjukvård informerar socialtjänsten om att de i sin yrkesroll misstänker att ett barn far illa (Ponnert, 2024b). Om det bedöms nödvändigt utreder socialtjänsten då barnets situation och kan besluta om att erbjuda stödinsatser. Socialtjänstens arbete med barn och unga struktureras idag av dokumentations- och handläggningsverktyget *Barns Behov i Centrum* (BBIC) (Socialstyrelsen, 2023). BBIC infördes för att stärka fokuset på barnens behov och tillhandahålla en enhetlig struktur för handläggning, genomförande och uppföljning av insatser. En bärande tanke är att handläggare identifierar risk- och skyddsfaktorer som är egenskaper, händelser eller förhållanden som antas öka, respektive motverka, sannolikheten för utvecklandet av ett normbrytande beteende och en negativ utveckling. Dessa ska sedan vägas samman ur ett individ-, familje- och samhällsperspektiv vilket tillsammans skapar en komplex bedömnings-situation (Ponnert, 2024b). Införandet av BBIC anses ha ökat transparensen i socialtjänstens utredningsarbete och lett till ett större fokus på barns behov. Samtidigt riskerar användandet av BBIC att styra utredningsarbetet mot individualiserade förklaringar genom att rationella reaktioner och

beteendemönster skapade i en problematisk miljö delvis omskrivs som brister hos den unge själv (Skillmark, 2018). En ökad standardisering av utredningsarbetet kan även leda till att barns livssituationer och erfarenheter framställs likartat och konstrueras utifrån de behovskategoriseringar som BBIC är uppbyggt av (Hultman, 2013; Skillmark, 2018).

De ungdomar som socialtjänsten arbetar med ska göras delaktiga i utredningar och insatser genom att deras åsikter ska tillmätas betydelse utifrån ålder och mognad enligt 3 kap. 2 § i socialtjänstlagen (SoL). Samtidigt har socialsekreterare tolkningsföreträdare i bedömningen av barns förmåga och vad som är bäst för dem genom principen om att *barnets bästa* ska vara avgörande för socialtjänstens bedömningar (Socialstyrelsen, 2023). Frågan om vad som är barnets bästa är dock komplex då det innebär att parallellt se barnet som både rättighetssubjekt och omsorgsobjekt (Leviner, 2011; Mattsson, 2008). Begreppet barnets bästa beskrivs därför ofta erbjuda en otydlig vägledning i arbetet då det har en ”oklar innebörd och ett stort tolkningsutrymme” och kan användas som ”ett argument för olika ställningstaganden i samma fråga vid olika tillfällen” (Leviner, 2011, s. 340).

Placering som en sista utväg

Ungdomar som placeras i samhällsvård har ofta en problemfylld barndom bakom sig där de har genomgått ett flertal utredningar och tagit emot olika individuella och familjeinriktade insatser (Andersson & Sallnäs, 2019). En anledning till att placering i samhällsvård ofta dröjer till tonåren och är ”en sista utväg” beror delvis på en tradition av att arbeta familjeorienterat med utgångspunkten att det är för barns bästa att bo kvar hemma, men också på en bristande tilltro till att en placering i samhällsvård faktiskt är gynnsamt (Ponnert, 2007). Detta grundar sig bland annat i den omfattande forskning som pekar på att ungdomar i samhällsvård löper större risk för psykisk och fysisk ohälsa både under och efter en placering samt att stå utanför arbetsmarknaden och ha låg utbildningsnivå i vuxen ålder jämfört med jämnåriga (Berlin et al., 2021; Cameron et al., 2018; Kääriälä & Hiilamo, 2017; Sariaslan et al., 2022; Tordön, 2020; Vinnerljung & Sallnäs, 2008). Det finns dock forskare som ifrågasätter om dessa traditionella utfallsmått som används i utvärderingar av samhällsvården är alltför snäva då placerade ungdomars

egna livsmål ibland snarare handlar om att ha ett liv som ”fungerar” eller att känna att det är värt att ”fortsätta försöka” (Bengtsson, 2022). Annan forskning pekar i linje med detta på att institutionsvård, när den används selektivt och differentierat, kan spela en viktig roll för ungdomars utveckling och välbefinnande men att det är svårt att på förhand veta vilka barn som kommer att gynnas av en placering (Henderson, 2025; Pålsson, 2025).

Varför placeras vissa ungdomar i institutionsvård?

Bland de 25 800 barn och unga i Sverige som någon gång under 2023 var placerade utanför hemmet var den vanligaste placeringsformen *familjehem* (73 %) följt av *HVB* (23 %). Mindre vanliga former var *stödboende* och *särskilda ungdomshem* (Socialstyrelsen, 2024). Skälen till att ungdomar placeras på HVB varierar stort. Det kan bland annat ske utifrån ett behov av behandling för drogmissbruk, ett kriminellt beteende eller som en konsekvens av en icke-fungerande hemsituation. Andra förekommande anledningar är allvarlig psykisk ohälsa, allmänna beteendeproblem eller att det finns ett skyddsbehov (Levin, 2017). Ungdomar som tvångsomhändertas och placeras enligt lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) har ofta levt i en mer allvarlig situation genom att de utsatts för någon form av kraftigt bristande omsorg i hemmet eller själva har haft ett omfattande missbruk, kriminell livsstil eller annat socialt nedbrytande beteende (Andersson & Sallnäs, 2019).

Barn och unga i samhällsvård har tre till fyra gånger högre förekomst av psykisk ohälsa jämfört med jämnåriga (Socialstyrelsen, 2025). ”Psykisk ohälsa” uppfattas även av personal som arbetar på HVB vara det överlägset största och vanligaste vårdbehovet bland placerade ungdomar (Vision, 2024). I en undersökning med placerade ungdomar (13–20 år) rapporterade 55 procent av flickorna och 46 procent av pojkarna psykisk ohälsa och andelen var högst hos ungdomar på institution. Bland tonåringar på HVB hade 62 procent av flickorna och 45 procent av pojkarna en fastställd psykiatrisk diagnos (Socialstyrelsen, 2025).

Hälften av samtliga barn och unga som placeras i samhällsvård är 15 år eller äldre (Socialstyrelsen, 2024). I en nyligen genomförd statlig utredning visade det sig att av alla ungdomar som vid ett givet tillfälle i mars 2024 var

placerade på HVB var cirka 62 procent i åldern 15–17 år, 24 procent var 18–20 år (SOU 2025:84). Det finns också en snedvridning gällande könsfördelningen då en majoritet av institutionsplacerade barn är pojkar. År 2023 utgjorde pojkar 57 procent och flickor 43 procent av placeringar på HVB. Statistik visar att ju högre ålder en placerad ungdom har, desto större är sannolikheten att det är en pojke (Socialstyrelsen, 2024). Anledningar till att unga placeras skiljer sig också åt mellan könen då pojkar i högre grad placeras utifrån kriminalitet och våldsamt beteende medan flickor oftare placeras utifrån skäl relaterade till psykisk ohälsa och självskadebeteende (Andersson Vogel, 2016). När det gäller etnicitet har forskning visat att barn som antingen själva är födda utomlands eller som har föräldrar födda utanför Sverige har en ökad risk att placeras i dygnsvård. Dock försvinner detta samband när socioekonomiska variabler kontrolleras vilket tyder på att skillnaderna snarare förklaras av låg inkomst, svag arbetsmarknadsanknytning och boende i socialt utsatta områden (Lundström & Sallnäs, 2003).

Ungas navigering i en motsägelsefull och belastad myndighetspraktik

Det finns flera motsägelser inbakade i placeringsförfarandet som kan försvåra för unga att förstå syftet med en placering och därmed sin egen livssituation. Den svenska barnvården, som traditionellt varit *familjeorienterad*, där socialsekreterare fokuserat på att söka samarbete med föräldrar, har blivit alltmer komplex då den idag också präglas av fokus på *skydd* av barn samt *barns rättigheter* (Gilbert, 2012; Lundström, Pålsson, Sallnäs & Shanks, 2021). Krocken mellan olika rättsliga principer som dessa ställs ofta på sin spets när ungdomar placeras i samhällsvård vilket kan bidra till att myndigheters beslut blir svåra att förutse och förstå (Leviner, 2011). Att ungdomar från 15 års ålder också kan dömas till vård genom en institutionsplacering gör att sammanblandningen mellan vård och straff för vissa unga är påtaglig (Silow Kallenberg, 2016). När ungdomar placeras i samhällsvård kan det ofta förstås just som en blandning av hjälp och stöd och som ett straff som syftar till att skydda samhället snarare än den unge (Linde & Svensson, 2013). Institutionsplaceringar vilar också på en motsägelsefull

föreställning om att ungdomar ska kunna tillgodogöra sig färdigheter och livskunskaper i en konstruerad institutionsmiljö som sedan ska generaliseras till ett liv utanför institutionen (Egelund & Jakobsen, 2009a). Även den implicita utgångspunkten att en placering ska dämpa oro och turbulens i en ungdoms liv kan ifrågasättas utifrån att en placering snarare skapar en mer komplex tillvaro där ungdomar måste förhålla sig både till institutionsmiljön och sitt privata nätverk (Levin, 2017).

Från 15 års ålder krävs det att ungdomar själva samtycker för att en placering på HVB ska kunna ske på frivillig väg och en majoritet av ungdomarna på HVB idag är också frivilligt placerade (Socialstyrelsen, 2024). Det finns dock en stor spännvidd och oklarhet i vad som är frivillig respektive ofrivillig vård (Leviner, 2011; Pösö, Pekkarinen, Helavirta & Laakso, 2018). Studier visar att möjligheten till tvång används av socialarbetarna för att få igenom frivilliga insatser (Östberg, 2010). Det underliggande hotet om tvångsvård formar därmed relationerna mellan placerade barn och ansvariga socialsekreterare (Lindahl, 2019). Samtidigt betonar socialtjänstlagen att placerade ungdomar ska ha en utsedd socialsekreterare med en central roll i deras liv, där relationen bör karaktäriseras av ”en god och förtroendefull kontakt” (Prop. 2024/25:89, s. 495). Undersökningar visar också att socialsekreterares arbete blivit alltmer präglad av dokumentationskrav och en upplevd tidsbrist vilket gör att relationsarbetet med placerade ungdomar ofta bortprioriteras (Grefve, 2017; Lindahl, 2019; Sjögren, 2018; Tham, 2018). Den myndighet som ansvarar för att granska socialtjänstens arbete, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), har i rapporter beskrivit att en tredjedel av de placerade barnen inte får möjlighet till enskilda samtal med sina socialsekreterare och att hälften inte får regelbundna besök (IVO, 2018).

Vad är ett HBV?

HVB infördes som ett samlande begrepp för olika typer av institutionsvård när socialtjänstlagen trädde i kraft 1982 (Giselsson, Degner & Wassberg, 2021). Enligt socialtjänstlagen är HVB: ”...ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende” (9 kap. 4 § SoL). En placering på HVB kan vara kortvarig eller långvarig och

medianen för ungas placeringstid på HVB är cirka 4–6 månader, men enstaka långa placeringar gör statistiken osäker (SOU 2025:84). Ett vanligt sätt att organisera ett HVB är att varje ungdom har ett eget rum, men delar allmänna utrymmen med andra ungdomar och personal (Giselsson et al., 2021). Förutsättningarna och vården på HVB är långt ifrån enhetliga då vissa HVB är mer slutna och ligger avskilt, medan andra är mer öppna och belägna i tätbebyggda områden. En del HVB har specialiserade behandlingsinriktningar och en del tar endast emot pojkar eller flickor, men det vanligaste är en blandad målgrupp och behandlingsinriktning (SOU 2025:84). HVB skiljer sig från de statligt drivna särskilda ungdomshemmen, där unga nästan uteslutande placeras med tvång och vården präglas av kontroll och säkerhetstänkande (James & Olausson, 2021; Nolbeck, 2022). HVB är i högre grad integrerade i samhället och ungdomarna uppmuntras ofta att gå i vanliga skolor, utöva fritidsaktiviteter utanför boendet och umgås med vänner och familj när det bedöms gynnsamt (Sallnäs, 2019). Personalen på HVB har inte heller samma juridiska befogenheter att avskilja och isolera ungdomar som personal på särskilda ungdomshem har (SOU 2025:84). På HVB kan ungdomar vara placerade enligt både SoL och LVU, vilket gör att ungdomar, trots den kollektiva strukturen, har olika individuella gränser kopplat till ansvar och frihet (Giselsson et al., 2021).

Idag drivs uppemot 80 procent av alla HVB som tar emot ungdomar av privata företag (SOU 2023:66). Det innebär att placeringar på HVB genererar vinster för vårdföretag, och kostnader för kommuner, vilket medför en risk att vårdgivare på olika sätt vill förbättra sitt rykte och tona ned brister samt marknadsföra sig som professionella och effektiva (Sallnäs & Wiklund, 2018; Shanks et al., 2021). IVO, som ansvarar för tillsyn och tillstånd för HVB, har också svårt att utvärdera den faktiska vårdkvaliteten (Pålsson, 2018). Överlag framträder dock en dyster bild i de rapporter som IVO ger ut regelbundet. Där redovisas att många verksamheter saknar rutiner för att förebygga och hantera kränkningar och självskadebeteenden och att barn och unga från olika målgrupper blandas på ett sätt som inte är förenligt med verksamheternas tillstånd och förutsättningar. Det finns även bristande kontroller av personalens bakgrund och kompetens och det förekommer ofta hot, våld och övergrepp i vardagen (IVO, 2025).

Behandling i institutionsmiljö

En placering på HVB förväntas innefatta någon form av *behandling* vilket kan förstås som ett terapeutiskt inriktat förändringsarbete (Whittaker et al., 2016). Det saknas dock överblick över vilka behandlingar eller metoder som används på olika HVB (Pålsson, Andersson, Shanks & Wiklund, 2023). De metoder som HVB oftast uppger att de använder är motiverande samtal, lågaffektivt bemötande, kognitiv beteendeterapi och miljöterapi. I vilken utsträckning dessa metoder används är oklart då upplägget på behandlingen, metodtrogenheten och kompetensen bland personalen varierar stort (SBU, 2018). En stor del av den personal som arbetar närmast ungdomarna har också ofta låg utbildningsnivå (Pålsson et al., 2023). En vanlig miljöterapeutisk utgångspunkt är att behandlingen sker i möten, genom aktiviteter och i samtal i en naturlig gemenskap (Giselsson et al., 2021). När behandlingen på så sätt vävs in i vardagens interaktioner blir den ofta osynlig och vag och ungdomarna förstår sällan syftet med behandlingen (Andersson Vogel, 2018). Flera forskare menar därför att behandling i institutionsmiljö ofta är alltför ospecifik och svår att avgränsa och förstå (Andersson Vogel, 2018; Hill, 2005). Ungdomar ställer sig därför ibland frågande till varför de är placerade överhuvudtaget (Henriksen & Prieur, 2019). Den kollektivt organiserade institutionstillvaron försvårar också genomförandet av en individuellt anpassad behandling (Egelund & Jakobsen, 2009b). Samtidigt har det skett ett skifte de senaste decennierna från små familjeägda boenden med miljöterapeutisk profil till stora företag som marknadsför sig med att de använder evidensbaserade interventioner (Lundström, Sallnäs & Shanks, 2020).

Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning som i linje med studiens syfte fokuserar på institutionsplacerade ungdomars upplevelser av sin tillvaro och sig själva. Genomgången syftar till att fördjupa förståelsen av studiens resultat och delas upp i tre övergripande teman: *Relationers centrala roll i institutionsvården*, *Att förstå sig själv och sin tillvaro* och *Institutionsmiljöns betydelse*.

Eftersom institutionsvårdens utformning varierar mellan länder, både organisatoriskt och kulturellt, inkluderas främst forskning från nordiska och nordeuropeiska länder. Även om det finns betydande skillnader mellan HVB och särskilda ungdomshem har en del forskning gjord på särskilda ungdomshem inkluderats utifrån att det också finns viktiga gemensamma beröringspunkter. Eftersom databassökningar på relevanta sökord som *existential* och *youth care* genererat få relevanta träffar har tidigare forskning främst identifierats genom att följa referenser i artiklar och avhandlingar utifrån ett strategiskt urval baserat på studiens tema och kontext.

Relationers centrala roll i institutionsvården

En rad studier pekar på att kvaliteten på de relationer ungdomar och personal har ofta är avgörande för hur ungdomar uppfattar institutionsvistelsen (Cameron-Mathiassen, Leiper, Simpson & McDermott, 2022; Henriksen et al., 2023; Moore et al., 2018). Dessa relationer blir särskilt viktiga utifrån att placerade ungdomar har färre trygga relationer i sitt privata nätverk än jämnåriga (Singstad et al., 2020). Professorn Marie Sallnäs menar att ungdomar ofta uttrycker en önskan om att mötas av genuin omsorg, medan personalen betonar en behandlingslogik och håller en professionell distans (Sallnäs, 2003; Sallnäs, 2019). Genom intervjuer med åtta ungdomar placerade på särskilda ungdomshem fann Ponnert (2024a) att ungdomarna kunde ge exempel på bra relationer med personal på institutionerna men att relationen till socialsekreterare oftast karaktäriserades av en fysisk och emotionell distans. Detta gjorde det svårt för ungdomarna att få en överblick och en känsla att kunna påverka beslut som socialtjänsten fattade kring deras

situation och det viktigaste blev att inte missköta sig så pass mycket att information fördes vidare från institutionen till socialtjänsten. Samtidigt visar Degner och Henriksen (2007), baserat på intervjuer med 46 ungdomar på särskilda ungdomshem, att ungdomarnas tidigare upplevelser av brutna relationer försvårar etablerandet av nya relationer. Hill (2005) fann i en observationsstudie på två särskilda ungdomshem att relationer mellan personal och ungdomar ofta kunde förstås som ”skenallianser”, det vill säga relationer som utåt sett framstod som fungerande men som inte bar någon djupare ömsesidighet som kunde ligga till grund för ett genuint förändringsarbete.

Utifrån intervjuer med placerade ungdomar framhäver flera forskare betydelsen av att personal träder utanför sin professionella roll och visar sig som en medmänniska för att relationen ska upplevas som meningsfull och genuin (Becevic, 2015; Hill, 2005; Levin, 2017). I en svensk studie där både socialsekreterare och placerade ungdomar intervjuades fann Hultman och Wissö (2023) att socialsekreterares fokus på att samla in information kring hälsa, utveckling och skolgång riskerar att ungdomar uppfattar att socialsekreterare främst fyller i dokument och gör ett jobb, i stället för att vara genuint intresserade av dem som personer. Ungdomarna i studien beskrev också en motvilja till att prata med socialarbetare utifrån att de tyckte det var tråkigt och jobbigt att bara prata om svåra och emotionellt krävande ämnen. En av få forskare som behandlat relationens roll ur ett existentiellt perspektiv i socialt arbete är professorn Björn Blom som utifrån Jean-Paul Sartres existensfilosofi argumenterar för att motivation till förändring kan uppstå hos klienter genom relationen till socialarbetare. Detta kan ske genom att klienten blir medveten om sin existentiella frihet genom erfarenheten av att socialarbetaren inte kan dela klientens subjektiva förståelse av sig själv fullt ut (Blom, 2002).

Ungdomar betonar ofta vikten av att socialarbetare är emotionellt engagerade på ett personligt sätt och inte bara ”gör sitt jobb” (Soldevila, Peregrino, Oriol & Filella, 2013). Placerade barn kan efterfråga en vänskapsliknande relation till socialsekreterare vilket spontant kan förstås som omöjligt. Dock tolkade McLeod (2010) i en engelsk studie att barnens förståelse av ”en vän” var i linje med de förväntningar som finns på socialsekreterare: att ge emotionellt stöd, att bemöta barnet som en unik individ och att göra barnen delaktiga. I en annan studie intervjuade McLeod

(2006) åtta placerade barn och deras socialsekreterare där barnen ofta inte upplevde sig lyssnade på, trots att socialsekreterare beskrev att de ansträngt sig för att göra just detta. Detta tolkades bero på skilda tolkningar av begreppet ”att lyssna” då de vuxna kopplade lyssnande till att visa respekt och uppmärksamhet, medan barnen förknippade det med att deras önskemål omsattes i faktisk handling (jfr Hultman & Wissö, 2023; McPherson et al., 2021).

Placerade ungdomar anser samtidigt ofta att det viktigaste i samband med en placering inte är relationen till vuxna utan till de ungdomar de kommer att bo och leva tillsammans med (Egelund & Hestbæk, 2003; Stokholm, 2009). Ungdomar finner många gånger stöd hos varandra i en institutionsmiljö som annars kan upplevas som känslomässigt torftig (Andersson Vogel, 2018). Ahonen (2012) visade genom en etnografisk studie på sex ungdomshem att ungdomar tillbringade mer än halva sin vakna tid utan vuxennärvaro och att de ofta skapade starka informella strukturer i ungdomsgruppen. Relationer till jämnåriga, och personal, kan också skapa otrygghet då unga ibland upplever situationen på en institution som otrygg och vittnar om fysiskt, sexuellt och psykiskt våld (Cameron-Mathiassen et al., 2022; Moore et al., 2017).

Att förstå sig själv och sin tillvaro

Ungdomars tillvaro under en placering kan liknas vid att befinna sig i en ”liminal position”, ett gränstillstånd där framtiden är oviss och otydlig, och där deras egen förmåga att påverka livet upplevs som begränsad (Almqvist & Lassinantti, 2024). I en statlig utredning konstateras utifrån intervjuer med institutionsplacerade unga att många lever i en ”total oförutsägbarhet” kring hur länge de ska vara placerade, vart de ska närmast, och vad de behöver göra för att få komma hem eller vidare i livet (SOU 2023:66). Placerade unga uppfattar också ofta tillvaron som instabil och osäker utifrån erfarenheter av sammanbrott och att ha behövt flytta mellan olika institutioner (Skoog, 2013). I en spansk studie genomfördes gruppintervjuer med sammanlagt 66 institutionsplacerade ungdomar (16–18 år) där ett genomgående tema var brist på information och delaktighet samt en känsla av att vara oförberedda att hantera övergången till ett liv utanför institutionen (Soldevila et al., 2013).

I övergången till ett självständigt vuxenliv efter en institutionsvistelse brottas ungdomar ofta med osäkerhet och existentiellt meningsskapande, särskilt i frånvaron av socialt stöd (Bengtsson, 2022; Törrönen, Munn-Giddings & Vornanen, 2023). Ungdomar som lämnar samhällsvård har en tidigare och kortare övergångsperiod till vuxenlivet och saknar ofta möjligheten att under en period prova att bo utanför hemmet för att sedan återvända hem under en period vilket många jämnåriga kan göra (Bengtsson, 2022). Höjer och Sjöblom (2011) beskriver hur övergången till ett boende efter samhällsvård också ofta sker oplanerat och forcerat, vilket förstärker upplevelsen av instabilitet.

Unga som är placerade i samhällsvård förstår också ofta sig själva och sin uppväxt som avvikande där en placering i samhällsvård förstärker upplevelsen av att vara onormal (Severinsson, 2010). Detta skapar en stark strävan efter det som de uppfattar som ”normalt” (Enell & Allgurin, 2023). Becevic (2015) har genom intervjuer med 13 ungdomar på fyra olika HVB funnit att de unga upplevde att institutionens omfattande krav på kontroll och struktur hämmade deras självständighet och skapandet av sig själva och sin unika identitet. De förstod sitt liv och sin framtid som något som börjar först efter samhällsvården. Hill (2005) för ett liknande resonemang och menar att det kan bero på att personalen fokuserar på behandlingsresultat som går att mäta här och nu, vilket gör framtiden diffus i interaktionen med ungdomarna. Dock uppskattar vissa ungdomar att placeringen gett dem möjlighet att stanna upp och reflektera över sig själva och sitt liv i stället för att fortsätta leva i en turbulent livssituation (Degner & Henriksen, 2007).

I flera studier beskriver ungdomar att tiden på institution kan skapa en känsla av att livet stannar upp och att tillvaron är tråkig, präglad av sysslolöshet och väntan på beslut för att få lämna institutionen (Bengtsson, 2012; Hill, 2005; Nolbeck, Wijk, Lindahl & Olausson, 2020). Detta beror delvis på att socialtjänsten följer en byråkratisk tidslogik medan ungdomarnas perspektiv snarare utgår från deras subjektiva och ofta mer omedelbara upplevelser av behov av omsorg (Henriksen & Refsgaard, 2021). Denna diskrepans kan göra att ungdomar inte upplever att de får hjälp när de behöver det och i stället tvingas till en obegriplig väntan, eller får alltför omfattande insatser trots att de inte är redo (Andersen & Bengtsson, 2019). I Sverige har forskare diskuterat att erfarenheter som dessa delvis beror på att bedömningar gällande ungdomarna fattas av socialsekreterare på distans

baserat på iakttagelser och information som framkommit vid olika tidpunkter och platser vilket medför att ungdomarna riskerar hamna i ett maktlöst limbotillstånd (Enell, 2016). Enell och Allgurin (2023) beskriver hur ungdomar i denna livssituation har svårt att få till en sammanhängande livsberättelse vilket gör att de ofta förstår sig själva utifrån ett före och efter placeringen där de under en placering försöker skapa ett ”nytt jag”.

Institutionsmiljöns betydelse

Ett återkommande tema i tidigare studier är ungdomars känsla av att inte ha kontroll över sin vardag eller möjlighet att påverka sin situation då den institutionella logiken präglas av fasta scheman, regler och behandlingsmål (Cameron-Mathiassen et al., 2022; Levin, 2017; McPherson et al., 2021). Ofta behöver ungdomarna navigera och förhandla med personal utifrån institutionernas höga krav på struktur för att skapa sig ett handlingsutrymme (Polvere, 2014). Unga uppfattar ofta att de endast har symboliska rättigheter utan verklig innebörd och att rättigheterna egentligen främst är kopplade till hur de beter sig och hur personalen uppfattar dem (Enell et al., 2023). Franzén (2017) undersökte institutionsplacerade ungdomars identitetsskapande och fann svårigheter med att främja självständighet i en tvingande institutionskontext. Hon fann bland annat att det var svårt för personal att navigera mellan att ansvara för disciplin och kontroll och samtidigt främja ungdomarnas utveckling mot att bli självstyrande, ansvarsfulla och fria individer.

Olika former av begränsande och kontrollerande åtgärder inbäddade i institutionens rutiner kan väcka känslor av ensamhet, rädsla och ovärdighet, men i vissa fall också skapa en känsla av att bli skyddad från sig själv eller en kaotisk tillvaro (Henriksen & Øye, 2023). Detta kan leda till att ungas upplevelser av institutionsvården domineras av en känsla av brist på delaktighet och avsaknad av omsorg (Cameron-Mathiassen et al., 2022), men den kontrollerade miljön kan också av ungdomar förstås som avgörande för att de ska lyckas avhålla sig från negativa beteende såsom drogbruk (Reime & Tysnes, 2021). En stor andel av unga placeras samtidigt mer eller mindre ofrivilligt vilket bidrar till upplevelsen av livet på en institution som ett

kontinuum mellan ett slags påtvingat hem, internatskola och fängelse (Claezon, 2003; Nolbeck, 2022; Singstad et al., 2020).

Den fysiska miljön på en institution påverkar hur ungdomarna tolkar sig själva och sin plats i tillvaron. Om den fysiska miljön präglas av säkerhetstänk likt ett fängelse kan det stärka ungdomarnas förståelse av sig själva som avvikande, men om institutionen lyckas skapa en varm och hemtrevlig stämning kan det bidra till trygghet och en känsla av omsorg (Bailey, 2002). Nolbeck et al. (2020) fann genom en analys av intervjuer och foton tagna av ungdomar på särskilda ungdomshem att miljön uppfattades som smutsig, skrämmande, kall, hård, obekväm och föråldrad samt fokuserad på säkerhet i stället för ungdomarnas behov. Detta skapade maktlöshet och alienation vilket påverkade deras identitetsuppfattning.

Flera forskare har genom etnografiska studier funnit att institutionsvården formar ungdomars identitet genom att personal använder ett språk där ungdomarna förstås utifrån generaliserade behandlingskategorier snarare än som unika individer (Osvaldsson, 2002). Espersen (2010) visar i sin etnografiska studie på två behandlingshem för unga i Danmark att detta bland annat skedde genom att personalen använde en psykologiserande diskurs även i de mest vardagliga aktiviteter. Severinsson (2010) visade hur ungdomar på HVB använder andra diskurser än personalen, där personalen legitimerar sitt arbete utifrån behandlingsmål, medan ungdomarna snarare strävar efter att förstå sig själva i relation till viktiga personer utanför institutionen. I avhandlingen *Uppfostringsanstalten. Om tvång i föräldrars ställe* (Levin, 1998) undersöktes ungdomarnas olika motståndsstrategier för att bevara den egna självbilden och identiteten. Ungdomarna i studien framförde motståndsstrategier såsom att de visade en hård fasad och attityd som beskrevs som att de hade ett skal där ingen fick komma in. Andra strategier var att fokusera på framtiden utanför institutionen, att ge sig i kamp med personalen eller isolera sig och hålla sig för sig själv. Trots att motståndshandlingar likt dessa kan förekomma frågar sig vissa forskare om det överhuvudtaget är möjligt för samhällsvårdade barn att förstå sig själv som något annat än i linje med de problem som tillskrivs dem i den problemorienterade kontexten (Becevic, 2015).

Metod

I detta kapitel börjar jag med att förklara studiens vetenskapsteoretiska grund och sedan studiens urval och tillvägagångssätt. Därefter beskriver jag hur jag analyserat materialet och kapitlet avslutas med två reflekterande avsnitt om metodologi och etik.

Ambitionen att fånga levd erfarenhet

Studiens syfte fokuserar på placerade ungdomars *levda erfarenheter* av existentiella utmaningar. Utifrån detta har studien sin vetenskapsteoretiska grund i fenomenologisk och existentiell metodologi. Fenomenologins förgrundsgestalt Edmund Husserl (1859–1938) framhöll människans intentionalitet: att medvetandet ständigt är riktat mot något och att vi, ofta omedvetet, tillskriver objekt och erfarenheter mening som olika meningsfulla fenomen (Husserl, 2004). Den subjektiva erfarenheten är därför central då världen och olika ting förvisso finns oberoende av oss, men dess mening och innebörd skapas i mötet mellan oss och världen (van Manen, 2023). De fenomen vi upplever ska inte förstås som komplexa teoretiska skapelser utan snarare som naturliga och konkreta livserfarenheter (Fernandez, 2024). Husserl kallade därför människans direkta erfarenhet av olika fenomen för ”naturliga erfarenheter”, vilket i hans senare verk utvecklades till begreppet ”livsvärld” (Dahlberg, Dahlberg & Nyström, 2007). I studien används begreppet livsvärld för att beskriva själva faktumet att vi konstant tillskriver mening till olika fenomen i vår vardagliga tillvaro. Begreppet levd erfarenhet används för att betona ambitionen att förstå hur ungdomarna erfar existentiella utmaningar som meningsfulla fenomen vilket överskrider deras medvetna meningsgivande (van Manen, 2023). Som fenomenologisk forskare försöker jag därmed, genom ungdomarnas beskrivningar, tolka deras omedelbara meningsgivande av existentiella utmaningar före deras egen medvetna reflektion. Att klargöra levd erfarenhet på detta sätt förutsätter därför ett öppet och ”naivt” förhållningssätt för att kunna tolka till synes självklara betydelser som annars riskerar att förbli osynliga (Dahlberg et al., 2007). Denna kortfattade beskrivning av fenomenologisk metod syftar till att

förklara varför jag inte bad ungdomar att beskriva det fenomen jag undersöker, deras existentiella utmaningar, utan snarare tolka levd erfarenhet genom deras beskrivningar av sig själva, sin tillvaro och framtid.

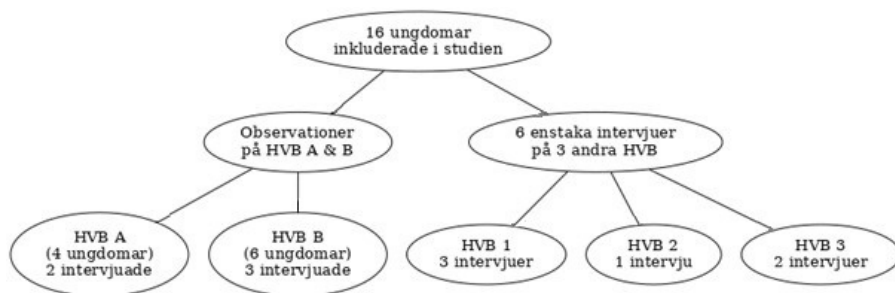
Det finns en stor variation i hur fenomenologiska studier operationaliserar de filosofiska utgångspunkterna (Norlyk & Harder, 2010). I stället för att tillämpa fenomenologin som ett strikt regelverk med olika metodologiska steg och kategorier, har jag använt dess epistemologiska grundantaganden som en orienterande princip för att uppmärksamma och hantera den osäkerhet som är en del av mellanmänsklig förståelse och språkliga tillkortakommanden (jfr Eriksson, 2023). Även om fenomenologin och existentialismen är nära sammanbundna utmärks den *existentiella* fenomenologin av ett tydligt fokus på människans förhållningssätt till sina ontologiska villkor (Churchill, 2022; Cohn, 2002). De metodbenämningar jag främst inspirerats av är ”existentiell fenomenologi” (Churchill, 2022; Fernandez, 2024; van Manen, 2023), ”existentiell hermeneutik” (Alvesson & Sköldberg, 2017) och ”reflective lifeworld research” (Dahlberg et al., 2007).

Urval och tillvägagångssätt

Empirin i studien har samlats in mellan januari och juli 2023 genom *deltagande observationer* och *intervjuer*, för att få tillgång till de rika och mångfacetterade beskrivningar som krävs för att kunna tolka levda erfarenheter (jfr Creswell, 2013). Totalt inkluderades 16 ungdomar i studien, samtliga placerade på HVB¹. Deltagande observationer genomfördes på två HVB, där jag också intervjuade fem av tio ungdomar. Parallellt genomfördes sex enstaka intervjuer med ungdomar som var placerade på tre olika HVB. Studien genomfördes inom ramen för *Forskarskolan för yrkesverksamma i socialtjänsten* (FYS) vilket innebar att jag parallellt med forskarstudierna var anställd som socialsekreterare inom socialtjänsten i Lunds kommun och arbetade med att utreda barn och unga samt med att utveckla arbete med institutionsplaceringar.

¹ En av ungdomarna bodde i en lägenhet som låg i närheten av ett HVB. Ungdomen hade dock daglig kontakt med personal och åt ibland middag på boendet, var med på gemensamma aktiviteter och erhöll stöd och samtalsbehandling i samma utsträckning som övriga ungdomar.

Illustration över tillvägagångssätt och inkluderade ungdomar:

Tillgång till två HVB där observationer och intervjuer genomfördes

Jag fick tillgång till två HVB i södra Sverige genom en kollega som förmedlade en kontakt till en föreståndare som visat intresse för min studie. Efter ett inledande samtal bjöds jag in att presentera studien för personalgrupperna på två HVB som föreståndaren ansvarade för. I dessa möten betonade jag att syftet med observationerna var att bättre förstå ungdomars erfarenhet av sin vardag. Jag fick då deras muntliga samtycke att påbörja observationer. Inför observationsstart delades en lättillgänglig informationsbroschyr² ut till ungdomarna på båda boenden. När jag påbörjade observationerna bad jag också om korta individuella samtal med samtliga ungdomar för att inhämta skriftligt samtycke. Observationerna ägde rum tidiga eftermiddagar till omkring 21.00 för att maximera chanser till interaktion, då många ungdomar gick i skola under dagtid.

Efter en tid av observationer erbjöd jag alla ungdomar som jag haft interaktion med att bli intervjuade individuellt och betonade att det var deras önskemål som styrde hur och var intervjuerna skulle genomföras. Detta resulterade i att fem intervjuer genomfördes i samband med utflykter. Dessa ”utflyktsintervjuer” inkluderade tre restaurangbesök, en heldagsutflykt till en lantgård med ridtur, och en halvdagsutflykt till Lund med rundvandring och lunch. Under bilfärderna till och från de olika utflyktsmålen genomförde jag intervjuer med ungdomarna och spelade in samtalen utifrån ungdomarnas

² Se bilaga 1.

samttycke genom att en diktafon lades i bilen. Under en del restaurangbesök, promenader och under ridturen valde jag att inte spela in av praktiska och etiska skäl. I stället försökte jag komma ihåg samtalsinnehållen för att kunna återkoppla senare under bilfärden hem. Jag betalade ungdomarnas mat som ett sätt att visa uppskattning för deras medverkan. Lantgårdsbesöket bekostades av boendet för ungdomens del och jag betalade för min del.

Tillgång till tre HVB där intervjuer genomfördes

Samtidigt som observationerna pågick kontaktade jag sex ytterligare HVB i södra Sverige, där jag i min roll som socialsekreterare tidigare ansvarat för placerade ungdomar och därmed hade en etablerad yrkesrelation med föreståndarna. Trots initialt positiva gensvar återkom inte tre HVB som avtalat, vilket gjorde att jag till slut endast fick tillgång till tre verksamheter. Mitt sätt att närma mig ungdomarna på dessa tre boenden skedde på olika sätt:

- På HVB 1 fick ungdomarna information i förväg via min informationsbroschyr. När jag kom till boendet uppehöll jag mig i köket och presenterade mig för de ungdomar som passerade. Det resulterade i tre individuella intervjuer under samma kväll på boendet.
- På HVB 2 presenterade jag mig under ett gemensamt veckomöte med ungdomsgruppen och lämnade kontaktuppgifter. En ungdom hörde av sig några dagar senare via personal för att boka in en intervju som genomfördes på boendet.
- På HVB 3 guidades jag runt av personal som introducerade mig för de ungdomar som var hemma. Det ledde till att en intervju genomfördes direkt i en ungdoms rum och att ytterligare en intervju bokades in och genomfördes vid ett senare tillfälle på boendet.

Vilka HVB och ungdomar har involverats i studien?

De HVB som inkluderats i studien är både lika och olika. En gemensam nämnare är att de inte har någon smal målgrupp eller specialiserad behandlingsinriktning, utan tar emot ungdomar med ett brett spektrum av

psykosocial problematik. Boendena har mellan fyra och åtta placerade ungdomar i åldrarna 14–20 år. Två HVB tar enbart emot killar, medan övriga är öppna för att ta emot både tjejer och killar. De är alla ägda av privata vårdföretag och har liknande strukturer vad gäller personalsammansättning då personalstyrkan delvis består av socionomer men också av personal med kortare behandlingspedagogiska yrkesutbildningar. Den behandlande verksamheten består ofta av samtal med personal i vardagen, ibland med inslag av kognitiv beteendeterapi inriktad på missbruk eller känsloreglering. Ungdomarna går i regel i skola utanför boendet, uppmuntras till fritidsaktiviteter i samhället, har tillgång till mobiltelefoner och internet och får ofta träffa kompisar och familj under kontrollerade former. Samtidigt finns vissa skillnader då två HVB, inklusive ett av de boenden där jag genomförde observationer, enbart tar emot pojkar som ofta hade betydande beteendeproblematik vilket innefattar utåtagerande beteenden, kriminalitet och drogmisbruk. Övriga tre boenden riktade sig mot ungdomar med en mindre utmanande social problematik, även om gränserna är flytande. Tre HVB var belägna i tätorter och två på landsbygden. De två boenden där jag gjorde observationer tillhörde samma vårdkoncern och hade samma föreståndare, men olika personalgrupper, låg flera mil ifrån varandra och riktade sig delvis till olika målgrupper. Denna variation i geografi, könssammansättning och målgrupper bedömer jag har gett tillgång till ett representativt spektrum av hur majoriteten av alla HVB i Sverige är utformade (SOU 2023:66).

De 16 ungdomar som ingått i studien är i åldern 14 till 20 år och består av tre tjejer och 13 killar. I enlighet med mitt fokus på ungdomarnas subjektiva erfarenheter valde jag att inte ta del av vårdplaner, behovsbedömningar eller annan dokumentation som fanns om ungdomarna. Inte heller ställde jag direkta frågor om anledningen till att ungdomarna var placerade, eller om de var placerade enligt SoL eller LVU. Detta för att undvika att styra samtalen eller signalera att sådana fakta var mer betydelsefulla än ungdomarnas egna förståelser eller beskrivningar av sin situation. Gemensamt för samtliga deltagare förstås i stället vara att de var placerade i en institutionsmiljö och därmed också hade erfarenhet av kontakt med socialtjänsten. I intervjuer och samtal framkom att deras livsberättelser skiljde sig åt i viktiga avseenden då några ungdomar beskrev en längre historia av placeringar, med vistelser på flera olika institutioner, medan andra befann sig på sitt första HVB och

nyligen hade blivit placerade. Flera beskrev hur de hade anpassat sig till institutionslogiken över tid, medan andra befann sig i en fas av motstånd och vilshenhet. De hade också skilda erfarenheter och problematik såsom drogbruk, skolsvårigheter och erfarenhet av våld i nära relationer. Detta menar jag väl representerar den variation som finns bland unga som befinner sig på samma HVB, vilket också uppmärksammats i utredningar som föreslår att en tydligare differentiering bör göras framöver (SOU 2023:66; SOU 2025:84).

Genom mina deltagande observationer kunde jag bygga relationer över tid vilket medförde att vissa ungdomar som initialt signalerade en misstro och generellt avståndstagande till vuxna och myndigheter valde att dela sina erfarenheter vilket stärker studiens trovärdighet. Det framkom under samtal och intervjuer att en majoritet av ungdomarna var andra generationens invandrare, men det varierade hur mycket det var en del av deras identitet. Alla hade svenska som modersmål och god förmåga att uttrycka sig förutom en ungdom som var asylsökande med begränsade språkkunskaper vilket ledde till att intervjun blev kortare och mindre nyanserad än övriga. I intervjuerna tog ungdomarna sällan upp religion och andlighet och endast en ungdom förklarade att gud var viktig och att hen fann tröst genom att ”prata” med gud. Ett fåtal andra nämnde att de var muslimer men att deras religiösa tillhörighet inte innebar att de utövade regelbundna religiösa praktiker, vägledades av sin tro i vardagen eller att den utgjorde en stor del av deras identitet.

Insamlingsmetoder

Deltagande observationer

Sammanlagt tillbringade jag cirka 60 timmar fördelat på fem respektive åtta observationstillfällen på de två olika HVB jag fick tillgång till. En viktig utgångspunkt i valet att kombinera intervjuer och observationer har varit att levd erfarenhet inte kan studeras på distans utan främjas av att forskaren aktivt delar informanternas sociala verklighet:

...for some research projects “chair-interviewing” is not enough. In order to illuminate phenomena of the lifeworld that are characterized by embodied and embedded meanings, researchers must be willing to participate directly in such phenomenal events that display the depth of the phenomenon and its contexts (Dahlberg et al., 2007, sid 215).

Observationerna gav således en förståelse av kontexten vilket hjälpte mig att ställa mer relevanta och nyanserade frågor till deltagarna, men också senare till empirin under analysarbetet (Atkinson, 2015). Mitt tillvägagångssätt liknar det som ibland kallas för en ”livsvärldsanalytisk etnografi” där den analytiska blicken riktas mot den meningsstruktur som finns i ett visst fysiskt och socialt sammanhang (jfr Raoof, 2022). Jag strävade efter att mina observationer skulle vara deltagande och interagerande, snarare än passivt observerande på distans. Det innebar att jag såg interaktion och min personliga närvaro som ett verktyg för förståelse och tog de möjligheter som uppstod att ”följa med” i vardagen (Kusenbach, 2003). Det kunde handla om att hjälpa en ungdom att storhandla på Willys, spela schack, tv-spel eller bordtennis. Nedan ges ett exempel på hur dessa följsamma vardagsobservationer på ett ibland oväntat sätt kunde bidra till att fördjupa min förståelse av ungdomarnas existentiella utmaningar.

Från observationerna:

Under ett besök på HVB A åker jag med på en bilrunda till den lokala affären/bensinstationen för att handla kvällsgodis. Jag sitter trångt i baksätet tillsammans med två ungdomar och Victor, 14 år, sitter framme i passagerarsätet. Jag hoppas att bilfärden kan bli ett tillfälle att fånga spontana samtal, men Victor kopplar i stället upp sin telefon till bilens högtalarsystem och spelar svensk hiphop på hög volym. Bilen fylls av ljudet av automatvapen och raptexter om pengar och kriminalitet. Ungdomarna sitter tysta med uttryckslösa ansikten och jag blir besviken över ett förlorat tillfälle att fånga något värdefullt till studien. I mitt anteckningsblock noterar jag i stället några rader om att budskapet i låtarna framstår som raka motsatsen till de värderingar och beteendeförändring ungdomarna förväntas anamma under sin tid på HVB.

Denna observation följdes under de kommande veckorna av många timmars observationer som innefattade att se musikvideor på YouTube med liknande innehåll. Under ett av dessa tillfällen uttryckte Mark, 15 år, att hans

favoritartist Ant Wan ”rappar som verkligheten är”. Dessa observationer och uttalande har lett till en framväxande insikt om att musiken inte bara glorifierar en kriminell livsstil, utan också tilltalar ungdomarna för att den gestaltar en tillvaro som de känner igen sig i. Observationerna hjälpte mig på så sätt att upptäcka att det på oväntade ställen, som i raptexter om vapen och pengar, kan finnas ett språk och skildringar av existentiella utmaningar som var värda att utforska vidare i samtal med ungdomarna.

Under observationerna uppehöll jag mig alltid i de allmänna utrymmena och deltog endast vid två tillfällen i enskilda samtal mellan personal och ungdom efter initiativ från personal och med ungdomarnas samtycke. Jag dokumenterade löpande mina intryck i anteckningsblock eller mobiltelefon. I nära anslutning till observationerna renskrev jag anteckningarna på dator, och vid några tillfällen spelade jag in spontana reflektioner som röst-anteckningar på väg hem.

Intervjuer

De intervjuer jag gjorde med ungdomar som jag lärt känna genom observationer präglades av att det fanns gemensamma upplevelser att referera till och utforska (Heyl, 2001). Exempelvis kunde jag i dessa intervjuer återkomma till konkreta händelser såsom att jag iakttagit hur en ungdom hade hjälpt en annan ungdom att packa väskor inför en flytt, och sett hur de tog avsked och uttryckt känslor i efterhand. Detta möjliggjorde ett konkret utforskande av teman som separation, relationer och ensamhet. Dessa intervjuer formades också av att bilfärden gav naturliga pauser i samtalet då ungdomarna ofta lyssnade på musik, kollade i mobiltelefonen eller helt enkelt var tysta. Den rörliga miljön och utflyktskaraktären bidrog på så sätt till en samtalston som ofta blev både personlig och avslappnad, där vi kunde växla mellan vardagliga kommentarer och mer fördjupade resonemang.

De intervjuer jag genomförde med övriga ungdomar gjordes utan den förförståelse som observationerna gett, vilket innebar att jag inte hade någon tidigare relation till ungdomarna eller kännedom om deras vardag. Samtidigt var det ungdomar som valt att tacka ja till en intervju utan att ha träffat mig tidigare, vilket i flera fall innebar hög motivation att delta och uttrycka sig. Detta skapade ett mer fokuserat och engagerat utforskande av olika

existentiella teman. Dessa intervjuer varierade i längd mellan 21 och 85 minuter.

Målet med alla intervjuer var att synliggöra vardagliga levda erfarenheter genom en naiv och undersökande hållning (Churchill, 2022; Dahlberg et al., 2007). Denna naivitet innebar att jag ständigt bad ungdomarna att förklara och utveckla även sådant som vid första anblick framstod som självklart. I intervjusituationen använde jag ett vardagligt språk och undvek fenomenologiska eller filosofiska begrepp. Samtalen präglades i stället av en vardagsnära ton, vilket jag såg som en förutsättning för att kunna närma mig ungdomarnas förståelse utan att styra samtalen utifrån mitt forskningsintresse (Kvale & Brinkmann, 2009). Under intervjuerna ställde jag ibland förtydligande frågor med Yaloms (1980) ontologiska villkor: frihet, döden, existentiell ensamhet och meningslöshet i bakhuvudet. Jag såg detta som ett sätt att balansera följsamhet med min ambition att generera relevant, tillförlitlig och intressant kunskap (Kvale & Brinkmann, 2009). Min hållning under intervjuerna har också inspirerats av existentiell terapi där autenticitet, känslomässig öppenhet och ett möte mellan två subjekt står i centrum (van Deurzen, 1998).

Jag märkte tidigt att frågor om ungdomarnas bakgrund ofta ledde till faktafokuserade historiska redogörelser där ungdomarnas levda erfarenhet inte kom fram. I stället började jag ställa mer öppna frågor om nuet och framtiden (jfr Wågby Gräfe, 2023). Några frågor som använts i de flesta intervjuer var:

- Hur skulle du beskriva dig själv?
- Hur är det att bo på ett HVB?
- Hur tror du ditt liv kommer se ut om fem år?
- Hur tror du att du kommer tänka tillbaka på den här tiden?

Frågorna tangerar den existentiella grundsynen om människan som riktad mot framtiden snarare än determinerad utifrån tidigare erfarenheter (Spinelli, 2014). Mitt fenomenologiska utforskande av ungdomarnas nu-situation och framtid var en befriande och konstruktiv kontrast till de samtal jag ofta för som socialsekreterare. Flera ungdomar verkade också uppskatta detta, vilket även uttrycktes av Peter, 18 år, som inlett intervjun med att säga att han egentligen inte tyckte om att prata:

Johan: För att vara en kille som inte alls gillar att snacka tycker jag du har gett mig jättevärdefulla tankar måste jag säga. Har det känts okej?

Peter: Ja, men vi har inte snackat om personliga grejer så jag tycker om att snacka annars. Men alla börjar alltid att dra det till personliga grejer direkt. Och liksom, när jag sa att min pappa slog mig du brydde dig inte, sa ingenting extra, så jag tycker det var skönt.

Johan: Okej, för när du snackar med ”soc” eller nån annan så vill de...?

Peter: Då ska man berätta hela jävla historien och så ska dom ha sina frågor och liksom sånt där.

Citatet illustrerar hur min fenomenologiska hållning, där fokus låg på ungdomens subjektiva erfarenhet, kunde bidra till tillitsfulla samtal. Att jag inte reagerade instrumentellt på utsagan om våld utifrån en intention att matcha mot ett behandlingsbart behov eller en riskfaktor i ett BBIC-formulär, tycks ha skapat ett utrymme där Peter kunde utveckla sin egen förståelse av sina erfarenheter. Att vi inte ”snackat om personliga grejer” innebar alltså inte att samtalet var oviktigt, utan snarare tvärtom. Samtidigt medförde detta tillvägagångssätt risken att viktiga erfarenheter förblivit utforskade. Min strävan att vara följsam kan ha inneburit att vissa teman inte fördjupades eller konkretiserades, trots att de hade potential att ge ytterligare förståelse för ungdomarnas levda erfarenhet. Exemplet belyser just bristen på fördjupning av föräldraperspektivet vilket är ett tema som saknas i studien. Det beror delvis på min egen riktade uppmärksamhet, men också på att ungdomarna själva sällan utvecklade sina resonemang om föräldrarnas roll i deras liv.

Analytisk bearbetning

Den existentiella fenomenologi jag anammat betonar att förståelse alltid är situerad och präglad av forskarens tolkande blick (van Manen, 2023; Alvesson & Skoldberg, 2008). I analysarbetet har min egen förförståelse, existentiell teori och tidigare forskning medvetandegjorts och integrerats i en hermeneutisk process (Churchill, 2022; Fernandez, 2024). Ungdomarnas utsagor har tolkats i ljuset av både min förförståelse av deras vardag och de

existentiella grundvillkor som präglar människans tillvaro (Churchill, 2022; Yalom, 1980). Studien har en abduktiv karaktär där teori och empiri växelverkar genom hela processen då ett tolkningsarbete oundvikligen påbörjats redan innan och under empiriinsamlingen (Alvesson & Sköldberg, 2017). Detta innebär att empirin inte ska betraktas som ”fakta” jag samlat in, utan snarare som framvuxen ur en dialog mellan informanterna, mig och de existentiella teorier jag arbetat med (Alvesson & Sköldberg, 2008; Todres & Wheeler, 2001). Jag redovisar tolkningarna tematiskt eftersom det synliggör både likheter och variationer och tillåter en nyanserad redovisning av levd erfarenhet (jfr Sundler, Lindberg, Nilsson & Palmér, 2019). Samtidigt är studiens fenomenologiska kärna det som särskiljer metoden från andra välanvända tematiska metoder såsom Braun och Clarke (2006), som ofta används för att förstå återkommande mönster i kvalitativa data utan att nödvändigtvis fördjupa sig i individers levda erfarenhet.

Jag transkriberade samtliga intervjuer manuellt, läste igenom dem flera gånger och samlade längre citat i tematiska flikar i ett anteckningsprogram (OneNote). Analysprocessen har präglats av en rörelse mellan helhet och delar där jag först läst hela materialet förutsättningslöst för att bekanta mig med dess övergripande karaktär och sedan växlat över till att söka efter specifika uttryck och resonemang relaterat till studiens syfte (Rennstam & Wästerfors, 2015). Efterhand har jag identifierat meningsbärande enheter, det vill säga textavsnitt som har tolkats rymma betydelsefulla aspekter av hur existentiella utmaningar manifesteras i ungdomarnas livsvärld. Dessa enheter har sedan tematiserats för att pröva vilka innebörder som kunde urskiljas, och hur de relaterade till varandra och hela materialet (Churchill, 2022). I dialog med empirin har jag rört mig mellan enskilda citat och övergripande teman i syfte att fördjupa förståelsen av hur ungdomarna erfår existentiella utmaningar som frihet, ansvar, ensamhet och ovisshet i en institutionskontext. Under analysprocessen framträdde existentiell ensamhet allt tydligare som det ontologiska grundvillkor som många av ungdomarnas uttalanden och observationer jag gjort kunde relateras till. Detta motiverade att dessa skildrades mer detaljerat i en separat artikel.

Metodologisk reflektion

Att jag själv är yrkesaktiv inom den sociala barnvården har inneburit både möjligheter och begränsningar. När jag läst igenom mina intervjutranskriptioner har det blivit tydligt att jag inte alltid lyckats med att främmandegöra mig från den miljö jag är en del av (jfr Atkinson, 2015). Vid flera tillfällen har jag exempelvis inte bett ungdomarna förklara sin levda erfarenhet av begrepp som ”soc”, placering eller SiS. Samtidigt kan min förförståelse också ha möjliggjort samtal genom att ungdomarna uppfattat att jag är införstådd med viktiga premisser i deras vardag. Min öppenhet om min yrkesroll verkar för vissa ungdomar också fungerat motiverande utifrån att deras berättelser kan få betydelse i en framtida praktik, men för andra kan min koppling till socialtjänsten ha väckt misstänksamhet eller en ovilja att delta. Det är svårt att veta hur min yrkestillhörighet påverkat empiriinsamlingen, men maktaspekter och ungdomarnas positionering inför mig som vuxen, forskare och representant för socialtjänsten, har i någon mån präglat intervjuerna (jfr Kvale, 2006).

I en studie med en fenomenologisk ansats är det inte mängden data som är avgörande, utan i vilken grad materialet möjliggör fördjupad förståelse av deltagarnas levda erfarenheter (Finlay, 2012). Inför sommaren 2023 ansåg jag att det material jag samlat in under våren hade en tillräcklig variation och djup och valde att inte genomföra fler observationer eller intervjuer. Beslutet var både ett etiskt och metodologiskt ställningstagande. När det gäller forskningskvalitet är det inom kvalitativ forskning med en abduktiv och tolkande ansats inte relevant att tala om objektivitet eller statistisk generaliserbarhet. I stället betonas att kvalitet och validitet bör förstås genom en blandning av hur det empiriska materialet beskrivs, hur det tolkas i relation till teori, och hur forskaren förhåller sig reflexivt till språk, kontext och sina egna tolkningar (Alvesson & Sköldberg, 2017). Genom att redovisa mina teoretiska utgångspunkter och en stor mängd citat och observationer har jag strävat efter att göra mitt tolkningsarbete öppet och möjligt att bedöma. En central aspekt av forskningskvalitet är också i vilken mån studien bidrar med ny förståelse eller nyanserar etablerade idéer (Alvesson & Kärreman, 2011). I denna studie har ambitionen varit att röra mig mellan olika forskningsfält och teoretiska traditioner för att finna ny kunskap och samband som är relevanta för placerade ungdomars tillvaro.

Churchills (2022) kritik mot att vissa fenomenologiska studier analyserar ett alltför vagt eller odefinierat fenomen kan delvis riktas mot min studie utifrån att mitt fenomen, existentiella utmaningar, inneburit tydliga definitions-svårigheter som diskuterats i tidigare avsnitt. Studiens öppna och mång-facetterade empiri har även medfört utmaningar att tolka ungdomarnas levda erfarenhet. Ett alternativ hade varit att fokusera på ett specifikt ontologiskt villkor eller en utvald del av ungdomarnas tillvaro, såsom flytten in eller ut från HVB, sociala relationer eller deras syn på sin framtid. Ofta förespråkas också upprepade intervjuer för att kunna återvända och vidare utforska levd erfarenhet utifrån analyser som forskaren gör mellan intervjusituationerna (Dahlberg et al., 2007). Min studie hade också gynnats av möjligheten att gå tillbaka och ställa följdfrågor för att fördjupa förståelsen, vilket är en insikt som kommit under studiens gång.

Min studie inkluderar en tydlig majoritet av pojkar och endast ett fåtal flickor. Denna snedfördelning speglar den faktiska könsfördelningen på de HVB jag haft tillgång till, men väcker samtidigt frågor om vilka röster som därmed fått utrymme. Det finns en risk att ett maskulint kodat perspektiv dominerat bilden av ungdomars erfarenheter, och att flickors erfarenheter och sätt att uttrycka sig har marginaliserats. Forskning visar att pojkar i högre grad än flickor bemöts mer rakt och auktoritärt av personal och inte ges utrymme att vara ”små och lessna” (Laanemets & Kristiansen, 2008, s. 3), vilket påverkar både deras institutionsvardag och deras sätt att relatera till sin livssituation överlag. Flickors motstånd mot institutionsvård individualiseras och psykologiseras också i högre grad, snarare än att förstås som en reaktion på strukturella villkor (Andersson Vogel, 2016; Laanemets & Kristiansen, 2008). Den ojämna könsfördelningen i mitt material innebär därför en risk att vissa erfarenheter och livsvillkor synliggjorts där andra teman hade varit mer framträdande om fler flickor deltagit i studien.

Etiska överväganden

Studien är godkänd av Etikprövningsmyndigheten (Dnr 2022-05520-01). Samtliga deltagare informerades muntligt och skriftligt om studien och samtyckte skriftligen till deltagande. Två av ungdomarna var under 15 år, och därför inhämtades även samtycke från deras vårdnadshavare (SFS 2003:460).

Alla intervjuer spelades in efter ungdomarnas godkännande. Fastän jag inhämtat muntligt samtycke från all personal som jag träffade vid ett inledande informationsmöte var det ett antal praktikanter och timvikarier som inte närvarade vid dessa möten. Dessa fick mer kortfattad information om min studie i samband med att jag genomförde observationer.

Jag berättade för alla ungdomar att jag skulle informera ansvarig föreståndare om jag uppfattade att de riskerade att fara illa på något sätt. Under en intervju blev detta relevant då en ungdom berättade att en närstående tagit kontakt dagen innan vilket påverkat ungdomens mående negativt. Jag försäkrade mig efter intervjun om att föreståndaren kände till händelsen, vilket visade sig vara fallet. Vid andra tillfällen bedömde jag att ungdomarnas integritet övervägde nödvändigheten att föra information vidare. Exempel på detta var när ungdomar berättade att de använde droger i vardagen då jag visste att de erbjöds regelbundna drogtestar och behandlingssamtal med inriktning mot skadligt bruk och beroende.

Under studien har jag tillsammans med mina handledare och de föreståndare jag haft kontakt med fortlöpande diskuterat och beaktat olika forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet, 2024). Jag valde att under mina observationer likt Wästerfors (2009) göra mig tillgänglig genom interaktion med ungdomarna som visade intresse och på så sätt bli alltmer accepterad. Detta krävde ofta svåra situationsbundna etiska bedömningar. Ett exempel var när jag och en ungdom förberedde ett schackparti och en annan ungdom kom in och mer eller mindre knuffade undan ungdomen och sa att han ville spela med mig först. När den första ungdomen då ihärdigt insisterade på att jag skulle göra detta valde jag efter viss tveksamhet att tillmötesgå honom. Det kändes som en tydlig makt demonstration och att jag genom mitt agerande medverkade till att bekräfta en social hierarki mellan ungdomarna. Andra tillfällen som var svåra att hantera ur ett etiskt perspektiv var när ungdomar pratade om personal på ett förnedrande sätt, när de rökte vape inomhus, glorifierade vapen och våld eller sa kränkande saker till varandra. Jag valde ett passivt förhållningssätt vid samtliga dessa tillfällen och såg det som en möjlighet att bättre förstå den sociala miljö som kan finnas på ett HVB. Trots detta var jag mån om att inga oklarheter rådde kring min roll som forskare (Kalman & Lövgren, 2019). Vid flera tillfällen fick jag bekräftat att ungdomarna var medvetna om min närvaro, bland annat genom att de lämnade det allmänna utrymme vi var i för att gå därifrån och samtala med

varandra privat, eller i sina telefoner, och sedan komma tillbaka. Jag har även hamnat i etiskt svåra situationer när personal vid enstaka tillfällen agerade problematiskt genom att uttrycka sig sexistiskt eller rasistiskt. Även då var jag passiv och förstår det som ett bidrag till min förståelse av kontexten och förutsättningarna som kan råda på HVB.

I slutet av några intervjuer har jag valt att ge ungdomarna råd utifrån min kunskap om socialtjänstens skyldigheter och socialsekreterares arbetssätt. Ett exempel var när en ungdom uttryckte frustration över att inte ha fått något besked om sin boendesituation efter sin 18-årsdag som närmade sig. Jag valde då att förklara vilken information som var rimlig att kräva och hur det kunde formuleras. Jag ser detta som förenligt med en etisk hållning där forskningsrelationen inte är ensidig, utan bygger på ömsesidighet, respekt och ett ansvarstagande för de människor som delat med sig av sina erfarenheter (Kalman & Lövgren, 2019).

Resultat

I denna del sammanfattas avhandlingens två artiklar. För att ge läsaren en förståelse för den specifika HVB-miljön och de vardagsinteraktioner som format mina tolkningar låter jag även observationerna ta stor plats. I artiklarna illustreras resultaten främst genom intervjuer utifrån artikelformatets krav på en stram framställning. Genom att här komplettera med observationer blir tolkningarna mer konkreta och transparenta. I de interaktioner som redogörs omnämns socialtjänsten och socialsekreterare som "soc". De lagliga grunder som omnämns är att vara "SoL-placerad" vilket betyder att vara placerad med samtycke enligt socialtjänstlagen.

Artikel 1: Fundamental Uncertainty: An Existential Phenomenological Exploration of Existential Dimensions Experienced by Youths in Residential Care

Artikeln syftar till att utforska existentiella utmaningar (existential dimensions) i ungdomarnas levda erfarenhet av tillvaron på HVB. I analysen framförs begreppet fundamental ovisshet (fundamental uncertainty) som en beskrivning av hur ungdomarnas tillvaro genomsyras av en blandning av existentiell ångest och ovissa vardagliga förutsättningar. Ungdomarnas erfarenheter redovisas genom tre teman: *Omorientering och förändring*, *Obeständighet* samt *Att urskilja och använda sin frihet*.

Omorientering och förändring

Temat kretsar kring ungdomarnas beskrivningar av hur vistelsen på HVB har förändrat dem, ofta genom att de börjat tänka annorlunda kring sin framtid eller att de har "förändrats som person". En del uttrycker att placeringen har fått dem att påbörja en medveten omorientering vilket ofta är förenat med existentiell ångest och ambivalens. De har en vilja att förändras, men också

en osäkerhet kring om det är värt att stanna kvar och uthärda det påfrestande livet i en HVB-miljö. En central dimension i förändringsprocessen är ungdomarnas upplevelse av existentiell skuld när de anser att de gjort "dumma val" i livet och därigenom förlorat möjligheter. Samtidigt finns det också en parallell sida som består av utveckling och positiv förändring då flera ungdomar berättar att tidigare svåra erfarenheter och dumma val också har lärt dem något och gjort att de utvecklat nya färdigheter.

Obeständighet

Det andra temat belyser ungdomarnas liv och vardag på HVB som en obeständig och tillfällig tillvaro präglad av ovisshet. Ungdomarna vet ofta inte hur länge de ska stanna, om deras planer kommer att ändras eller om de plötsligt behöver flytta. Detta gör att ungdomarna har svårt att föreställa sig en möjlig framtid vilket skapar existentiell ångest. Andra har fått tydliga tidsramar, vilket bidrar till att tiden på HVB får formen av ett straff, där ovissheten visar sig genom att åtaganden i nuet inte alltid kopplas till en tilltänkt framtid efter placeringen. Ungdomarna försöker också hantera spänningen mellan att skydda sig från att knyta an till personal och jämnåriga då de vet att de när som helst kan skiljas åt, samtidigt som isoleringen och avsaknaden av tillitsfulla relationer är påfrestande.

Att urskilja och använda sin frihet

Det tredje temat handlar om ungdomarnas försök att urskilja villkoren för sin tillvaro. Många är formellt frivilligt placerade men uttrycker trots det ovisshet kring reella möjligheter att kunna påverka sin situation. En återkommande frustration gäller bristande insyn i beslut som rör deras framtid. Dessa erfarenheter underminerar ungdomarnas motivation att engagera sig i sin situation och de beskriver att mycket av tillvaron på HVB i stället handlar om att vänta; på beslut, permissioner, eller på att få flytta. Detta gör det svårt för ungdomarna att ta ansvar för sina liv och göra aktiva val, och därmed hantera en existentiell ångest kopplat till frihet, då de mer eller mindre upplever sig tvingade in i en passiv och maktlös position.

Diskussion av resultatet

I artikelns slutdiskussion argumenterar jag för vikten av att förstå att ungdomars erfarenheter av institutionsvård oundvikligen inrymmer existentiell ångest och ovisshet. Genom att integrera ett existentiellt perspektiv i praktiken kan socialarbetare uppmärksamma och arbeta med dessa erfarenheter, snarare än att enbart tolka ungdomarnas ångest och ovisshet vara orsakad av organisatoriska brister eller som individuella problem som ska behandlas bort.

Observation till artikel 1: Ovisshet i vardagen på ett HVB

I artikel 1 beskrivs ungdomarnas levda erfarenhet av tillvaron på HVB vara präglad av en fundamental ovisshet. Följande observation gestaltar ungdomarnas ambivalens kring att vara kvar på HVB, tillvarons obeständighet och ungdomarnas försök att urskilja och använda sin frihet. Observationen ger även ett konkret exempel på hur den kollektiva tillvaron och socialtjänstens beslutanderätt skapar en ovisshet som inverkar på ungdomarnas försök att navigera dessa existentiella utmaningar och hur det kan formuleras i vardagliga interaktioner. Namn och geografiska platser är ändrade utan att det påverkat innehållet.

Från observationerna:

När jag en eftermiddag kommer till HVB B förklarar personalen att en av ungdomarna, Nino, "fått för sig" att han ska lämna boendet och lyckats "övertala" sin socialsekreterare att få åka hem. Personalen menar att "det är första gången vi varit med om en så pass snabb flytt" och att "oftast brukar soc göra mer motstånd". Hon menar också att Ninos plötsliga beslut att flytta skapat oro i ungdomsgruppen och "nu vill alla hem". Lite senare lämnar Nino boendet efter ett kort och informellt avsked av de andra ungdomarna. En i personalen tar några minuter senare på sig plasthandskar och rullar en dammsugare för att städa ur hans rum.

Cirka en timme senare förkunnar ytterligare en ungdom, Amir, 15 år, att han också tänker åka hem. Personalen blir överraskade och protesterar genom att

bland annat påminna honom om den allvarliga hotsituation han utsätter sig för genom att återvända till sin hemstad: ”jag vill inte läsa på löpsedeln om en 15-åring skjuten i Borås!”. Efter cirka 10 minuters diskussion kommer de överens om att de ska kontakta Amirs socialsekreterare nästa dag. Personalen förklarar senare sin syn på varför Amir nu också vill åka hem: ”han har lätt för att dras med”. När jag pratar med Amir berättar han att han saknar sin familj och att han har fått ett löfte av sin socialsekreterare att inom kort få åka hem över en helg ”men man vet aldrig”.

Några dagar senare sitter jag i köket med Victor, 14 år, som skrattar åt att Amir inte insett att möjligheten att åka hem funnits hela tiden ”han fattade inte att han var SoL-placerad! Han fattade det när Nino stack!”. Victor berättar att han förklarat för Amir att han trots detta behöver ”övertala” sin socialsekreterare om att han ska få flytta hem ”hon kan tvångsvårda ju”. När jag veckan därpå kommer till boendet är Amir inte kvar. Personal uttrycker frustration över att socialtjänsten låtit Amir återvända hem och inte lyssnat på deras oro kring hans säkerhet.

Nino och Amirs till synes hastiga beslut att lämna boendet synliggör obeständigheten i tillvaron och den ambivalens som fanns kring om det var för deras bästa att stanna kvar på HVB eller inte. Hur det kollektiva sammanhanget inverkar på ungdomars ambivalens framkommer i den ”oro” Ninos beslut sprider som får Amir att enligt personalen ”dras med” och agera i enlighet med sin hemlängtan. Att tillvaron präglas av obeständighet blir också påtagligt när Ninos rum omedelbart iordningsställs efter att han lämnat för att stå redo för att kunna husera en ny ungdom. Hur socialtjänstens oförutsägbara bedömningar och beslutanderätt bidrar till ovisshet gestaltas i Amirs uttalande om att ”man vet aldrig” kring om hans utlovade hemresa ska bli av eller inte. Även Victors upplärning av hur Amir behöver ”övertala” sin socialsekreterare utifrån hot om tvångsvård understryker ungdomarnas svårighet i att urskilja och använda sin frihet under en formellt frivillig SoL-placering. Socialtjänsten framstår därför främst som en diffus maktfaktor, vilket också visar sig i personalens uttalande om att socialsekreterare oftast brukar göra mer ”motstånd”. Detta skapar en paradoxal gemenskap mellan ungdomar och personal som befinner sig i en parallell övertalningskampanj och gissningslek gentemot socialtjänsten vars agerande framstår som både avgörande och godtyckligt.

Artikel 2: Ungdomars levda erfarenhet av existentiell ensamhet i institutionsvård

Den andra artikeln syftar till att utforska hur ungdomarna erfar ett specifikt ontologiskt grundvillkor: existentiell ensamhet. I artikeln särskiljs social, emotionell och existentiell ensamhet (Mansfield et al., 2021), där existentiell ensamhet förstås som en drabbande medvetenhet av att vara avskild från andra människor och världen. En teoretisk utgångspunkt i artikeln är att erfarenheter av existentiell ensamhet ofta uppstår i mellanmännsliga möten som saknar ömsesidighet, anpassning och öppenhet (Buber, 1994). Ungdomarnas levda erfarenhet av existentiell ensamhet i den kontextspecifika vardagen på HVB redovisas genom olika teman.

Temat *Att inte bli förstådd* synliggör ungdomarnas frustration över att deras inre värld inte går att förmedla fullt ut till andra, varken till jämnåriga eller personal. Denna upplevelse förstärks ofta av att ungdomarna känner sig definierade främst utifrån sina tidigare handlingar. I temat *Obesvarad längtan efter genuin omtanke* framkommer att ungdomarnas önskan om att någon ska bry sig om dem krockar med personalens yrkesmässiga bemötande och byråkratiskt präglade skriftliga framställningar av dem. I temat *Att berätta men ändå inte må bättre* belyses hur ungdomar som delar med sig av svåra erfarenheter ofta blir besvikna när det inte leder till känslomässig lättnad vilket bidrar till känslan av existentiell ensamhet. Vidare visar temat *Att reduceras som människa* hur ungdomarnas personliga behov och karaktärsdrag reduceras och anonymiseras i den kollektiva miljön och styrande dokumentation. Temat *Ensamhet i institutionsstrukturens skugga* visar hur strikta regler och rutiner bidrar till att ungdomarna erfar sig som objekt som ska anpassas till en förutbestämd behandlingsprocess snarare än som subjekt med unika behov och erfarenheter. I temat *Att ge upp att dela erfarenheter* framkommer att ungdomarnas motvilja inför att dela erfarenheter och känslor med personal, orsakad främst av tidigare svek eller misstro, leder till att de bär svåra känslor och erfarenheter i ensamhet. Samtidigt beskrivs i temat *Vardagliga och personliga möten* att ungdomarna i stunder av ömsesidighet och humor samt genom att dela intressen med enskild personal kan uppleva känslor av samhörighet som lindrar den emotionella bördan av en existentiell ensamhet.

Artikeln avslutas med en diskussion kring möjligheter med att personal utvecklar en hållning präglad av öppenhet och en vilja att möta ungdomar som subjekt, snarare än att främst fokusera på måloppfyllelse och behandlingsmål. En möjlig väg föreslås vara att anamma en fenomenologisk hållning i bemötandet av ungdomarna.

Observation till artikel 2: En schemastyrd tillvaro och uppgiftsorienterade interaktioner

Jag har i artikel två beskrivit ungdomarnas levda erfarenhet av existentiell ensamhet. Jag vill här konkretisera mina tolkningar genom att skildra ”veckoschemat” som ett centralt inslag på de två HVB där observationer genomfördes. Observationerna visar hur veckoschemats centrala roll i vardagen formade en förutbestämd tvingande institutionsstruktur som medförde att en existentiell ensamhet framträdde när individuella behov och anpassningar bortprioriterades.

Från observationerna:

På HVB A finns en stor metallcanvas i köket. På den är olika A4 papper fästa med magneter, bland annat veckoscheman för var och en av ungdomarna. Schemana består av ett detaljerat rutschema gjort i Excel som visar exakt vilken timme ungdomarna förväntas stiga upp, ta bussen till skolan, träffa vänner, vila, träna eller ha olika möten och behandlingssamtal.

På HVB B består veckoschemat av en två och en halv meter lång och en och en halv meter hög whiteboardtavla som sitter på väggen i personalrummet. Den är uppstyckad i vågräta rader som är indelade i sju fyrkanter, en för varje veckodag. Där görs anteckningar om väckningstider, behandlingssamtal, hembesök och utflykter den aktuella veckan. Personaldiskussioner förs ofta med blicken fäst på tavlan och när ungdomar kommer in i rummet tittar de direkt på schemat och kommenterar olika saker som står där.

Veckoschemana skapades gemensamt i individuella möten mellan personal och ungdomar en gång i veckan. Personalen hänvisade ofta till veckoschemat i diskussioner kring vad ungdomarna inte fick göra och betonade då att ungdomarna i stället skulle ”lära sig att planera”. Ungdomar beskrev ofta sin

behandlingsprocess utifrån hur väl de lyckats följa sitt schema och de som upplevde att de gjort positiva förändringar uttryckte då tacksamhet gentemot schemat som en stödjande struktur. Martin, 15 år, som var placerad på HVB B, förklarade att hans förmåga att bibehålla drogfrihet och att ”följa schemat” var avgörande för hur länge han skulle vara placerad. På en fråga om vad ”följa schemat” innebar svarade han: ”Jag har ett schema vad jag ska göra, gå i skolan, städa mitt rum, laga mat, man måste laga mat minst en gång i veckan. Det är typ det.”

Veckoschemats centrala roll på dessa HVB, både fysiskt och mentalt, var självklar för både personal och ungdomar. Detta visade sig i personalens ständiga upprepning av att ungdomarna skulle ”lära sig att planera” och i Martins förståelse av att ”följa schemat” var ett av två utvärderingsmått av hans behov av fortsatt placering på HVB. Det höga värdesättandet av att följa veckoschemat överskuggade vissa ungdomars längtan efter en mer omedelbar anpassning och förståelse när oförutsedda saker eller spontana ingivelser gjorde att de ville avvika från planeringen (jfr Sallnäs, 2019). Detaljstyrningen och de höga krav på struktur och planering som schemat medförde gjorde också att vardagsinteraktioner ofta handlade om hur ungdomarna skulle lyckas med att genomföra de olika förutbestämda momenten. Vad de olika momenten syftade till, eller hur ungdomarna gynnades av att minutiöst detaljplanera sina veckor, kunde få ungdomar svara på, och det diskuterades sällan i vardagen.

Personalens fokusering på sin uppgift att få ungdomarna att följa schemat bidrog till att vardagsinteraktioner ofta saknade den öppenhet och ömsesidighet som krävs för att en part inte ska uppleva sig som ett objekt inför den andre (Buber, 1994). Detta visade sig ibland extra tydligt, som när personalens uppgiftsorientering kontrasterade de familjeliknande måltidsritualer som ofta var en viktig del av vardagsrutinen.

Från observationerna:

En eftermiddag är klockan strax över sex och det är dags för middag på HVB A. Väldukat bord med levande ljus, en pastagrätäng, skålar med grönsaker och en vattenkanna med skurna citronskivor. Vid bordet är det jag, två personal och endast en ungdom: Eli, 19 år. Efter att alla skickat runt och tagit av maten frågar personalen vad Eli har gjort under eftermiddagen och han säger att han sett på TikTok att ”Israel har bombat i Syrien”. Han vänder sig mot en av personalen:

”Tycker du att det är rätt?!”. Denne svarar inte utan säger i stället att Eli tittar för mycket på TikTok. Eli fortsätter att prata engagerat om den aktuella händelsen och söker reaktioner från personalen som fortsatt undviker att svara honom. Eli efterfrågar inte min åsikt men när han nämner ”Sheikh Jarrah”, som jag råkar veta är en omstridd stadsdel i Jerusalem, frågar jag spontant hur han känner till den specifika platsen. Det visar sig att Eli ofta ser videor om Israel och Palestina och under cirka tio minuter pratar vi sedan om israelisk bosättningspolitik och vattentillgången på Västbanken. Personalen deltar inte i samtalet trots att Eli gör flera försök att få dem att berätta vad de tänker. När vi ätit färdigt och diskussionen avtar passar de i stället på att ställa en fråga till Eli: ”Var det inte något du skulle göra efter maten?”. När Eli inte förstår preciseras frågan: ”Något du borde plocka in från förrådet?”. Eli inser då vad de syftar på och lämnar bordet för att hämta in sina nytvättade kläder. Efter att han gått iväg säger personalen ”Roligt att han engagerade sig så i samtalet!”.

Den mysiga inramningen till trots visar middagssamtalet hur personalens uppgiftsorientering, och brist på öppenhet och ömsesidighet, kunde bidra till att ungdomarna positionerades som objekt i vardagsinteraktioner vilket kan leda till erfarenheter av existentiell ensamhet (jfr Buber, 1994). Att personalen tyckte det var roligt att Eli engagerade sig i samtalet när han möttes av mitt spontana intresse framstår som ironiskt med tanke på hans många försök att involvera dem i konversationen. Elis ihärdiga försök till genuin interaktion med personalen symboliserar också ungdomarnas längtan efter vardagligt och personligt bemötande utifrån deras villkor och intresse (jfr Egelund & Hestbæk, 2003).

Diskussion

Syftet med studien har varit att skapa en fördjupad kunskap om HVB-placerade ungdomars levda erfarenheter av existentiella utmaningar. Detta har uppnåtts genom observationer och att jag tolkat ungdomarnas beskrivningar av sin tillvaro, sig själva och sin framtid. Studiens mest centrala bidrag är att urskilja vilka existentiella utmaningar som framträder i ungdomarnas beskrivningar av sina vardagliga erfarenheter. De existentiella och de vardagliga utmaningarna är dock nära sammanflätade och kan vara svåra att förstå isolerade från varandra i en vardagspraktik. Ungdomarnas levda erfarenhet av existentiella utmaningarna framträder ibland genom vardagliga utmaningar (här återgivna inom parentes) och handlar om att:

- Tolka sin tillvaro och orientera sig (i en ny livssituation).
- Hantera ansvaret och möjligheten att fatta avgörande livsval i nuet.
- Bära existentiell skuld utifrån tidigare händelser och livsval.
- Föreställa sig en möjlig framtid (i en påtagligt obeständig vardag).
- Relatera handlingar i den nuvarande livssituationen till en oviss framtid (utanför institutionen).
- Balansera närhet och distans i sociala relationer (som förväntas vara tillfälliga).
- Urskilja förutsättningar för sitt handlingsutrymme (samtidigt som de upplever sig vara intvingade i en passiv och maktlös position).
- Konfronteras med existentiell ensamhet (genom erfarenheter av att främst känna sig definierade utifrån tidigare handlingar, bära en obesvarad längtan efter genuin omtanke och att reduceras som individer i en tvingande behandlingsinriktad institutionsmiljö).

Detta diskussionskapitel är uppdelat i fem delvis överlappande avsnitt där de två första avsnitten fokuserar på ungdomarnas erfarenheter av existentiella utmaningar och därmed relaterar till den första frågeställningen i studien. De tre följande avsnitten fokuserar på möjligheter och dilemman med

användandet av ett existentiellt perspektiv vilket relaterar till den andra frågeställningen. Avslutningsvis resonerar jag kring implikationer för praktiken och möjlig framtida forskning.

Att omorientera livet under en HVB-placering kan medföra både stolthet, skuld och ambivalens

Att människan orienterar sig och tolkar sin tillvaro är ett ontologiskt villkor som i en rutinartad vardag ibland faller ur vårt medvetande (Harman, 2011). Utifrån studien kan en HVB-placering förstås utmana ungdomars föregivetagna föreställningar och tidigare levnadssätt likt en gränssituation (jfr Bornemark, 2006) vilket gör att de mer eller mindre medvetet tolkar sin livssituation och orientering i livet. Flera av de inkluderade ungdomarna beskrev att de var tacksamma och stolta över att de under sin tid på HVB omorienterat sig i livet och kommit tillrätta med konkreta problem såsom drogbruk, utebliven skolgång och psykisk ohälsa. För andra präglades omorienteringen av existentiell skuld genom att de ansåg sig bära ansvaret för att de låg efter i skolan, eller att de inte bodde hemma med sin familj (jfr Binder, 2022a). De balanserade då ofta mellan hopp om att exempelvis i framtiden lyckas i skolan eller komma hem som en ny version av sig själva, och sorgen över förlorade möjligheter i det förflutna. Detta är i linje med tidigare studier som visat att en institutionsplacering kan leda till att unga genomgår en identitetsförändring och medvetet omorienterar sin livsbana (Enell & Allgurin, 2023).

Många ungdomar beskrev att denna omorienteringsprocess var möjlig till stor del tack vare den inrutade och hårt styrda vardagsmiljön på HVB. Vissa förstod det som att det var de tvingande inslagen i vardagen som möjliggjort en positiv förändring och var det som saknats i tidigare verkningsslösa hjälpinsatser. Det visar att en institutionsmiljö som delvis kan upplevas som påfrestande och alltför kontrollerad (jfr Gradin Franzén, 2014) också kan fylla en viktig funktion och uppskattas (jfr Reime & Tysnes, 2021). Studien visar därmed hur ungdomars levda erfarenhet av institutionstillvaron är mångfacetterad och att inslag såsom veckoscheman och strikta rutiner, som delvis problematiserats ur ett existentiellt perspektiv, också kan vara nödvändiga för att möjliggöra positiv förändring. Ett existentiellt perspektiv

bör därför inte ersätta andra perspektiv och praktiker i arbetet med institutionsplacerade ungdomar utan snarare utöka och komplettera förståelsen genom att synliggöra existentiella utmaningar (Thompson, 2010).

I artikel 1 framkommer att ungdomarnas erfarenhet av en omorientering också ofta är präglad av existentiell ångest och ambivalens. Detta visade sig bland annat genom att de ungdomar som var frivilligt placerade spenderade mycket tid och energi på att förstå sitt samtycke till en placering när institutionsvardagen upplevdes påfrestande. I vardagen och i intervjuer sökte flera av dessa ungdomar bekräftelse på att valet att fortsätta sträva i enlighet med sin nya orientering i livet och stanna kvar på HVB var rätt beslut för dem. I denna ambivalens påverkades de också av den obeständighet som präglade vardagen med ständigt nya och avbrutna sociala relationer när andra ungdomar kom och försvann. En del ungdomars ambivalens kom till uttryck genom att de pendlade mellan stolthet över att ha brutit med destruktiva vänskapsrelationer, och en saknad och osäkerhet då framtiden utan vännerna var otydlig och oviss. Ett centralt resultat i studien är därför att en placering med samtycke är särskilt präglad av existentiell ångest kopplat till ansvar och valmöjligheter. Detta nyanserar delvis tidigare forskning med ungdomar på särskilda ungdomshem som främst visat hur institutionstillvaron leder till att ungdomarna anpassar sig eller gör motstånd (jfr Levin, 1998; Ponnert, 2024a). Studien visar hur till synes gynnsamma och stärkande inslag i en frivillig placering som valmöjligheter och delaktighet också medför ansvar och existentiell ångest som kan vara tungt att bära för vissa unga.

Ungdomarnas ambivalens och ångest inför sitt samtycke till att vara institutionsplacerade medför svårigheter för socialtjänsten att förstå och hantera en frivillig placering. I resultatet framkommer att när socialtjänsten, som en personal uttryckte det, ”gör motstånd” mot att ungdomar som är frivilligt placerade vill åka hem oplanerat, kan det delvis förstås som ett berättigat motivationsarbete (jfr Feldstein Ewing, Apodaca & Gaume, 2016). Samtidigt övergår detta motstånd vid något tillfälle till att kränka ungdomarnas rätt till självbestämmande enligt 3 kap. 2 § SoL och artikel 12 i barnkonventionen. Gränsen för vad som är ett rimligt motstånd är otydlig eftersom vården sker på frivillig grund samtidigt som ett oplanerat avbrott inte överensstämmer med det samtycke som initialt lämnats (Socialstyrelsen, 2021). Levin (2021) adresserar denna problematik och menar att ökad tydlighet och transparens kan uppnås om socialtjänsten lyckas särskilja

mellan ”straff” och ”frivillig omsorg” i placeringsförfarandet. Jag instämmer i att detta vore ett steg i rätt riktning, men resultatet visar att frågan är komplex då skiljelinjen mellan frivillig omsorg och straff är omgärdad av ovisshet och framförallt föränderlig över tid. Ett samtycke som gavs inför en placering kan redan efter en månad kännas förlegat, och det som från början var frivillig omsorg kan gradvis alltmer upplevas som ett straff (jfr Pösö et al., 2018).

Ovisshet och existentiell ångest i barnavårdens strukturer

I artikel 1 visas hur existentiell ångest och en ovisshet gällande vardagliga förutsättningar blir en sammanflätad upplevelse för många placerade ungdomar. Existentiell terapi går ofta ut på att medvetandegöra människans existentiella frihet i att tolka och orientera sig i sin livssituation och att människor utifrån en klarsynt medvetenhet om sina möjligheter och begränsningar ska låta existentiell ångest vara vägledande i hur de vill leva sina liv (Adams & van Deurzen, 2016; Cooper et al., 2019). I resultatet tolkades ungdomarna också efterfråga större insikt i sina möjligheter och begränsningar, men i stället för klargörande beskrev de hur de möttes av otydlighet. De fick ibland inte några svar alls utifrån att socialsekreterare hänvisade till sina chefer, eller så litade de inte på de svar som gavs. Därför var det också svårt för många att urskilja villkoren för sin tillvaro och i stället var ovisshet en genomgående erfarenhet som påverkade hur ungdomarna navigerade sin existentiella ångest. Bland annat visar sig detta när Amir, en 15-åring som har ”lätt för att dras med”, vill åka hem trots en förmodad otrygg situation i hemstaden. Amir inser att han kan välja att lämna sitt HVB först när en annan ungdom självmant avslutar sin placering, men i den situation som uppstår är både Amir och HVB-personalen osäkra på hans egentliga handlingsutrymme. Ovissheten blir än mer påtaglig genom att Amir blir upplyst av ungdomsgruppen om att han behöver ”övertala” sin socialsekreterare för att inte riskera tvångsvård. Att lyckas med att övertala socialtjänsten framstår därför som nyckeln för både Amir och personalen som tycker olika i situationen.

När Amir vill förstå och påverka sin livssituation efterfrågar han svar kring sitt handlingsutrymme och vårdens syfte. I sådana situationer framstår en

tydlig myndighetsutövning som central ur ett existentiellt perspektiv då en existentiell frihet ofta blir konstruktiv först när handlingsramarna är klara och möjliga att urskilja (van Deurzen, 1998). Detta understryker att tydliga besked, även när de förmedlar begränsningar, paradoxalt nog inte hindrar ungdomar att navigera sin existentiella frihet, utan snarare möjliggör det (jfr Sartre, 1966). Dock är frågan vilka förutsättningar socialsekreterare har att ge tydliga och genomtänkta svar till unga likt Amir kring deras faktiska handlingsutrymme och syftet med vården. I tidigare avsnitt beskrivs hur placeringsförfarandet till stor del vilar på motsägelsefulla utgångspunkter och att belastade socialsekreterare kontinuerligt behöver göra osäkra och komplexa bedömningar vägleda av vaga begrepp som ”barnets bästa” (Leviner, 2011; Ponnert, 2013). Amirs vilja att lämna sitt HVB kommer också plötsligt vilket utmanar hans socialsekreterare att då lyckas förmedla hur ”genomtänkta överväganden samverkar med de snabba besluten i stunden” (Ponnert & Svensson, 2025, s. 49). Svårigheter för socialsekreterare att ge tydliga svar påverkas också av ökade krav på att i bedömningar balansera ett familjeorienterat perspektiv och barns skyddsbehov, samtidigt som barnens egna rättigheter ska tillgodoses (jfr Gilbert, 2012; Lundström et al., 2021). I Amirs fall accentueras osäkerheten i denna balansering av att hans socialsekreterare måste göra bedömningar på distans (jfr Enell, 2016). Socialtjänsten måste då beakta att marknadskrafter och vinstintressen kan inverka på personalens informationsöverföring utifrån att en avbruten placering innebär inkomstförluster för privata HVB (jfr Lundström et al., 2021; Shanks et al., 2021). När Amir efter ett tag tillåts åka hem uttrycker personalen frustration över att deras oro för Amirs säkerhet inte tillmättes tillräcklig vikt vilket också synliggör hur en ibland svårtydd ansvarsfördelning mellan socialtjänst och institutionspersonal bidrar till otydlighet för ungdomarna (jfr Andersson & Sallnäs, 2019). Detta visar sammantaget att ovisshet, och placerade ungdomars svårighet i att navigera en existentiell ångest, är inbakad i barnavårdens organisatoriska strukturer (jfr Ponnert & Svensson, 2025). Förutom att ovisshet därmed är en oundviklig erfarenhet för placerade ungdomar tvingas de också ofta likt Amir in i ett passivt vänteläge utifrån att de inte får de snabba svar de efterfrågar då socialtjänstens beslutsprocesser i stället är styrda av en långsammare byråkratisk tidslogik (jfr Andersen & Bengtsson, 2019; Henriksen & Refsgaard, 2021). Genom att betrakta erfarenheten av ovisshet och

existentiell ångest som sammanflätad och oundviklig framkommer också relevansen av en fenomenologisk ansats genom dess fokus på den mening komplexa och mångtydiga erfarenheter som ovisshet, existentiell ångest eller delaktighet får i det specifika barnets livsvärld (jfr Wågby Gräfe, 2023).

Ungdomarnas erfarenhet av existentiella utmaningar kan också förstås utifrån den lokala institutionskontexten. I artikel 2 skildrades hur ungdomarna konfronterades med en emotionellt påfrestande existentiell ensamhet. Denna erfarenhet var påtaglig trots att miljön på de inkluderade boendena skiljde sig markant från den fängelseliknande miljö som ofta formar ungdomars identitetsuppfattning på särskilda ungdomshem (jfr James & Olausson, 2021; Nolbeck et al., 2020). Tvärtom präglades alla inkluderade HVB av att de smälte väl in i omgivningen med planteringar, studsmattor på gräsmattorna och omsorgsfullt inredda gemensamma utrymmen. Många ungdomar gick dessutom i vanliga skolor och deltog i fritidsaktiviteter utanför boendet. Resultatet visar därmed att även i mer hemliknande, öppna och samhällsintegrerade institutionsmiljöer formas mellanmännsliga möten och ungdomarnas erfarenheter av den behandlingsinriktade institutionella kontexten vilket gör att existentiell ensamhet framträder på olika sätt.

Etiska och praktiska dilemman med ett existentiellt perspektiv

Att prata med placerade ungdomar om ontologiska villkor såsom existentiell ensamhet eller existentiell skuld innebär att närma sig något som är både djupt mänskligt och potentiellt smärtsamt. Irvin Yalom beskriver hur vi, likt när vi tittar på solen, inte klarar av att betrakta existentiella utmaningar som vår egen död alltför länge då de blir för överväldigande (Yalom, 2009). Därför hanterar människor ofta dessa genom att skapa distans; genom skämt, satir eller symbolisk bearbetning i populärkultur (Stiwne, 2023). Mot denna bakgrund aktualiseras frågan: Är det etiskt försvarbart att socialarbetare för in påfrestande existentiella utmaningar i samtal med placerade unga? Svaret bör väga in att dessa samtal, som i existentiell terapi eller i själavård ofta innebär att vuxna personer självmant söker insikt genom dialoger präglade av frivillighet, trygghet och gott om tid (van Deurzen, 1998), med ungdomar i en HVB-kontext ofta präglas av ofrivillighet, en låg grad av förtroende och

en oviss tidsram (jfr Griffiths, 2017). Socialarbetare behöver också i högre grad förhålla sig till uppenbara individuella och strukturella maktaspekter i samtal (Johansson & Herz, 2024). Även förutsättningar för att bygga trygga relationer undermineras av en hög personalomsättning bland socialsekreterare (Tham, 2014) och en fragmenterad och instabil personalsituation på HVB (SOU 2025:84). Förståelsen av människors existentiella erfarenheter som delvis "obenämnbare" går också emot strävan efter att komplexa livssituationer och erfarenheter ska förstås och paketeras i risk- och skyddskategorier i BBIC-dokument som sedan ska omvandlas till mätbara behandlingsmål (jfr Bornemark, 2018a; Skillmark, 2018). Detta synliggjordes i studien genom att dokument såsom beslutsunderlag och vårdplaner beskrevs som cyniska vilket kan tolkas som att dess statiska och objektifierande språk kontrasterar mot ungdomarnas egen erfarenhet av att omorientera sig och förändras vilket också är vad Sartres (1966) devis "existensen föregår essensen" ger uttryck för. I detta sammanhang aktualiseras Bornemarks (2018b) kritik mot hur "omätbara" erfarenheter riskerar att trängas undan i människovårdande yrken till förmån för en snäv evidenssträvan. Sammantaget visar ovanstående dilemman hur den sociala barnvården erbjuder både komplexa och delvis mindre fördelaktiga förutsättningar för att bygga upp en existentiellt inriktad praktik.

Existentiella samtal, som i någon mån berör livsåskådning, religion och andlighet, kräver också en etisk finkänslighet för att inte riskera att förstås syfta till att befästa en viss identitet eller stereotypa föreställningar kopplat till kultur och religion. Detta är särskilt aktuellt i en svensk kontext utifrån att existentiella frågor och religion traditionellt kan upplevas som privata (Thurfjell, 2019). I studien gav ungdomarna uttryck för både att de önskade ett mer personligt och privat bemötande, men visade samtidigt själva en tydlig distans och misstro gentemot personalens försök att närma sig. Detta visar på den balans och finkänslighet som krävs av personal för att inte riskera etiska övertramp, men samtidigt inte inta en alltför passiv hållning som leder till att ungdomarna lämnas själva i hanteringen av angelägna existentiella utmaningar (jfr Risenfors, 2011). Det framstår också som etiskt tveksamt att alltför explicit adressera existentiella frågor när ungdomar lider av psykisk ohälsa som kräver specialistvård eller befinner sig i ett kaosartat skede i sin behandlingsprocess (jfr Socialstyrelsen, 2025). Utifrån den existentiella terapins betoning av val och ansvar passar existentiella samtal därför

sannolikt bäst för unga i institutionsvård som ger uttryck för att mentalt befinna sig i ett ”liminalt tillstånd” som ofta uppstår under transitioner in och ut från samhällsvård (jfr Almqvist & Lassinantti, 2024; Vos et.al., 2015; Törrönen et al. 2023).

Existentiella utmaningar som ohälsa eller ett möjligt vägval

I artikel 1 och 2 framträdde ungdomarnas erfarenheter av existentiell ångest som nära förbundna med emotionellt påfrestande upplevelser (jfr Garnow, 2024). Detta aktualiserar en diskussion om dilemman och möjligheter i olika sätt att förstå existentiella utmaningar utifrån en hälsoaspekt. Denna diskussion har dessutom lyfts fram av både regeringen och Folkhälso-myndigheten genom begreppet existentiell hälsa.

När svenska kommuner operationaliserar begreppet existentiell hälsa i arbetet med ungdomars psykiska hälsa görs det ibland med syftet att uppnå en ”ökad” existentiell hälsa (Lidén et al., 2025). Det visar hur begreppet blir sammanvävt med en allmän hälsodiskurs (Binder, 2022b; Sigurdson, 2016) och därmed riskerar att skapa normativa praktiker i enlighet med vad företrädare för kommunen anser vara existentiellt patologiskt och friskt (jfr Hjertröm Lappalainen, 2018). Strävan efter att koppla samman existentiella frågor med en förbättrad hälsa riskerar på så sätt att bidra till att placerade ungdomar erfar sig som behandlingsbara objekt där existentiell ångest ska avlägsnas och tryckas bort. Denna syn på existentiell ångest går tvärt emot den övertygelse som finns inom existentialismen mot att lindra ångestens påfrestande natur, vilket den nu framlidne professorn i socialt arbete Bengt Börjeson beskrivit målade:

Boten och behandlingen är avskryvård just därför att den lindrar. När man lindrar lidandet avlägsnar man samtidigt människan från insikten om sig själv, man eliminerar hennes autenticitet, hennes *möjlighet*. Just detta – människans möjlighet – är också människans vägval. Då hon möter möjligheten kan hon gå den till mötes trots den ångest det innebär, eller hon kan vända möjligheten ryggen och svika sin bestämmelse (Börjeson, 1986, s. 39).

Existentialismens betoning av vägval i mötet med en existentiell ångest gör att den enligt denna tradition i stället bör förstås som en ständig följeslagare likt stjärnorna på himlen: osynliga i vardagens ljus, men påtagliga som vägvisare i stunder av mörker och kyla (Stiwne, 2023). Utifrån detta förespråkas inte en strävan efter att förbättra hälsan och välbefinnandet utan snarare efter att *förstå* ångesten utifrån att den är ständigt närvarande i våra liv och inte ett tillfälligt tillstånd som ska botas (Binder, 2022b). Hur existentiell ångest som väcks i mellanmännsliga möten kan leda till insikter om existentiell frihet har också lyfts fram som användbart i socialt arbete (Blom, 2002).

Samtidigt kan detta synsätt leda till ett förakt för den ångestbefriade människan och riskera att ”lyfta upp ångesten på en piedestal” (Moxnes, 2001, s. 187). I en barnvårdscontext skulle en motvilja att lindra ångest kunna innebära att ungdomar inte får den hjälp de förväntar sig med att hantera skuld och psykisk ohälsa, som kan leda till negativt präglad erfarenhet av isolering och existentiell ensamhet vilket visades i artikel 2. Detta dilemma tangerar den diskussion som förs inom det existentiella terapifältet som handlar om i vilken mån existentiella samtal ska vara *vägledande* med ett fokus på att få människor att må bättre, eller *utforskande* och främst tydliggöra klienters levda erfarenheter och värderingar (Cooper, 2017). Om alltför stor betoning läggs vid vägledning riskerar den existentiella filosofins och fenomenologins idéer och koncept bli urvattnade och förståelsen av människan och tillvaron blir alltför banal och förenklad (Craig, 2015). Samtidigt riskerar en ensidig betoning av filosofiskt utforskande leda till en avsaknad av den tydlighet och precision som krävs för att åtgärda beteendeproblem och hantera drabbande känslor inom människovårdande yrken (Vos et al., 2015).

I enlighet med ovanstående resonemang kan en konstruktiv hantering av ungdomars existentiella ångest i barnvårdspraktiken vara att söka efter en individuellt anpassad balans mellan ett vägledande bemötande och ett filosofiskt grundat utforskande (jfr Eisikovits & Buchbinder, 2022; Griffiths, 2017; Möller & Petrini, 2020). I detta balanserande skulle begreppet existentiell hälsa, trots de problem som begreppet medför som beskrivits ovan, kunna användas som en ”trojansk häst” för att kunna börja prata om existentiella dimensioner i en nutida hälsoorienterad praktik (Hallgren, 2025).

Behovet av både kunskap och solidariska vardagsrelationer

Utifrån de dilemman som diskuterats blir det relevant att beakta röster som avråder vårdpersonal från att hantera existentiella frågor på egen hand utifrån bristande kunskap. Detta kan formuleras som: "In-depth spiritual counseling should occur under the direction of chaplains and other spiritual leaders, as they are the experts." (Puchalski, 2001, s. 355). Även i svensk forskning och debatt kan ett intresse anas för att bevara existentiella frågor som något som bör hanteras i särskilda rum, gärna av teologiskt kunniga personer (jfr DeMarinis, 2004; Kempe, 2015). Samtidigt menar vissa existentiella terapeuter att de som arbetar med att stötta människor i att hantera existentiell ångest *inte* bör se sig som experter, utan som en "fellow traveler" (Yalom, 1980), och en "medvandrare" i livet (Möller & Petrini, 2020), vars solidariska erkännande av existentiell ångest kan fungera förlösande och skapa samhörighet. Det är också sådana tillitsfulla, personliga och vardagsnära relationer som många av ungdomarna i studien beskriver som värdefulla (jfr Becevic, 2015). Det är när personal och ungdomar interagerar på mer jämlika villkor utanför det behandlingsinriktade sammanhanget såsom att se en film tillsammans, dela ett musikintresse eller besöka en släktings restaurang, som ungdomarna beskriver att relationerna fördjupas och blir värdefulla. Detta kan kopplas till att många institutionsplacerade ungdomar söker sammanhang och relationer för att balansera en upplevelse av att känna sig onormala utifrån det överhängande budskapet om att de behöver förändras (jfr Enell & Allgurin, 2023; Severinsson, 2010). I relation till detta är ett centralt bidrag från studien att visa hur de existentiella utmaningar som placerade ungdomar konfronteras med grundar sig i ontologiska villkor som alla människor måste hantera under livets gång. Forskning visar också att de existentiella utmaningar som lyfts fram i studien såsom existentiell ensamhet, att hantera sociala relationer och existentiell skuld, också drabbar många ungdomar som inte är institutionsplacerade (Garnow, 2024; Lundvall, 2020). Genom att ta fasta på det universella och allmänmänskliga i att erfara existentiella utmaningar kan institutionspersonal positionera sig som "en medvandrare" i livet som i vardagens interaktioner solidariskt försöker förstå den existentiella ångestens allmängiltiga grund. Och genom att göra det, snarare än att delegera den till experter eller sjukdomsförklara den, kan ångesten

normaliseras och i förlängningen potentiellt även ungdomarnas förståelse av en del av de utmaningar de möter (jfr Svenaeus, 2013). Detta tydliggör dilemmat med att hänvisa existentiella frågor till särskilda samtal eller specifika experter då det kan leda till en förskjutning från vardagens interaktioner där ungdomars existentiella funderingar ofta formas och bearbetas (jfr Lundvall, 2020). Dock visar studien att tillvaron på HVB är präglad av obeständighet och att relationer förstås som övergående. Många ungdomar saknar också tillit till den personal som de delar vardagen med. Därför kan det samtidigt vara berättigat att tillgängliggöra möjligheter för placerade ungdomar att prata om existentiella utmaningar med utomstående i ett särskilt sammanhang utanför vardagens bestyr. Dessa samtal skulle kunna föras med exempelvis en präst, kurator eller psykolog – men också i vissa fall med en socialsekreterare som har möjligheter, kunskap och tillit för att skapa en dialog som kan innefatta även existentiella utmaningar.

Implikationer för praktiken

Trots de dilemman som lyfts i diskussionen förespråkar jag att ett existentiellt perspektiv får en mer uttalad plats i den sociala barnvården. Detta menar jag motiveras av att studien visar hur existentiella utmaningar är närvarande och påverkar ungdomarnas förståelse av sig själva och sin tillvaro. I detta avsnitt fokuserar jag på två utvecklingsområden som är särskilt relevanta för den sociala barnvården utifrån ett existentiellt perspektiv.

Att våga prata om existentiella erfarenheter

I den omfattande forskning som gjorts i vårdsammanhang och i närliggande ämnen återkommer ständigt att det krävs mod för att personal ska våga närma sig känslomässigt påfrestande existentiella livsvillkor i samtal. Undersökningar visar också att en trygghet i att hantera oförutsägbarhet i samtal är en nyckelfaktor i ett existentiellt inriktat arbete med ungdomar (Lundvall et al., 2019a). Då studien visat att personal på HVB snarare ofta betonar en behandlingslogik och håller en professionell distans (jfr Sallnäs, 2019) talar mycket för att det krävs ett mod för att existentiella utmaningar ska få en plats i institutionsvardagen (jfr Dillmar & Sundelöf, 2025). Detta

tangerar det som cirka 30 forskare i ett manifest för ett modernt socialt arbete understrukit: att det krävs mod för att lyckas med det viktiga ”horisontella samarbete” där människor inte ses som klienter utan just som människor (Dahlstedt & Lalander, 2018). I relation till de observationer som redovisats i resultatkapitlet skulle ett sådant mod kunna vara att ge en personlig åsikt om en konflikt i Mellanöstern, i stället för att påminna om nästa uppgift i veckoschemat. Även studiens metodval visar hur en fenomenologisk hållning kan skapa utrymme för tillitsfulla samtal. Citatet från Peter, 18 år, som redovisades i metodavsnittet, beskrev hur han upplevde att en hög grad av följsamhet i samtalet innebar att han kunde reflektera över sina upplevelser utan att känna sig pressad att redovisa fakta på ett instrumentellt sätt. Detta visar hur personal genom att våga följa ungdomars berättelser och tolerera osäkerhet, i stället för att styra samtalen utifrån förutbestämda mål eller BBIC:s behovskategorier, kan göra det som beskrivs som en av grundpelarna i existentiella samtal med ungdomar; att våga ”follow the client” (Lybbert et al., 2019). Detta ställer dock höga krav på reflektion och handledning i att samtidigt kunna bedöma när det är nödvändigt att tydliggöra information som ungdomen lämnar utifrån uppdraget att skydda och riskbedöma utsatta ungas livssituation (Socialstyrelsen, 2023).

Utveckla en språklig sensibilitet

Avsaknaden av ett existentiellt perspektiv i välfärdssamhället förklaras ofta bero på att myndighetssverige är präglad av ett medicinskt och vetenskapligt språkbruk som tränger undan existentiella erfarenheter (Bornemark, 2018a; Svenaeus, 2013). I en barnavårdskontext kan detta handla om avsaknaden av ett språk som begripliggör hur BBIC-kategoriseringar kontrasterar till ungdomarnas egna erfarenheter av sig själva och sin tillvaro. Införlivandet av ett existentiellt perspektiv i den sociala barnavården handlar därför delvis om att personalen bör utveckla en ”existentiell sensibilitet” och lyhördhet i sitt språkbruk (Thompson, 2010). Att integrera ett existentiellt språk i det vardagliga arbetet är alltså inte en fråga om att införa nya existentiella BBIC-kategorier, utan om att lyssna med en verklig ambition att försöka förstå barnet utifrån dess livsvärld (jfr Wågby Gräfe & Englander, 2022) och då kunna *upptäcka* existentiella utmaningar i de samtal som redan förs (jfr Strang, 2007).

De existentiella begrepp jag använt i denna studie: ontologiska grundvillkor, existentiell ångest och gränssituationer, kräver en vana och teoretisk fördjupning för att användas i praktiken på ett ansvarsfullt sätt. Att föra in dessa koncept i vardagsarbetet på HVB är därför inte en enkel och snabb operation (jfr Börjeson, 1986). För att inte detta ska leda till uppgivenhet kan ett mer konkret sätt att föra in existentiella samtal i praktiken vara att med en etisk och medveten hållning använda existentiella samtalskort (se exempelvis: oppnakort.se). Ett annat tillvägagångssätt kan vara att ge intresserad personal möjlighet att på arbetstid genomföra studiecirklar där existentiell psykologi och terapi kan utgöra diskussionsunderlag. I detta sammanhang kan Irvin Yaloms teori om fyra ”ultimate concerns” (frihet, mening, ensamhet och döden) vara en bra start då den både är övergripande men också konkret vilket gjort den till en av de vanligaste utgångspunkterna för att tydliggöra det existentiella perspektivet i skandinavisk medicinsk forskning (Nygaard et al., 2022). Teorin har också använts i flera svenska studier (Strang et al., 2002; Udo, 2012) och läroböcker (Jacobsen, 2000) samt i tidigare försök att utbilda vårdpersonal i att bättre uppmärksamma existentiella frågor hos patienter (Henoch et al., 2015).

Vidare forskning

Då ett existentiellt perspektiv inom barnavården är sällsynt är möjligheterna och behovet av vidare forskning stort. Utifrån studiens resultat är det angeläget att utforska hur personal på HVB faktiskt uppmärksammar existentiella utmaningar i vardagen. En möjlig ingång kan vara att utforska metoder med existentiella inslag som redan används i den sociala barnavården som exempelvis ACT, narrativa metoder eller Känsla av sammanhang (Kasam). Genom att studera hur existentiella utmaningar eventuellt adresseras när dessa metoder används skulle värdefull kunskap kunna erhållas.

I ljuset av resultatet, och den nya socialtjänstlagens fokus på vetenskap och beprövad erfarenhet (SFS 2025:400), är det också relevant att vidare undersöka hur existentiella utmaningar framställs i dokument som har stor betydelse för placerade ungdomars situation, såsom beslutsunderlag och vårdplaner. Ökat fokus på kunskap har ofta lett till ökad standardisering,

kontroll och systematisk dokumentation (Bergmark & Lundström, 2006), vilket traditionellt har gjort att ett existentiellt perspektiv har fått stå tillbaka i vårdrelaterade sammanhang (Bornemark, 2018b).

Slutligen bör framtida forskning adressera den brist på kunskap om HVB-vården som råder i Sverige trots att en majoritet av alla institutionsplacerade ungdomar i Sverige vistas på HVB (jfr Pålsson, 2025). Då dessa ungdomar tillhör en av samhällets mest utsatta grupper är det avgörande att deras erfarenheter synliggörs och tas på allvar. Min förhoppning är att denna studie kan bidra till att uppmärksamma deras erfarenheter och att de framöver får den uppmärksamhet de förtjänar, både i forskning och i utvecklingen av relevanta stödinsatser.

Referenser

- Adams, M. & van Deurzen, E. (2016). *Skills in existential counselling & Psychotherapy*. London: SAGE publications
- Adamson, L. & Lyxell, B. (1996). Self-concept and questions of life: Identity development during late adolescence. *Journal of Adolescence*, 19(6), s. 569-582.
- Aho, K. (2020). *Existentialism*. Cambridge: Polity Press.
- Ahonen, L. (2012). *Changing behaviors or behavioral change?: A study of moral development and transbehavioral processes in juvenile institutional care*. Doktorsavhandling Örebro universitet.
- Almqvist, A.-L. & Lassinantti, K. (2024). Tensions and change in liminal spaces—Young people in Swedish out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, Volume 157.
- Alvesson, M. & Kärreman, D. (2011). *Qualitative research and theory development: Mystery as method*. London: Sage publishing.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2017). *Reflexive methodology: New vistas for qualitative research*. London: Sage publishing.
- Andersen, D. & Bengtsson, T. T. (2019). Timely care: Rhythms of bureaucracy and everyday life in cases involving youths with complex needs. *Time & Society*, 28(4), s. 1509–1531.
- Andersson, G. & Sallnäs, M. (2019). Social barnavård och barns utsatthet. I Andersson, G., Höjer, I., Sallnäs, M. & Sjöblom, Y. (red.) *När samhället träder in: barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, G., Sjöblom, Y., Höjer, I. & Sallnäs, M. (2019). *När samhället träder in: barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson Vogel, M. (2016). Psykisk ohälsa, utsatthet och en legitimerande oro—diskursiva förståelser av flickor som placeras vid särskilda ungdomshem. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 23(2).
- Andersson Vogel, M. (2018). Behandling i teori och praktik. I Enell, S., Gruber, S., & Vogel, M. (red) *Kontrollerade unga: Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur.
- Atkinson, P. (2015). *For ethnography*. London: Sage Publications.
- Bailey, K. A. (2002). The role of the physical environment for children in residential care. *Residential treatment for children & youth*, 20(1), s. 15–27.
- Bakewell, S. (2017). *Existentialisterna: en historia om frihet, varat och aprikoscocktails*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

- Barnombudsmannen (2011). *Bakom fasaden: barn och ungdomar i den sociala barnvården berättar*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Barnombudsmannen (2019). *Vem bryr sig – när samhället blir förälder. Barns röster om att växa upp i den sociala barnvården*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Becevic, Z. (2015). *Utsatthetens röster*. Doktorsavhandling Linköpings Universitet. Borea Bokförlag.
- Becker, E. (1997). *The denial of death*. New York: Free Press.
- Bengtsson, M. (2022). *Att lämna en placering i samhällsvård: En studie om ungas övergång från samhällsvård till vuxenliv*. Doktorsavhandling Gävle University Press.
- Bengtsson, T. T. (2012). Boredom and action – Experiences from youth confinement. *Journal of Contemporary Ethnography*, 41(5), s. 526–553.
- Berggren, H. & Trägårdh, L. (2014). *Är svensken människa?: gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. Stockholm: Norstedts.
- Bergmark, A. & Lundström, T. (2006). Mot en evidensbaserad praktik? - Om färdriktningen i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 13(2).
- Berlin, M., Kääriälä, A., Lausten, M., Andersson, G. & Brännström, L. (2021). Long-term NEET among young adults with experience of out-of-home care: A comparative study of three Nordic countries. *International Journal of Social Welfare*, 30(3), s. 266–279.
- Berman, S. L., Weems, C. F. & Stickle, T. R. (2006). Existential Anxiety in Adolescents: Prevalence, Structure, Association with Psychological Symptoms and Identity Development. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), s. 285–292.
- Bernling, T. (2009). Existentiell terapi och den andliga livsvärlden. I Stiwné, D. (red.) *Ompröva livet. Existentiell vägledning och terapi i ny tillämpning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Binder, P.-E. (2022a). The call of the unlived life: On the psychology of existential guilt. *Frontiers in Psychology*, 13, 991325.
- Binder, P.-E. (2022b). Suffering a healthy life — on the existential dimension of health. *Frontiers in Psychology*, 13, 803792.
- Blom, B. (2002). The social worker-client relationship - a Sartrean approach. *European Journal of Social Work*, 5(3), s. 277–285.
- Bornemark, J. (2006). Limit-situation. Antinomies and Transcendence in Karl Jaspers' Philosophy. *SATS: Nordic Journal of Philosophy*, 7(2).
- Bornemark, J. (2018a). *Bör vi benämna eller ignorera det obenämnbara – En fenomenologisk analys av sekulära och religiösa samhällen*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Bornemark, J. (2018b). *Det omätbaras renässans: en uppgörelse med pedanternas världsherravälde*. Stockholm: Volante.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), s. 77–101.

- Buber, M. (1994). *I and thou*. Edinburgh: T&T Clark.
- Börjeson, B. (1986). *Se människan: tio föreläsningar om Jean-Paul Sartres bok Varat och intet*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Cameron-Mathiasen, J., Leiper, J., Simpson, J. & McDermott, E. (2022). What was care like for me? A systematic review of the experiences of young people living in residential care. *Children and Youth Services Review*, 138, 106524.
- Cameron, C., Hollingworth, K., Schoon, I., van Santen, E., Schröer, W., Ristikari, T., Heino, T. & Pekkarinen, E. (2018). Care leavers in early adulthood: How do they fare in Britain, Finland and Germany? *Children and Youth Services Review*, 87, s. 163–172.
- Cheon, J. W. & Canda, E. R. (2010). The meaning and engagement of spirituality for positive youth development in social work. *Families in Society*, 91(2), s. 121–126.
- Churchill, S. D. (2022). *Essentials of existential phenomenological research*. Washington: American Psychological Association.
- Claessens, M. (2010). Mindfulness based-third wave CBT therapies and existential-phenomenology. friends or foes? *Existential Analysis: Journal of the Society for Existential Analysis*, 21(2).
- Claezon, I. (2003). *Tvångsomhändertaganden. Ur tonåringars, anhörigas och socialsekreterares perspektiv*. Göteborg: Mareld.
- Cohn, H. W. (2002). *Heidegger and the roots of existential therapy*. London: Continuum.
- Cooper, M. (2017). *Existential therapies*. London: Sage publications.
- Cooper, M., Craig, E. & van Deurzen, E. (2019). Introduction: What is existential therapy? I van Deurzen-Smith, E., Craig, E., Längle, A., Schneider, K. J., Tantam, D. & du Plock, S. (red.) *The Wiley world handbook of existential therapy*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Correia, E. A., Cooper, M. & Berdondini, L. (2015). Existential psychotherapy: An international survey of the key authors and texts influencing practice. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 45, s. 3–10.
- Correia, E. A., Cooper, M., Berdondini, L. & Correia, K. (2017). Characteristic practices of existential psychotherapy: A worldwide survey of practitioners' perspectives. *The Humanistic Psychologist*, 45(3), 217.
- Craig, E. (2015). The lost language of being: Ontology's perilous destiny in existential psychotherapy. *Philosophy, Psychiatry, & Psychology*, 22(2), s. 79–92.
- Creswell, J. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. London: Sage Publications.
- Dahlberg, K., Dahlberg, H. & Nyström, M. (2007). *Reflective lifeworld research*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlstedt, M. & Lalander, P. (2018). *Manifest: för ett socialt arbete i tiden*. Lund: Studentlitteratur.

- Davidov, J. & Russo-Netzer, P. (2022). Exploring the phenomenological structure of existential anxiety as lived through transformative life experiences. *Anxiety Stress Coping*, 35(2), s. 232–247.
- Degner, J. & Henriksen, A. (2007). *Placerad utanför sitt sammanhang: en uppföljningsstudie av 46 institutionsplacerade ungdomars privata och formella relationer*. Doktorsavhandling Örebro universitet.
- Dellgran, P. (2024). Socionomer som profession. I Meeuwisse, A., Swärd, H., Sunesson, S. & Knutagård, M. (red.) *Socialt arbete: en grundbok*. Stockholm: Natur & Kultur.
- DeMarinis, V. (2003). *Pastoral Care, Existential Health, and Existential Epidemiology – A Swedish postmodern case study*. Stockholm: Verbum Förlag.
- DeMarinis, V. (2004). Självavård, existentiell hälsa och existentiell epidemiologi i det postmoderna Sverige. I Ekedahl, M. & Wiedel, B. (red.) *Mötet med den Splittrade Människan*. Stockholm: Verbum Förlag
- Dillmar, K. & Sundelöf, J. (2025). *Vägledning i existentiella samtal*. Lund: Studentlitteratur.
- Edwards, A., Pang, N., Shiu, V. & Chan, C. (2010). The understanding of spirituality and the potential role of spiritual care in end-of-life and palliative care: a meta-study of qualitative research. *Palliative medicine*, 24(8), s. 753–770.
- Egelund, T. & Hestbæk, A. (2003). *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet: en forskningsoversigt*. Köpenhamn: Socialforskningsinstituttet.
- Egelund, T. & Jakobsen, T. B. (2009a). *Omsorg for anbragte børn og unge: døgninstitutionens hverdag og vilkår*. Köpenhamn: Akademisk Forlag.
- Egelund, T. & Jakobsen, T. B. (2009b). Standardized individual therapy: a contradiction in terms? Professional principles and social practices in Danish residential care. *Childhood*, 16(2), s. 265–282.
- Eisikovits, Z. & Buchbinder, E. (2022). *Existential Social Work: Meaning Making in the Face of Distress*. Abingdon: Taylor & Francis.
- Ekedahl, M. A. (2001). *Hur orkar man i det svåraste?: copingprocesser hos sjukhussjälavårdare i möte med existentiell problematik: en religionspsykologisk studie*. Doktorsavhandling Uppsala universitet.
- Ekström, E., H Bülow, P. & Wilinska, M. (2020). ‘I don’t think you will understand me because really, I believe’–Unaccompanied female minors re-negotiating religion. *Qualitative Social Work*, 19(4), s. 719–735.
- Enell, S. (2016). Young people in limbo: perceptions of self-presentations when being assessed in secure accommodation. *Nordic Social Work Research*, 6(1), s. 22–37.
- Enell, S. & Allgurin, M. (2023). Villkorad normalitet - berättelser om det (o)normala under och efter placering på särskilt ungdomshem. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 30:3, 701–718.
- Enell, S., Mattsson, T. & Sallnäs, M. (2023). Rättigheter som ”token”, egenansvar och egenvärde: Barn och ungas förståelse av rättigheter i låst institutionsvård. *Nordisk socialrättslig tidskrift*, (35–36), s. 7–38.

- Ericson von Bahr, V. (2021). *Offentlig sektor i ett mångreligiöst Sverige - en inventering av kunskapsbehoven*. Stockholm: Södertörns högskola.
- Eriksson, K. (2023). *Elusive Relations: A Phenomenology of Interpersonal Understanding in Social Work*. Doktorsavhandling Lunds universitet.
- Espersen, L. D. (2010). *Bekymrende identiteter: Anbragte børns hverdagsliv på behandlingshjem*. Doktorsavhandling Köpenhamns universitet.
- Feldstein Ewing, S. W., Apodaca, T. R. & Gaume, J. (2016). Ambivalence: Prerequisite for success in motivational interviewing with adolescents? *Addiction*, 111(11), s. 1900–1907.
- Fernandez, A. V. (2024). Existential phenomenology and qualitative research. I Aho, K., Altman, M. & Pedersen, H. (red.) *The Routledge handbook of contemporary existentialism*. London: Routledge, s. 24–35.
- Finlay, L. (2012). Debating phenomenological methods. I Friesen, N., Henriksson, C., & Saevi, T. (red.) *Hermeneutic Phenomenology in Education. Practice of Research Method*. Rotterdam: SensePublisher, s. 17–37.
- Folkhälsomyndigheten (2024). *Existentiell hälsa och folkhälsa – Delredovisning av regeringsuppdrag*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.
- Folkhälsomyndigheten (2025). *Existentiell hälsa och folkhälsa – Slutredovisning*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.
- Folkhälsomyndigheten & MUFC (2023). *Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva – en kartläggning av ungas psykiska hälsa*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUFC).
- Forte (2021). *Psykiskt välbefinnande, psykiska besvär och psykiatriska tillstånd hos barn och unga: begrepp, mätmetoder och förekomst: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Forte - Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.
- Franzén, A. (2017). Behandlingsdilemman och identitet på ett särskilt ungdomshem för unga män. *Statens Institutionsstyrelse, Institutionsvård i Fokus*, nr, 1. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse
- Fuchs, T. (2013). Existential vulnerability: Toward a psychopathology of limit situations. *Psychopathology*, 46(5), s. 301–308.
- Furseth, I. (2017). *Religious complexity in the public sphere: Comparing Nordic countries*. Cham: Springer.
- Garnow, T. (2024). *I sårbarhet och längtan: existentiell ensamhet och ledsenhet under ungdomstiden*. Doktorsavhandling Högskolan Kristianstad.
- Garnow, T., Garmy, P., Edberg, A.-K. & Einberg, E.-L. (2022). Deeply lonely in the borderland between childhood and adulthood-Experiences of existential loneliness as narrated by adolescents. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 17(1), 2132653.
- Gilbert, N. (2012). A comparative study of child welfare systems: Abstract orientations and concrete results. *Children and Youth Services Review*, 34(3), s. 532–536.

- Giselsson, E., Degner, J. & Wassberg, A. (2021). *HVB-hem i praktiken – från forskningsresultat till (be)handling*. Lund: Studentlitteratur.
- Gradin Franzén, A. (2014). *Disciplining freedom: treatment dilemmas and subjectivity at a detention home for young men*. Doktorsavhandling Linköping University
- Grefve, C. (2017). *Barnets och ungdomens reform: förslag för en hållbar framtid: slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården*. Stockholm: Regeringskansliet, Socialdepartementet.
- Griffiths, M. (2017). *The challenge of existential social work practice*. London: Bloomsbury Publishing.
- Hagevi, M. (2001). Sakralisering efter sekularisering? I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red). *Land, Du välsignade? SOM-undersökningen 2000, SOM-rapport nr 26*, s. 63–71.
- Haglund, B. J. A. & Melder, C. (2023). Existentiell hälsa - en underutnyttjad resurs inom vård, skola och omsorg. *Socialmedicinsk tidskrift*, 100(1), s. 6–28.
- Hallgren, I. (2025). *Armlängds avstånd till livets mening*. <https://tidningensyre.se/2025/01-april-2025/armlangds-avstand-till-livets-mening> (Hämtad 2025-09-10)
- Harman, G. (2011). *Heidegger explained: From phenomenon to thing*. Chicago: Open Court.
- Hayes, S. C. (2019). *A liberated mind: the essential guide to ACT: transform your thinking & find freedom from stress, anxiety, depression & addiction*. London: Vermilion.
- Henderson, B. B. (2025). The Danger of Overgeneralization in Research on Residential Care. *Residential treatment for children & youth*, s. 1–12.
- Henoch, I., Strang, S., Browall, M., Danielson, E. & Melin-Johansson, C. (2015). Development of an existential support training program for healthcare professionals. *Palliative & supportive care*, 13(6), s. 1701–1709.
- Henriksen, A.-K., Nolbeck, K., Enell, S., Vogel, M. A. & Andersson, P. (2023). Treatment in the context of confinement: understanding the barriers and possibilities for facilitating change in at-risk youth. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 110(3), s. 312–331.
- Henriksen, A.-K. & Prieur, A. (2019). ‘So, why am i here?’ Ambiguous practices of protection, treatment and punishment in Danish secure institutions for youth. *The British Journal of Criminology*, 59(5), s. 1161–1177.
- Henriksen, A.-K. & Refsgaard, R. C. B. (2021). Temporal experiences of confinement: Exploring young people’s experiences in Danish secure institutions. *Young*, 29(1), s. 45–61.
- Henriksen, A.-K. & Øye, C. (2023). The ambiguities of coercion: Mapping adolescents' experiences of coercion in institutional everyday life. *Children & Society*, 37(5), s. 1376–1391.

- Heyl, B. S. (2001). Ethnographic interviewing. I Atkinson, P., Coffey, A. D., S, Lofland, J. & Lofland, L. (red.) *Handbook of ethnography*. London: Sage Publications
- Hickes, M. & Mirea, D. (2012). Cognitive behavioural therapy and existential-phenomenological psychotherapy: Rival paradigms or fertile ground for therapeutic synthesis. *Existential Analysis*, 23(1), s. 15–31.
- Hill, T. (2005). *Allians under tvång: behandlingssamarbete mellan elever och personal på särskilda ungdomshem*. Doktorsavhandling Linköping Universitet.
- Hjertström Lappalainen, J. (2018). När hälsan blev norm. I Stiwné, D. (red.) *Existens och psykisk hälsa: Om hur liv och levnad förhåller sig till hälsa och ohälsa*. Lund: Studentlitteratur.
- Hjärpe, T. (2020). *Mätning och motstånd: sifferstyrning i socialtjänstens vardag*. Doktorsavhandling Lunds universitet.
- Houtepen, R. & Hendriks, D. (2003). Nurses and the virtues of dealing with existential questions in terminal palliative care. *Nursing ethics*, 10(4), s. 377–387.
- Hultman, E. (2013). *Barnperspektiv i barnvårdsutredningar: med barns hälsa och barns upplevelser i fokus*. Doktorsavhandling Linköpings universitet.
- Hultman, E. & Wissö, T. (2023). Follow-up of out-of-home care in dialogues between children and appointed social workers. *Nordic Social Work Research*, 13(2), s. 333–347.
- Husserl, E. (2004). *Idéer till en ren fenomenologi och fenomenologisk filosofi*. Stockholm: Thales.
- Hvidt, N. C., Assing Hvidt, E. & La Cour, P. (2021). Meanings of “the existential” in a Secular Country: A Survey Study. *Journal of religion and health*, s. 1-26.
- Höjer, I. & Sjöblom, Y. (2011). Att stå på egna ben—om övergången från samhällsvård till vuxenliv. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 18(1).
- Iacovou, S. (2011). What is the Difference Between Existential Anxiety and so Called Neurotic Anxiety? *Existential Analysis: Journal of the Society for Existential Analysis*, 22(2).
- IVO (2018). *Får barn som bor på HVB tillräckligt stöd av socialtjänsten?: Nationell tillsyn av socialtjänstens uppföljningar gällande vården av barn som bor i HVB*. Stockholm: Inspektionen för vård och omsorg (IVO).
- IVO (2025). *Vad har IVO sett 2024? Iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2024*. Stockholm: Inspektionen för vård och omsorg (IVO).
- Jackelén, A. (2020). Debatt: Antje Jackelén - Barn har rätt till andlig utveckling. *Svenska Dagbladet*. Publicerad 200104.
- Jacobsen, B. (2000). *Existensens psykologi: en introduktion*. Stockholm: Natur och kultur.
- Jacobsen, B. (2008). *Invitation to existential psychology: A psychology for the unique human being and its applications in therapy*. Chichester: John Wiley & Sons.

- Jakobsson, M., Josefsson, K. & Högberg, K. (2020). Reasons for sleeping difficulties as perceived by adolescents: a content analysis. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 34(2), s. 464–473.
- James, F. & Olausson, S. (2021). 'Fit and Re-Orientation': Carceral Heritage in Contemporary Design of Special Residential Homes for Youth and Its Impact on Wellbeing. I Punzi, E., Singer, C. & Wächter, C. (red.) *Negotiating Institutional Heritage and Wellbeing*. Leiden: Brill, s. 193–217.
- Jeppsson-Grassman, E. (2001). *Socialt arbete i församlingens hägn*. Stockholm: Verbum.
- Johansson, J. & Andersson, B. (2006). Living in residential care: Experiences in a treatment home for adolescents in Sweden. *Child and Youth Care Forum*. Springer, s. 305–318.
- Johansson, T. & Herz, M. (2024). Mötets många ansikten: när professionella möter klienter. I Meeuwse, A., Swärd, H., Sunesson, S. & Knutagård, M. (red.) *Socialt arbete - en grundbok*. Stockholm: Natur & kultur.
- Kalman, H. & Lövgren, V. (2019). Etik i forskning och etiska dilemman. En introduktion. I Kalman, H. & Lövgren, V. (red.) *Etiska dilemman. Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerup
- Kempe, P. (2015). Barns rätt till andlig utveckling i ett sekulariserat Sverige. *Svensk Kyrkotidning* 10.
- Krill, D. F. (2014). Existential social work. *Advances in Social Work*, 15(1), s. 117–128.
- Kusenbach, M. (2003). Street phenomenology: The go-along as ethnographic research tool. *Ethnography*, 4(3), s. 455–485.
- Kvale, S. (2006). Dominance through interviews and dialogues. *Qualitative inquiry*, 12(3), s. 480–500.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kääriälä, A. & Hiilamo, H. (2017). Children in out-of-home care as young adults: A systematic review of outcomes in the Nordic countries. *Children and Youth Services Review*, 79, s. 107–114.
- Køster, A. & Fernandez, A. V. (2023). Investigating modes of being in the world: an introduction to phenomenologically grounded qualitative research. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 22(1), s. 149–169.
- Laanemets, L. & Kristiansen, A. (2008). Kön och behandling inom tvångsvård. En studie av hur vården organiseras med avseende på genus. *Statens institutionsstyrelse. SiS. Forskningsrapport nr 1*.
- Lagerström, A. & Serrander, E. (2019). *Existentiell coaching*. Lund: Studentlitteratur.
- Levander, U. & Sturfelt, L. (2019). Samhällsvårdens Svarte Petter: samtida och historiska kategoriseringar av barn och unga i samhällsvård med psykisk ohälsa. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 26(1), s. 19–41.

- Levin, C. (1998). *Uppfostringsanstalten: om tvång i föräldrars ställe*. Doktorsavhandling Lunds universitet.
- Levin, C. (2017). *Det sociala ansvarets organisering: social barnavård mellan byråkrati och solidaritet*. Lund: Studentlitteratur.
- Levin, C. (2021). *I god tro: omsorg och grymhet i samhällets barnavård*. Lund: Arkiv förlag.
- Leviner, P. (2011). *Rättsliga dilemman i socialtjänstens barnskyddsarbete*. Doktorsavhandling Stockholms universitet
- Lewinson, L. P., McSherry, W. & Kevern, P. (2015). Spirituality in pre-registration nurse education and practice: A review of the literature. *Nurse education today*, 35(6), s. 806–814.
- Lidén, A., Lindén, M. & Westerup, U. (2025). *Att samtala med barn och unga om livet - Om förutsättningar för arbetet med existentiella frågor utifrån ett medarbetarperspektiv*. Centrum för ledning i offentliga organisationer (CLOO), Lunds universitet.
- Lin, L. & Shek, D. T. (2019). The influence of meaning in life on adolescents' hedonic well-being and risk behaviour: Implications for social work. *The British Journal of Social Work*, 49(1), s. 5–24.
- Lindahl, R. (2019). *Socialsekreteraren och det familjehemsplacerade barnet: Om relationen, erkännandet och de institutionella förutsättningarna*. Doktorsavhandling Örebro Universitet.
- Linde, S. & Svensson, K. (2013). Bokens ärende. I Linde, S. & Svensson, K. (red.) *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter: människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Livheim, F. (2019). *ACT treatment for youth: a contextual behavioral approach*. Doktorsavhandling Karolinska Institutet
- Lloyd, C. (2018). *Moments of meaning—Towards an assessment of protective and risk factors for existential vulnerability among young women with mental ill-health concerns: A mixed methods project in clinical psychology of religion and existential health*. Doktorsavhandling Uppsala universitet.
- Lundmark, M. (2005). Andlig omvårdnad—definition av begreppet och svårigheter med att ge sådan enligt svensk vårdpersonal. *Vård i Norden*, 25(4), s. 30–36.
- Lundström, T. (1993). *Tvångsomhändertagande av barn: en studie av lagarna, professionerna och praktiken under 1900-talet*. Doktorsavhandling Stockholms universitet.
- Lundström, T., Pålsson, D., Sallnäs, M. & Shanks, E. (2021). A crisis in Swedish child welfare? On risk, control and trust. *Social Work & Society*, 19(1).
- Lundström, T. & Sallnäs, M. (2003). Klass, kön och etnicitet i den sociala barnavården. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 10 (2–3).
- Lundström, T., Sallnäs, M. & Shanks, E. (2020). Stability and change in the field of residential care for children. On ownership structure, treatment ideas and institutional logics. *Nordic Social Work Research*, 10(1), s. 39–50.

- Lundvall, Lindberg, E., Hörberg, U., Palmér, L. & Carlsson, G. (2019a). Healthcare professionals' lived experiences of conversations with young adults expressing existential concerns. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 33(1), s. 136–143.
- Lundvall, M. (2020). *Sårbarhet, mod och inbjudan: unga vuxnas strävan efter välbefinnande i en tillvaro präglad av existentiell oro*. Doktorsavhandling Högskolan i Borås.
- Lundvall, M., Horberg, U., Palmer, L., Carlsson, G. & Lindberg, E. (2020). Young men's experiences of living with existential concerns: "living close to a bottomless darkness". *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 15(1)
- Lundvall, M., Lindberg, E., Horberg, U., Carlsson, G. & Palmer, L. (2019b). Lost in an unknown terrain: a phenomenological contribution to the understanding of existential concerns as experienced by young women in Sweden. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 14(1)
- Lundvall, M., Palmér, L., Hörberg, U., Carlsson, G. & Lindberg, E. (2022). Finding an existential place to rest: enabling well-being in young adults. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 17(1)
- Lybbert, R., Ryland, S. & Bean, R. (2019). Existential interventions for adolescent suicidality: Practical interventions to target the root causes of adolescent distress. *Children and Youth Services Review*, 100, s. 98–104.
- Makanui, K. P., Jackson, Y. & Gusler, S. (2019). Spirituality and its relation to mental health outcomes: An examination of youth in foster care. *Psychology of Religion and Spirituality*, 11(3), s. 203.
- Malboeuf-Hurtubise, C., Di Tomaso, C., Lefrançois, D., Mageau, G. A., Taylor, G., Éthier, M.-A., Gagnon, M. & Léger-Goodes, T. (2021). Existential therapy for children: Impact of a philosophy for children intervention on positive and negative indicators of mental health in elementary school children. *International journal of environmental research and public health*, 18(23), 12332.
- Mansfield, L., Victor, C., Meads, C., Daykin, N., Tomlinson, A., Lane, J., Gray, K. & Golding, A. (2021). A conceptual review of loneliness in adults: Qualitative evidence synthesis. *International journal of environmental research and public health*, 18(21), s. 11522.
- Marie Cederschiöld högskola (2025). Kurshemsida. www.mchs.se/existentiell (Hämtad 2025-09-10)
- Mattsson, T. (2008). Rättighetssubjekt och omsorgsobjekt – hand i hand eller stick i stäv? Exemplet barn i institutionsvård. *Retfærd: Nordisk juridisk tidsskrift*, 31(2/121), s. 58–80.
- May, R. (2005). *Den omätbara människan: om människosynen i existentiell psykologi och terapi*. Stockholm: Natur och kultur.
- McLeod, A. (2006). Respect or empowerment? Alternative understandings of 'Listening' in childcare social work. *Adoption & Fostering*, 30(4), s. 43–52.

- McLeod, A. (2010). 'A friend and an equal': Do young people in care seek the impossible from their social workers? *British Journal of Social Work*, 40(3), s. 772–788.
- McPherson, L., Vosz, M., Gatwiri, K., Parmenter, N., Macnamara, N., Mitchell, J. & Tucci, J. (2021). What does research tell us about young people's participation in decision making in residential care? A systematic scoping review. *Children and Youth Services Review*, 122, 105899.
- Melder, C. (2023). Existential public health and existential care in secular and interfaith contexts. *Studies in spiritual care*, s. 191–236.
- Melder, C. A. (2011). *Vilsenhetens epidemiologi: en religionspsykologisk studie i existentiell folkhälsa*. Doktorsavhandling Uppsala universitet.
- Michaelson, V., King, N., Inchley, J., Currie, D., Brooks, F. & Pickett, W. (2019). Domains of spirituality and their associations with positive mental health: A study of adolescents in Canada, England and Scotland. *Preventive Medicine*, 125, s. 12–18.
- Mind (2018). *Unga mår allt sämre - eller? Kunskapsöversikt om ungas psykiska hälsa i Sverige 2018*. Stockholm: Mind.
- Moore, T., McArthur, M., Death, J., Tilbury, C. & Roche, S. (2017). Young people's views on safety and preventing abuse and harm in residential care: "It's got to be better than home". *Children and Youth Services Review*, 81, s. 212–219.
- Moore, T., McArthur, M., Death, J., Tilbury, C. & Roche, S. (2018). Sticking with us through it all: The importance of trustworthy relationships for children and young people in residential care. *Children and Youth Services Review*, 84, s. 68–75.
- Moxnes, P. (2001). *Positiv ångest hos individen, gruppen, organisationen: ett organisationspsykologiskt perspektiv*. Stockholm: Natur och kultur.
- MUFC (2015). *När livet känns fel: ungas upplevelser kring psykisk ohälsa*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUFC).
- Möller, N. & Petrini, I. (2020). *XBT: existentiell beteendeterapi: livet, döden och Skinner*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Nilsson, H. (2018). Existential social work and the quest for existential meaning and well-being: A conceptual framework. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 37(1), s. 64–76.
- Nolbeck, K. (2022). *Confinement and Caring—On sociomaterial practices in secured institutions for youths*. Doktorsavhandling Göteborgs Universitet.
- Nolbeck, K., Wijk, H., Lindahl, G. & Olausson, S. (2020). "If you don't behave, you're in real shit, you don't get outside the doors"-a phenomenological hermeneutic study of adolescents' lived experiences of the socio-spatial environment of involuntary institutional care. *Int J Qual Stud Health Well-being*, 15(1), 1726559.
- Norlyk, A. & Harder, I. (2010). What makes a phenomenological study phenomenological? An analysis of peer-reviewed empirical nursing studies. *Qualitative health research*, 20(3), s. 420–431.

- Nourian, M., Mohammadi Shahbolaghi, F., Nourozi Tabrizi, K., Rassouli, M. & Biglarrian, A. (2016). The lived experiences of resilience in Iranian adolescents living in residential care facilities: A hermeneutic phenomenological study. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 11(1), 30485.
- Nygaard, M. R., Austad, A., Sørensen, T., Synnes, O. & McSherry, W. (2022). ‘Existential’ in Scandinavian Healthcare Journals: An Analysis of the Concept and Implications for Future Research. *Religions*, 13(10), 979.
- Olstad, K., Lien, L., Leonhardt, M., Sørensen, T. & Danbolt, L. J. (2022). Therapists and the topic of meaning in life in their encounters with adolescents with developmental trauma: A qualitative study. *Frontiers in Psychiatry*, 13, 835491.
- Osvaldsson, K. (2002). *Talking Trouble: Institutional and Identity in a Youth detention home*. Doktorsavhandling Linköpings Universitet.
- Payne, M. (2005). *The origins of social work: continuity and change*. London: Palgrave.
- Payne, M. (2020). *Modern social work theory*. London: Bloomsbury Publishing.
- Pettersson, P. & Leis-Peters, A. (2015). Religion i Sverige: Kontinuitet och förändring. I Lövheim, M. & Nordin, M. (red.) *Sociologiska perspektiv på religion i Sverige*. Malmö: Gleerup.
- Polvere, L. (2014). Agency in institutionalised youth: A critical inquiry. *Children & Society*, 28(3), s. 182–193.
- Ponnert, L. (2007). *Mellan klient och rättssystem: tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterares perspektiv*. Doktorsavhandling Lunds universitet.
- Ponnert, L. (2013). Osäkerhet - Ett nödvändigt uttryck för professionalitet eller ett tecken på okunskap? I Linde, S. & Svensson, K. (red.) *Förändringens entreprenörer och trögentens agenter: människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Ponnert, L. (2024a). Understanding “meaningless diligence”—young people’s experiences of participation in compulsory care. *British Journal of Community Justice*, 19(2), s. 20–30.
- Ponnert, L. (2024b). Utredningsarbete i barnavården: centrala utgångspunkter och förändringar. I Ponnert, L. (red.) *Utredningsarbete i den sociala barnavården*. Malmö: Gleerups.
- Ponnert, L. & Svensson, K. (2025). *Socionomen i myndigheten: göra gott, göra rätt och göra nytta*. Malmö: Gleerups.
- Prop. 2024/25:89. *En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter*. Stockholm: Socialdepartementet
- Puchalski, C. M. (2001). The role of spirituality in health care. *Baylor University Medical Center Proceedings*. Taylor & Francis, s. 352–357.
- Puchalski, C. M., Vitillo, R., Hull, S. K. & Reller, N. (2014). Improving the spiritual dimension of whole person care: reaching national and international consensus. *Journal of palliative medicine*, 17(6), s. 642–656.

- Pålsson, D. (2018). The prerequisites and practices of auditing residential care: On the licensing and inspection of residential homes for children in Sweden. Doktorsavhandling Stockholm Universitet.
- Pålsson, D. (2025). Institutionsvård för barn och unga – en kunskapsöversikt. SOU 2025:84. Hem för barn och unga. För en trygg, säker och meningsfull vård.
- Pålsson, D., Andersson, P., Shanks, E. & Wiklund, S. (2023). A professional field? Educational attainments, gender and age among staff in Swedish residential care. Residential treatment for children & youth, 40(4), s. 497–516.
- Pösö, T., Pekkarinen, E., Helavirta, S. & Laakso, R. (2018). ‘Voluntary’ and ‘involuntary’ child welfare: challenging the distinction. Journal of Social Work, 18(3), s. 253–272.
- Ramsey-Wade, C. (2015). Acceptance and Commitment Therapy: An existential approach to therapy? Existential Analysis, 26(2).
- Raoof, D. (2022). I väntan på integration. En etnografisk studie om en institutionellt återskapad vardagsverklighet. Doktorsavhandling Malmö Universitet
- Reime, M. A. & Tysnes, I. B. (2021). Youth experiences of and views on un-locked coercive placement in residential child care. Young, 29(1), s. 12–27.
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning. Lund: Studentlitteratur.
- Risenfors, S. (2011). Gymnasieungdomars livstolkande. Doktorsavhandling Göteborgs Universitet.
- Rudolfsson, G., Berggren, I. & da Silva, A. B. (2014). Experiences of spirituality and spiritual values in the context of nursing—An integrative review. The open nursing journal, 8, s. 64.
- Salander, P. (2018). “Spirituality” hardly facilitates our understanding of existential distress—But “everyday life” might. Psycho-oncology, Nov; 27(11).
- Sallnäs, M. (2003). Som en familj? Om små och privata institutioner för barn och ungdomar. *Socionomens Forskningssupplement*, 15, 2–15, *Socionomen* nr 4.
- Sallnäs, M. (2019). Institutionsvård för barn och unga. I Andersson, G., Höjer, I., Sallnäs, M. & Sjöblom, Y. (red.) *När samhället träder in – Barn, föräldrar och social barnvård*. Lund: Studentlitteratur.
- Sallnäs, M. & Wiklund, S. (2018). Introduktion - socialtjänstmarknaden under radarn. I Sallnäs, M. & Wiklund, S. (red.) *Socialtjänstmarknaden: om marknadsorientering och konkurrensutsättning av individ- och familjeomsorgen*. Stockholm: Liber.
- Sand, L. & Strang, P. (2013). *När döden utmanar livet: om existentiell kris och coping i palliativ vård*. Stockholm: Natur & kultur.
- Sariaslan, A., Kääriälä, A., Pitkänen, J., Remes, H., Aaltonen, M., Hiilamo, H., Martikainen, P. & Fazel, S. (2022). Long-term health and social outcomes in children and adolescents placed in out-of-home care. *JAMA pediatrics*, 176(1)

- Sarkadi, A., Sahlin Torp, L., Pérez-Aronsson, A. & Warner, G. (2021). Children's expressions of worry during the COVID-19 pandemic in Sweden. *Journal of Pediatric Psychology*, 46(8), s. 939–949.
- Sartre, J.-P. (1966). *Being and Nothingness: The principal text of modern existentialism*. New York: Washington Square Press.
- SBU (2018). Behandlingsfamiljer för ungdomar med allvarliga beteendeproblem – Treatment Foster Care Oregon: En systematisk översikt och utvärdering inklusive ekonomiska och etiska aspekter. *SBU utvärderar. Rapport 279/2018*.
- Selman, L. E. et al. (2018). Patients' and caregivers' needs, experiences, preferences and research priorities in spiritual care: A focus group study across nine countries. *Palliative medicine*, 32(1), s. 216–230.
- Severinsson, S. (2010). *Unga i normalitetens gränsland: Undervisning och behandling i särskilda undervisningsgrupper och hem för vård eller boende*. Doktorsavhandling Linköping Universitet.
- SFS 2018:1197. Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Stockholm: Socialdepartementet
- SFS 2003:460. Lag om etikprövning av forskning som avser människor. Stockholm: Utbildningsdepartementet
- SFS 2025:400. Socialtjänstlagen. Stockholm: Socialdepartementet
- Shanks, E., Lundström, T., Meagher, G., Sallnäs, M. & Wiklund, S. (2021). Impression management in the market for residential care for children and youth in Sweden. *Social Policy & Administration*, 55(1), s. 82–96.
- Shumaker, D. (2011). An Existential–Integrative Treatment of Anxious and Depressed Adolescents. *Journal of Humanistic Psychology*, 52(4), s. 375–400.
- Sigurdson, O. (2009). *Det postsekulära tillståndet: religion, modernitet, politik*. Göteborg: Glänta produktion.
- Sigurdson, O. (2016). Existential Health. Philosophical and historical perspectives. *LIR J.* 6, 8–26.
- Sigurdson, O. (2019). Only vulnerable creatures suffer: on suffering, embodiment and existential health. I Dahl, E., Eriksen, T. E. & Falke, C. (red.) *Phenomenology of the Broken Body*. New York: Routledge, s. 87–100.
- Silow Kallenberg, K. (2016). *Gränsland: svensk ungdomsvård mellan vård och straff*. Doktorsavhandling Södertörns högskola.
- Singstad, M. T., Wallander, J. L., Lydersen, S., Wichstrøm, L. & Kaye, N. S. (2020). Perceived social support among adolescents in Residential Youth Care. *Child & Family Social Work*, 25(2), s. 384–393.
- Sjögren, J. (2018). *Med relationen som redskap? Om socialsekreterare, klientarbete och professionalitet i socialtjänsten*. Doktorsavhandling Linköpings universitet.
- Skillmark, M. (2018). *Uppdrag standardisering: införande och användning av manualbaserade utrednings- och bedömningsverktyg i socialtjänsten*. Doktorsavhandling Linnéuniversitetet.

- Skoog, V. (2013). *Barn som flyttas i offentlig regi: En studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn*. Doktorsavhandling Umeå universitet.
- SKR (2025). *Gemensam arbetsplan för meningsskapande i vår tid*. Mars 2025. Stockholm: Sveriges kommuner och regioner (SKR).
- Socialstyrelsen (2021). *Handläggning och dokumentation - Handbok för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2023). *BBIC: Grundbok: Barns behov i centrum*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2024). *Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2023*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2025). *Psykisk ohälsa hos barn och unga placerade i samhällsvård. En kartläggning med fokus på barn och unga födda 2002–2016 och placerade under 2022*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Soldevila, A., Peregrino, A., Oriol, X. & Filella, G. (2013). Evaluation of residential care from the perspective of older adolescents in care. The need for a new construct: optimum professional proximity. *Child & Family Social Work*, 18(3), s. 285–293.
- SOU (2023:66). *För barn och unga i samhällsvård*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SOU (2025:84). *Hem för barn och unga: för en trygg, säker och meningsfull vård*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Spinelli, E. (2014). *Practising existential therapy: The relational world*. London: Sage publishing.
- Spånberger Weitz, Y. (2011). *Ungas erfarenheter av skola, samhällsvård och vuxenblivande: En studie av fem livsberättelser*. Doktorsavhandling Stockholms universitet.
- Stiwne, D. (2023). Existentiell hälsa – Dilemman och möjligheter. *Socialmedicinsk tidskrift*, 100(1), s. 64–71.
- Stokholm, A. (2009). Anbragte børn mellem kammerater og pædagoger: En antropologisk analyse af socialitet og identitetsdannelse på døgninstitution. Doktorsavhandling Aarhus University.
- Strang, P. (2007). *Livsglädjen och det djupa allvaret: om existentiell kris och välbefinnande*. Stockholm: Natur & kultur.
- Strang, S., Henoch, I., Danielson, E., Browall, M. & Melin-Johansson, C. (2014). Communication about existential issues with patients close to death—nurses' reflections on content, process and meaning. *Psycho-Oncology*, 23(5), s. 562–568.
- Strang, S., Strang, P. & Ternestedt, B. (2002). Spiritual needs as defined by Swedish nursing staff. *Journal of clinical nursing*, 11(1), s. 48–57.
- Sundler, A. J., Lindberg, E., Nilsson, C. & Palmér, L. (2019). Qualitative thematic analysis based on descriptive phenomenology. *Nursing open*, 6(3), s. 733–739.

- Svenaesus, F. (2013). *Homo Patologicus: medicinska diagnoser i vår tid*. Stockholm: Tankekraft förlag.
- Svenska Läkarsällskapet (2021). *Kraftsamling för ungas psykiska hälsa - Kunskapssammanfattning och förslag till interventioner från Svenska Läkarsällskapet arbetsgrupp 2021*. Stockholm: Svenska Läkarsällskapet.
- Södertörns högskola (2021). *Mångreligiositet och sekularitet i svenskt polisväsende, vård, skola och offentlig förvaltning: en forskningsöversikt*. Stockholm: Södertörns högskola.
- Södertörns högskola (2025). Kurshemsida. <https://www.sh.se/program--kurser/kurser/avancerad/det-existentiella-samtalet> (Hämtad 2025-09-10)
- Sørensen, A. D., Jacobsen, B. & Belfrage, L. (2019). The Development of Existential Therapy in Scandinavia. I van Deurzen-Smith, E., Craig, E., Längle, A., Schneider, K. J., Tantam, D. & du Plock, S. (red.). *The Wiley world handbook of existential therapy*. Chichester: Wiley-Blackwell., s. 510–522.
- Tham, P. (2014). *Prövning och profession—en kunskapsöversikt om arbetsbelastning i socialtjänsten*. Stockholm: Fackförbundet Vision.
- Tham, P. (2018). A professional role in transition: Swedish child welfare social workers' descriptions of their work in 2003 and 2014. *British Journal of Social Work*, 48(2), s. 449–467.
- Thompson, N. (2010). *Theorizing social work practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Thompson, N. (2017). *Existentialism and social work*. London: Routledge.
- Thurfjell, D. (2019). *Det gudlösa folket: de postkristna svenskarna och religionen*. Stockholm: Norstedts.
- Tillich, P. (2014). *The courage to be*. New Haven: Yale University Press.
- Todres, L. & Wheeler, S. (2001). The complementarity of phenomenology, hermeneutics and existentialism as a philosophical perspective for nursing research. *International Journal of Nursing Studies*, 38(1), s. 1–8.
- Tordön, R. (2020). *Health, Experienced Support and School Performance among Children in Out-of-home care*. Doktorsavhandling Linköping University.
- Tännsjö, T. (2025). DN debatt: Flummet måste ut ur folkhälsan. *Dagens Nyheter*. Publicerad 2025-02-15.
- Törrönen, M., Munn-Giddings, C. & Vornanen, R. (2023). Existential Well-being among Young People Leaving Care: Self-feeling, Self-realisation, and Belonging. *Ethics and Social Welfare*, 17(3), s. 295–311.
- Udo, C. (2012). *Existential issues in surgical care: Nurses' experiences and attitudes in caring for patients with cancer*. Doktorsavhandling Mittuniversitetet.
- van Bruggen, V., Vos, J., Westerhof, G., Bohlmeijer, E. & Glas, G. (2014). Systematic Review of Existential Anxiety Instruments. *Journal of Humanistic Psychology*, 55(2), s. 173–201.
- van Deurzen, E. (1998). *Det existentiella samtalet: ett perspektiv för psykoterapin*. Stockholm: Natur och kultur.

- van Deurzen, E. (2003). *Vardagens mysterier: Existentiella dimensioner inom psykoterapi*. Lund: Studentlitteratur.
- van Manen, M. (2023). *Phenomenology of practice: Meaning-giving methods in phenomenological research and writing*. London: Routledge.
- Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vinnerljung, B. & Sallnäs, M. (2008). Into adulthood: a follow-up study of 718 young people who were placed in out-of-home care during their teens. *Child & Family Social Work*, 13(2), s. 144–155.
- Vision (2024). *Risikfyllda placeringar - Visions förslag för bättre förutsättningar i HVB*. Stockholm: Vision.
- Vos, J. (2019). A review of research on existential-phenomenological therapies. I van Deurzen-Smith, E., Craig, E., Längle, A., Schneider, K. J., Tantam, D. & du Plock, S. (red.) *The Wiley world handbook of existential therapy*. Chichester: Wiley-Blackwell, s. 592–614.
- Vos, J., Craig, M. & Cooper, M. (2015). Existential therapies: a meta-analysis of their effects on psychological outcomes. *Journal of consulting and clinical psychology*, 83(1), s. 115.
- Vos, J. & Vitali, D. (2018). The effects of psychological meaning-centered therapies on quality of life and psychological stress: A metaanalysis. *Palliative & supportive care*, 16(5), s. 608–632.
- Westerlund, K. (2016). Spirituality and mental health among children and youth—a Swedish point of view. *International journal of children's spirituality*, 21(3–4), s. 216–229.
- Whittaker, J. K. et al. (2016). Therapeutic residential care for children and youth: A consensus statement of the international work group on therapeutic residential care. *Residential treatment for children & youth*, 33(2), s. 89–106.
- Wikström, O. (2004). Självården mellan språk och erfarenhet: religionspsykologiska perspektiv. I Ekedahl, M. W., B. (red.) *Mötet med den splittrade människan: om självvård i postmodern tid*. Stockholm: Verbum., s. 73–94.
- World Values Survey 7 (2023) *The Inglehart-Welzel World Cultural Map - World Values Survey 7 (2023)*. www.worldvaluessurvey.org. (Hämtad 2025-09-10).
- Wågby Gräfe, A. (2023). *Från formell till levd delaktighet: Den sociala meningen med barns delaktighet när föräldrar tvistar*. Doktorsavhandling Malmö universitet.
- Wågby Gräfe, A. & Englander, M. (2022). Listening to the social world of the child: A phenomenological proposal. *Barn-forskning om barn og barndom i Norden*, 40(3).
- Wästerfors, D. (2009). Konflikthantering i ungdomsvård ur ett sociologiskt perspektiv. *Forskningsrapport SIS FoU; Vol. 3*.
- Yalom, I. D. (1980). *Existential psychotherapy*. New York: Basic Books.

- Yalom, I. D. (2009). *Staring at the sun: overcoming the terror of death*. New Jersey: John Wiley Sons.
- Yovel, I. & Bigman, N. (2012). Acceptance and commitment to chosen values in cognitive behavior therapy. I Shaver, P. R. & Mikulincer, M. (red.) *Meaning, Mortality and Choice: The social psychology of existential concerns*. Washington: American Psychological Association
- Zondervan, T. & Olthuis, G. (2015). Integrating an existential perspective in youth care: A care ethical argument. *Ethics and Social Welfare*, 9(1), s. 18–34.
- Östberg, F. (2010). *Bedömningar och beslut: från anmälan till insats i den sociala barnvården*. Doktorsavhandling Stockholms universitet.

Bilaga 1 – informationsbroschyr

FRÅGOR OM LIVET OCH UNGDOMAR PÅ HVB

KAN JAG
PÅVERKA MIN
FRAMTID?

DEM ÄR
JAG?

VAD ÄR MENINGEN
MED MITT LIV?

Hej!
Mitt namn är Johan Assarsson och jag är
doktorand vid Lunds Universitet.
Jag undrar om du som bor på ett HVB och
är mellan 15-20 år vill delta i en studie?

LUNDS
UNIVERSITET

Kontakta mig via mejl: johan.assarsson@soch.lu.se, Tel: 0708 82 29 31

INFORMATION OM STUDIEN

Jag jobbar som socialsekreterare i Lunds kommun samtidigt som jag forskar. Denna studie görs inom ramen för Forskarskolan för yrkesverksamma i socialtjänsten.

Studiens syfte är att fördjupa kunskapen om hur ungdomar som bor på HVB förstår existentiella livsfrågor.

INTERVJUER

Livsfrågor kan vara svåra att förstå men förknippas ofta med olika existentiella teman. Under intervjun kan vi prata om just de livsfrågor som du tycker är intressanta.

Exempel på vad jag är intresserad av är:

- Vad tycker du är viktigt i ditt liv?
- Går ditt liv snabbt - eller långsamt?
- Kan någon förstå vem du är?
- Vilka drömmar har du?

Jag vill såklart också veta om du tänker på andra saker i samband med existentiella teman och livsfrågor.

TRYGGT OCH SÄKERT

Du bestämmer själv hur länge du vill prata och om du vill ses en eller flera gånger.

Vi kan ses var du vill, det viktigaste är att du känner dig trygg!

Vill du ta med dig en kompis eller en vuxen går det också bra.

Samtal om livsfrågor kan väcka olika tankar och känslor och det är viktigt att du noga tänker igenom om du vill medverka.

Du kan avsluta intervjun när du vill utan att berätta varför och det kommer inte att påverka din behandling på något sätt.

Jag kommer inte berätta för någon vad vi har pratat om, men för att praktiskt planera och säkerställa att din medverkan blir bra kommer jag att ha viss kontakt med föreståndaren på ditt HVB.

Om du berättar något som får mig att bli allvarligt orolig för dig kommer jag att informera din föreståndare eller din socialsekreterare så att de kan hjälpa dig på bästa sätt.

INFO OCH KONTAKTUPPGIFTER

Det vi pratar om kommer jag att spela in om det känns okej för dig. När jag sedan omvandlar inspelningen till text ändras detaljer så att det inte går att förstå vem du är eller vilket HVB du bor på.

Resultatet av studien kommer att publiceras i artikelform i vetenskapliga tidskrifter och i en licentiatavhandling. Du kan självklart få ta del av dessa om du vill!

Projektet är godkänt av Etikprövningsmyndigheten, diarienummer: 2022-05520-01. Forskningshuvudman, och ansvariga för projektet, är Lunds universitet och professor Kerstin Svensson som nås via Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund. Telefon: 046-222 04 61 eller mejl: kerstin.svensson@soch.lu.se

Om du är intresserad av att delta kommer du, efter att ha fått ta del av mer skriftlig information om studiens bakgrund, dina rättigheter och hur information kommer att hanteras, att få ge ett skriftligt samtycke.

Om du är intresserad av att delta, eller har några frågor, så hör av dig via telefon eller mejl!

Hoppas vi ses!

Johan Assarsson
johan.assarsson@soch.lu.se
0708 82 29 31

Bilaga 2 - originalartiklar

Existentiella utmaningar hos unga på HVB – frihet, ångest och grundvillkor

Placering på HVB är en av de mest ingripande insatserna inom socialtjänsten. För ungdomar innebär den ofta att tillvaron blir präglad av förändring och en känsla av att framtiden är osäker. Licentiatuppsatsen fördjupar kunskapen kring existentiella utmaningar som kan uppstå i denna process. Studien bygger på intervjuer och deltagande observationer med ungdomar i åldern 14–20 år på fem olika HVB i södra Sverige.

Resultatet visar hur existentiella utmaningar vävs samman med vardagens svårigheter när ungdomarna försöker tolka sin tillvaro, föreställa sig en möjlig framtid och hantera en existentiell ensamhet.

Studien bidrar med ny kunskap om hur HVB kan förstås som en situation där vissa existentiella grundvillkor blir särskilt påtagliga. Utifrån resultatet lyfts behovet av ett etiskt lyhört socialt arbete som tar ungdomars existentiella frågor på allvar.

Studien har genomförts inom Forskarskolan för yrkesverksamma i socialtjänsten (FYS), där Johan Assarsson kombinerat forskning med arbete inom socialtjänsten.